

Astrid Kirkaune

Gründerbyen Molde?

En kvalitativ studie av gründermiljøet i
Molderegionen

Masteroppgave i Entreprenørskap, innovasjon og samfunn
Veileder: Nina Irene Gunnerud Berg

Mai 2019

Astrid Kirkaune

Gründerbyen Molde?

En kvalitativ studie av gründermiljøet i
Molderegionen

Masteroppgave i Entreprenørskap, innovasjon og samfunn
Veileder: Nina Irene Gunnerud Berg
Mai 2019

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for geografi

Abstract

We live in a society characterized by continuous change. Entrepreneurship and innovation are high on the political agenda, both in urban and rural areas. For the past twenty years, there has been an increasing focus on reducing the regional differences in District-Norway in order to achieve equal living conditions in all parts of the country. Based on the large economic impact a local immigrant has on job creation, immigration comes forward as essential for regional development in rural areas. This qualitative study explores the connection between entrepreneurship and migration in the region of Molde, more specifically the role of the actors in business and society development, both in terms of business and the region as a place of residence.

The study finds that the work of the actors in the regional innovations system is very useful and valuable for increased business creation in the region. Nevertheless, it will be important to consider the region's potential for improvement, both in terms of openness and presence in the establishment processes, as well as networks and cooperation. The study also promotes the great opportunities that the region will have in attracting more immigrants. In order to make people want to migrate to the region, it will be important to consider location identity and diversity, and work on creating low barriers to make people want to come. It will also be important to integrate the immigrants into society and create place affiliation that makes people want to continue to live in the area.

Sammendrag

Vi lever i et samfunn preget av kontinuerlige endringer, også innenfor næringslivet. Entreprenørskap og innovasjon står høyt på dagsordenen, i urbane så vel som rurale strøk. De siste tjue årene har det oppstått et økt fokus på å utjevne de regionale forskjellene i Distrikts-Norge for å slik kunne oppnå likeverdige levekår i alle deler av landet. På bakgrunn av den store økonomiske innvirkningen en innflytter har på jobbskapelse på et sted, kommer innflytting frem som essensielt for regional utvikling i rurale strøk. Denne kvalitative studien utforsker følgelig sammenhengen mellom entreprenørskap og tilflytting i Molderegionen, nærmere bestemt aktørenes rolle i nærings- og samfunnsutvikling, både med tanke på næringslivet og regionen som bosted.

Studien finner at tilretteleggings- og virkemiddelapparatets jobb er svært nyttig og verdifull for økt virksomhetsopprettelse i regionen. Det vil likevel være viktig å ta regionens forbedringspotensial i betraktning, både med tanke på åpenhet og tilstedeværelse i etableringsprosesser, samt nettverk og samarbeid. Studien fremmer også de store mulighetene regionen vil ha i det å tiltrekke seg flere innflyttere. For at folk skal ønske å komme flyttende vil det være viktig å ta hensyn til stedsidentitet og mangfold, samt jobbe med å skape lave barrierer for å få folk til å ønske å komme flyttende. Det vil også være viktig å integrere innflytterne i samfunnet, slik at man skaper en stedstilknytning som får folk til å ønske å bli boende i området.

Forord

Denne masteroppgaven er skrevet som en avsluttende del av masterstudiet i Entreprenørskap, innovasjon og samfunn ved NTNU. Arbeidet med oppgaven har pågått fra august 2018 til mai 2019. Det har vært krevende og lærerikt å jobbe med en oppgave over så lang tid, men oppgavens tema har vært spennende. Oppgaven er skrevet med bidrag fra kunnskapsparken ProtoMore og skal være et innspill til deres arbeid med innovasjon og utvikling i Molderegionen.

Arbeidet med oppgaven har vært selvstendig, men det er flere som har hjulpet meg med god informasjon, hjelp og veiledning. En stor takk til min veileder Nina Gunnerud Berg for din tålmodighet og for gode, konstruktive tilbakemeldinger under hele prosessen. Det har til tider vært krevende, men hun har ledet meg i riktig retning når jeg har stått fast. Takk til Jørn Heggertveit for at du har tatt så godt imot meg og for at jeg har fått lov å benytte meg av lokalene på ProtoMore under deler av arbeidet med oppgaven. Jeg ønsker også å takke deg for at du fulgte meg opp gjennom hele prosessen og delte både din tid, dine tanker og ditt nettverk med meg. Videre vil jeg også takke alle mine informanter som stilte opp til intervju. De har bidratt med sine tanker og erfaringer og gjort det mulig for meg å utarbeide denne studien.

Jeg ønsker også å takke min samboer Kristoffer Hustad for all den støtten du har bidratt med gjennom disse to årene og for at du aldri tvilte på at jeg skulle få det til. Tusen takk til mamma for at du alltid har troen på meg og for at du er den snilleste jeg vet om. En spesielt stor takk til gjengen på lesesalen, spesielt Hanna Strand Geving og Lina Cherepanova for at dere har gjort årene i Trondheim til to av mine beste.

Astrid Kirkaune

Trondheim, mai 2019

Innhold

Abstract	i
Sammendrag.....	iii
Forord	v
Figurer	ix
1. Introduksjon.....	1
1.1 <i>Bakgrunn for valg av tema.....</i>	1
1.2 <i>Molderegionen.....</i>	3
1.3 <i>Formål og forskningsspørsmål.....</i>	8
1.4 <i>Oppgavens struktur.....</i>	9
2. Teori.....	11
2.1 <i>Entreprenørskap og innovasjon</i>	11
2.2 <i>Regionale innovasjonssystemer</i>	13
2.3 <i>Sted</i>	16
2.3.1 <i>Lokalisering</i>	17
2.3.2 <i>Sted som opplevelse og følelse.....</i>	18
2.3.3 <i>Sted som kontekst</i>	20
2.3.4 <i>Relasjonelt stedsbegrep.....</i>	22
2.4 <i>Samarbeid</i>	23
2.4.1 <i>Viktigheten av samarbeid</i>	24
2.4.2 <i>Triple Helix</i>	24
2.4.3 <i>Nettverk</i>	26
2.5 <i>Motivasjon</i>	28
2.5.1 <i>«Are entrepreneurs born or made?».....</i>	29
2.5.2 <i>Push og pull faktorer.....</i>	31
2.6 <i>Konklusjon omkring det teoretiske rammeverket</i>	31
3. Metode	33
3.1 <i>Kvalitativ tilnærming.....</i>	33
3.1.1 <i>Valg av informanter</i>	34
3.1.2 <i>Intervjuguide.....</i>	35
3.1.3 <i>Gjennomføring av intervju</i>	37
3.2 <i>Kvalitativ analyse</i>	39
3.2.1 <i>Bearbeiding av materiale</i>	39
3.2.2 <i>Kategorisering og koding</i>	40
3.2.3 <i>Tolkning av materialet</i>	41
3.3 <i>Etiske betraktninger</i>	41
3.3.1 <i>Konfidensialitet</i>	42

3.3.2 Kritisk refleksjon	43
3.4 <i>Krav til god kvalitativ forskning</i>	45
3.4.1 Reliabilitet	45
3.4.2 Validitet.....	47
3.4.3 Overførbarhet	47
3.5 <i>Metodiske begrensninger</i>	48
4. Analyse	51
4.1 <i>Innflytterne</i>	52
4.1.1 Personlige egenskaper og motivasjon til å etablere egen virksomhet	52
4.1.2 Tiltrekke seg flere innflyttere.....	55
4.1.3 Oppsummering	57
4.2 <i>Hvordan opplever gründerne næringslivet og tilretteleggings- og virkemiddelapparat i regionen?</i>	58
4.2.1 Innovasjonssystemet	60
4.2.2 Regionens næringsliv	66
4.2.3 Regionalt samarbeid	69
4.2.4 Koblingen mellom næringslivet og Høgskolen i Molde.....	71
4.2.4 Oppsummering	74
4.3 <i>Hvordan opplever potensielle gründerne det å flytte til Molde og å bo i regionen som innflytter?</i>	77
4.3.1 Regionens rolle i etableringen	77
4.3.2 Stedstilknytning	80
4.3.3 Oppsummering	85
5. Avsluttende refleksjoner	87
5.1 <i>Hvordan har gründerne, som også er innflyttere, opplevd Molderegionen som etableringssted?</i>	87
5.2 <i>Refleksjoner rundt forskningsprosessen og videre forskning</i>	89
Litteratur.....	91
Vedlegg A: Forespørsel om deltakelse	99
Vedlegg B: Informasjonsskriv og samtykke	100
Vedlegg C: Intervjuguide nøkkelinformanter	102
Vedlegg D: Intervjuguide gründerne	104

Figurer

Figur 1:1: Kartutsnitt av Møre og Romsdal. Molde kommune er markert (Stokkan & Thorsnæs, 2018)	4
Figur 1:2: Kartutsnitt fra Møre og Romsdal med oversikt over næringsstrukturen i fylket (Møre og Romsdal fylkeskommune, 2018b).....	5

1. Introduksjon

1.1 Bakgrunn for valg av tema

Når turister reiser rundt i Norge med guiden på øret, eller når oppdrettsanlegg ved hjelp av teknologi kan følge med om fisken i merdene er frisk og av god kvalitet, er det takket være entreprenører som har kommet flyttende til Molde. For at velferds-Norge skal gå rundt behøver vi flere slike historier.

Vi lever i et samfunn preget av kontinuerlige endringer, også innenfor næringslivet. Etablerte virksomheter utfordres av nye bedrifter og forretningsmodeller som endrer markeder og preferansen til kunder og brukere. Noen arbeidsoppgaver forsvinner, andre blir automatiserte, samtidig som nye oppstår. Vi ser et økende fokus på bærekraft og miljøvennlige løsninger, utvikling av delingsøkonomi og flere muligheter knyttet til kunstig intelligens (Alsos & Ljunggren, 2018). Alle disse faktorene er med på å sette entreprenørskap og innovasjon på dagsordenen, både i næringslivet og i offentlig sektor. Bærekraftig utvikling av næringslivet har gjennom tidene blitt assosiert med storbyer og sentrale strøk. For å utjevne de regionale forskjellene og oppnå likeverdige levekår i alle deler av landet har vi de siste tjue årene sett et økende fokus på utvikling i Distrikts-Norge (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2017). Et næringsliv som er innovativt og skaper nye arbeidsplasser vil være en viktig forutsetning for dette.

På en måte kan man si at globaliseringen har gjort bygda og mindre tettsteder til de store taperne. Men globaliseringen har også ført til nye trender, som igjen skaper nye muligheter for utvikling og vekst. Det handler i bunn og grunn om hvordan steder bruker globaliseringen til sin fordel (Dicken, 2015). Likevel tyder de stadig større forskjellene mellom regionene på at globaliseringen har vært mer krevende for de rurale enn for de urbane strøkene, da de fleste etableringene som oppstår forekommer i de sentrale områdene. Det er dermed naturlig at praktikere og politikere i stadig større grad er opptatt av hvordan man gjennom innovasjon skal øke og utjevne samfunnets økonomiske velstand (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2017). De regionale forskjellene og behovet for økt virksomhetsopprettelse understøttes også i statsministerens nyttårstale fra 2018. I talen understreker Solberg at vi må jobbe for å utvikle et bærekraftig velferdssamfunn og oppfordrer

det norske folk til å ta flere sjanser, tørre å satse og la ideene gro til trygge arbeidsplasser for flere. For å oppnå økt etableringsgrad vil det, ifølge Solberg, være viktig å bygge en holdning hvor det er lov å feile og lov å lykkes (Solberg, 2018).

I tillegg til den ulike etableringsraten er den endrede befolkningen i Norge medvirkende årsak til den ujevne utviklingen i regionene. Tall fra Statistisk sentralbyrå (2018) viser at Norge blant annet preges av en økende urbaniseringsgrad (Statistisk sentralbyrå, 2018), som følgelig har ført til at norske distriktskommuner opplever fallende folketall. Den økende urbaniseringsgraden har igjen ført til mangel på arbeidsplasser i distriktet (Akgün, Baycan-Levent, Nijkamp & Poot, 2011). For å klare å snu denne trenden må distriktene jobbe for å hindre fraflytting, men samtidig fokusere på å tiltrekke seg innflyttere.

Siva, *Selskapet for industrivekst*, er en av statens sentrale aktører for å utjevne regionale forskjeller. Siva er «statens virkemiddel for tilrettelegging av eierskap og utvikling av bedrifter og nærings- og kunnskapsmiljø i hele landet, med et særlig ansvar for å fremme vekstkraften i distriktene» (Siva, 2018). Organisasjonen skal legge til rette for økt næringsliv og sysselsetting i hele landet gjennom eierskap og utvikling av bedrifter, næringsmiljøer og kunnskapsmiljøer (Siva, 2018). En av kommunene som har hatt stor nytte av Sivas satsning i distriktene er Molde, som gjennom kunnskapsparken ProtoMore er en del av Sivas næringshage- og inkubasjonsprogram. Satsningen ser ut til å ha ført til vekst i både nytt og etablert næringsliv i området.

Ulike forhold som arbeidskraft, næringsliv og bosetting er med andre ord avgjørende for hvordan regioner som Molde møter utfordringene i en stadig mer globalisert verden. Dersom Molde skal kunne bidra til å forhindre de økende regionale forskjellene må veksten i næringslivet økes ytterligere. Det å satse på næring- og samfunnsutvikling uten å samtidig jobbe for å få flere tilflyttere og tilbakeflyttere har dog vist seg å være vanskelig for distriktskommuner. På bakgrunn globaliseringen og den økende urbaniseringsgraden vil det overordnede teamet for denne oppgaven være utvikling av Molderegionen, med fokus på innflytting og etablering av næringsvirksomhet.

1.2 Molderegionen

Kunnskapsparken i Molde, ProtoMore, er førstelinjen for kommunen når det gjelder gründerskap. Jeg hadde hørt litt om ProtoMore fra før og gjennom arbeidet med masteroppgaven så jeg en mulighet til å lære mer om hva de jobber med. De har under arbeidet med oppgaven utviklet seg til å bli verdifulle for min forskning med tanke på kunnskap og tilgang til informanter og nettverk. Det var også en tanke bak det at de holder til i Molde. Molde er området jeg er født og oppvokst i og er det stedet jeg føler meg mest knyttet til da det er her jeg har min familie og mange av mine venner. I løpet av oppveksten har jeg fått god kjennskap til næringslivet i området, men har ikke tenkt over hvor viktig entreprenørskap og utvikling er for både sysselsetting og bosetting. Gjennom arbeidet med denne masteroppgaven har jeg tilegnet meg ny kunnskap og ser nå hvor interessant temaet er og hvor viktig utvikling er for regionen.

Molde er en by og en kommune i Møre og Romsdal. Kommunen grenser til Aukra, Fræna, Gjemnes og Nesset. I forbindelse med kommunereformen har Molde, Misund og Nesset vedtatt å slå seg sammen til nye Molde Kommune i 2020. Molde er fylkets største industrikommune. Samtidig utgjør handel og tjenesteyting viktige næringer. Kommunen er også sete for fylkesadministrasjon, samt Molde sykehus, Årø flyplass og Høgskolen i Molde (Stokkan & Thorsnæs, 2018).

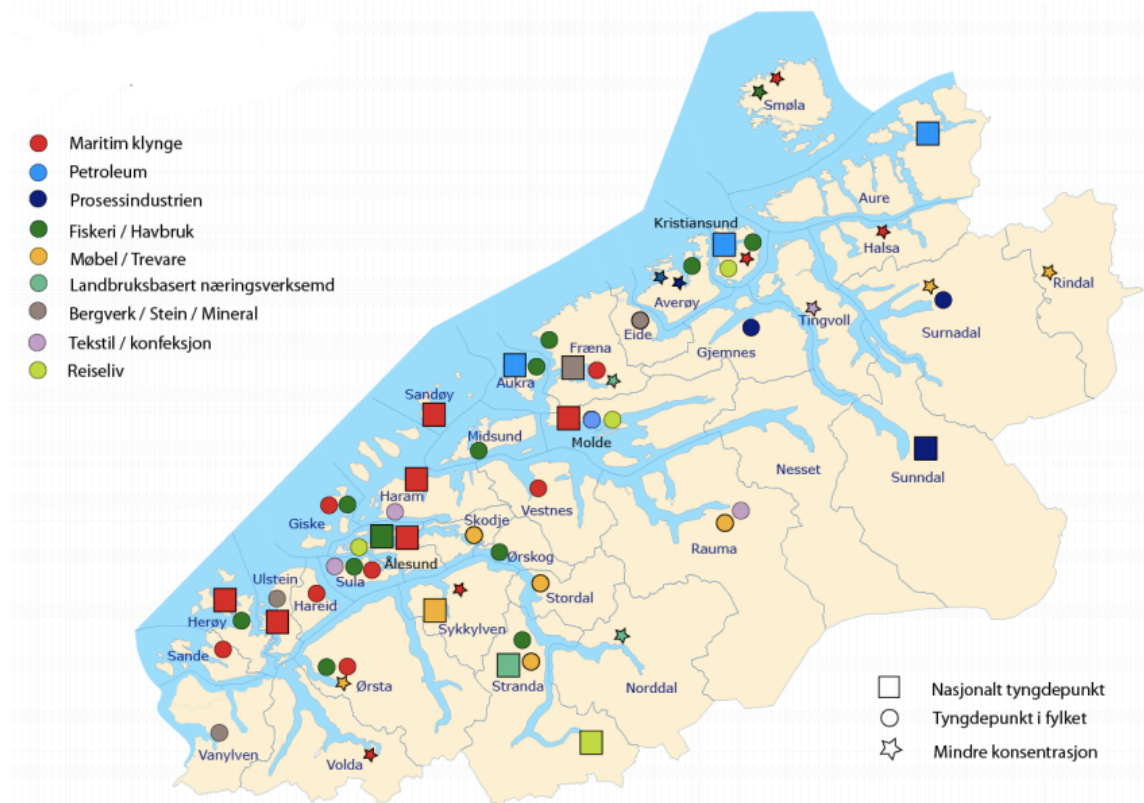

Figur 0:1: Kartutsnitt av Møre og Romsdal. Molde kommune er markert (Stokkan & Thorsnæs, 2018)

Per 4. kvartal i 2018 var det 27 001 innbyggere i Molde kommune - en økning på 0,63 prosent fra året før. Ifølge Kommunestatistikken til Statistisk Sentralbyrå (2018) er det fødselsoverskudd, innenlands flytting og innvandring som fører til at kommunen ikke opplever nedgang i innbyggertall. Møre og Romsdal har samlet sett opplevd en sterk folketallsøkning som følge av arbeidsinnvandring. Molde kommune hadde i 2017 en arbeidsplassdekning på ca. 123 prosent og i 2017 var det 16 609 sysselsatte som hadde arbeidssted i Molde. Av disse arbeider 5 486 i servicenæringer, 3 879 i helse- og sosialtjenester, 3 464 i sekundærnæringer, 1 659 i offentlig administrasjon, forsvar og sosialforsikring, 1 256 i undervisning, 640 i personlig tjenesteyting og 174 i jordbruk, skogbruk og fiske (Møre og Romsdal fylkeskommune, 2018b).

Molderegionen opplevde i forbindelse med oljebremsen for noen år siden nedgang i sysselsettingen innen en del nøkkelnæringer. Sammen med denne nedgangen har regionen også de siste årene opplevd en svak folketallsutvikling. NHO arrangerer hvert år kommune NM hvor kommunene i landet måles på områder som kompetanse, demografi, arbeidsmarked, næringsliv og kommuneøkonomi. Til tross for de nevnte nedgangene, sammen med omstillingen næringslivet i regionen er inne i, kom Molde kommune i 2018 på 25. plass, av landets 422 kommuner, mot plass nummer 46. i 2017 (Bruvoll, Espelien & Dombu, 2018). Denne økningen

kan tyde på at satsningen fra SIVA på næringslivet i Molde har hjulpet regionen med å bedre posisjonen i den tøffe perioden de har vært inne i og viser hvor viktig tilrettelegging er for omstilling og vekst - eller rettere sagt for entreprenørskap og innovasjon.

Figur 0:2: Kartutsnitt fra Møre og Romsdal med oversikt over næringsstrukturen i fylket (Møre og Romsdal fylkeskommune, 2018b)

Ut ifra kartet ovenfor (figur 1:2) kan man se at Molde er et nasjonalt tyngdepunkt innenfor maritime næringer og et tyngdepunkt i fylket innenfor petroleum og reiseliv. De maritime næringene er viktige for Møre og Romsdal og representerer ca. 20 % av verdiskapningen i næringslivet i fylket. På grunn av nedturen i petroleumsnæringer har de maritime næringene i regionen møtt på store utfordringer. Næringene har likevel klart å omstille seg og er nå lagt mer diversifisert enn tidligere (Møre og Romsdal fylkeskommune, 2018a).

For tredje år på rad oppnådde kommunen i 2017 et positivt netto driftsresultat, som var 74,4 millioner kroner. Kommunens største sektorer for driftsutgifter er helse- og omsorg, grunnskolesektoren, barnehage og eiendomsforvaltning (Møre og Romsdal fylkeskommune, 2018a). Kommunens vedtatte satsingsområder er blant annet samferdsel for å sikre utbygging

av Møreaksen og bedre kollektive løsninger og tilrettelegging for bruk av sykkel- og gangfelt, samt arbeid med forsknings- og innovasjonsstrategi for å utvikle bredden i næringslivet (Molde kommune, 2018).

Kommunen og fylkeskommunen har en sentral rolle i å sikre en positiv samfunnsutvikling i regionen. I tillegg har nasjonale aktører som Innovasjon Norge og Ungt entreprenørskap nødvendige virkemidler og kunnskap om næringsmiljøene. Høgskolen i Molde kan på sin side medvirke i form av relevant kunnskap og arbeidskraft. Møre og Romsdal er ett av få fylker hvor Innovasjon Norge bistår næringshagene og oppstartsmiljøene. De jobber særlig med å skape lave terskler og minske følelsen av byråkratisk prosess når det kommer til å ta kontakt med støttefunksjoner for gründere. Ifølge nøkkelinformanten min i Innovasjon Norge er fylket en av de beste miljøene i Norge når det kommer til gründerskap. At det er et så godt innovasjonsmiljø i regionen kan virke overraskende for mange da mye av næringslivet er ukjent og oversett. Det finnes med andre ord mange interessante arbeidsplasser, mye mer enn regionen er kjent for.

Møre og Romsdal har alltid ligget under landsgjennomsnittet i antall nyetableringer i forhold til folketallet. Molde ligger nå litt over gjennomsnittet i Møre og Romsdal og i 2017 ble det satt ny rekord på antall etablerte virksomheter i regionen, med 263 nye foretak (Birkeland, 2018). Det finnes flere forklaringer til denne veksten, blant annet fylkeskommunens satsing på hoppid.no, kunnskapsparkens inntreden og næringslivet som finnes i Molde. Hoppid er et samarbeid mellom Møre og Romsdal fylkeskommune, kommunene i fylket, Innovasjon Norge og fylkesmannen som skal gjøre det lettere å bli gründer i fylket (hoppid.no). I Molde har kommunen valgt å legge hoppid ut til kunnskapsparken, ProtoMore. Slik har hoppid prosjektet blitt en del av et større miljø, hvor gründere får mulighet til å sitte sammen med andre som jobber med sine prosjekter. Denne tjenesten tilbyr gratis råd og veiledning, blant annet innen finansiering og søkeprosesser, i tillegg til kurs og opplæring. Hoppid.no jobber også for entreprenørskap i skolen og knoppskyting i næringslivet (hoppid.no).

Molde er i ferd med å forsøke å ta en posisjon som innovasjonsby. Bakgrunn for dette er at iKuben, en tverr-industriell klynge med internasjonalt orienterte industri- og teknologibedrifter, i oktober 2017 ble tildelt status som Norwegian Centre of Expertise (NCE). NCE iKuben ble da et nasjonalt senter for omstilling og innovasjon og har spesielt fokus på å få til rask omstilling i praksis (iKuben, 2017). Norwegian Centre of Expertise er miljøer som har spesialisert seg på et bestemt område og er ofte internasjonalt orientert. Disse miljøene er en del av infrastrukturen

som skal legge til rette for entreprenørskap og innovasjon og består av blant annet kunnskapspark, næringshager, forskningsparker og inkubatorer – disse fungerer på ulike måter, men er alle en del av det samme nasjonale nettverket som søker å øke innovasjon og nyskaping i næringslivet (Hovland, 2018). Det spesielle med NCE iKuben er at det er den første av sin type i Norge. Alle andre norske klynger er bransjedrevne, bortsett fra iKuben som knytter sammen bedrifter på tvers av bransjer i en kunnskaps/kompetansedrevet klynge (iKuben, 2017).

Innovasjonsøkosystemet i Molderegionen består altså av blant annet Høgskolen i Molde, NCE iKuben, kunnskapsparken ProtoMore, Innovasjon Norge, Møre og Romsdal fylkeskommune, Molde Kommune og Ungt Entreprenørskap. Disse aktørene har ulike roller, virkemidler og tiltak som kan legge til rette for vekst og utvikling i næringslivet. En av fordelene i regionen er at flere av disse aktørene, både politikere, akademia, næringsliv og frivillig sektor sitter sammen på flere arenaer. I større miljø kan det være mye vanskeligere å forene disse kreftene og samlinger for nærings- og samfunnsliv på større steder har en tendens til å bli fylt opp av byråkrater og politikere (Skjegstad, 2018).

Det kan også nevnes at Møre og Romsdal er kjent for å være et 'fogderifylke'. Fylket er kjennetegnet av en rekke konflikter mellom Sunnmøre, Romsdal og Nordmøre, noe som har ført til at Møre og Romsdal som fylke ikke har fått noe tydelig regional identitet. En av grunnpilarene i denne striden er plassering av fylkeshuset. Fylkesadministrasjonen ble lagt til Molde og striden har vært koblet opp mot fordelingen av offentlige arbeidsplasser. Nå ser det også ut til at det nye sykehuset legges i nærheten av Molde. Den såkalte sykehussaken har ført til at den århundrelange striden mellom Romsdalen og Nordmøre har våknet til live igjen. Molde og Kristiansund er to samfunn som egentlig er veldig avhengige av hverandre, men det har over tid oppstått en mistro mellom de to byene som også har spredt seg til næringslivet. Den mistilliten som eksisterer mellom de tre regionene er avgjørende for hva de sammen kan utrette. Striden er fremdeles gjeldende i dag, men man kan se tendenser til bedring ved at de blant annet jobber iherdig med å få ferdig planene om Møreaksen som skal skape fast forbindelse mellom Sunnmøre og Romsdal.

I denne studien settes entreprenørskap og flytting i sammenheng. I tillegg til å skille seg ut ved det å være gründer, skiller informantene i denne studien seg ut ved å også være innflyttere. Et søk på sentrale tidsskrifter viser at det har vært gjort lite forskning på etnisk norske innflyttere

som også er entreprenører. Det finnes dog noen unntak på forskning innenfor entreprenørskap og tilflytting i distriktet. Akgün et al. (2011) har eksempelvis gjort en studie på innflyttede entreprenørers rolle i en rural kontekst (Akgün et al., 2011), Greenberg, Farja og Gimmon (2018) sin studie som tar for seg forankring og vekst av små bedrifter i rurale regioner (Greenberg et al., 2018) og Deller, Kures og Conroy (2019) har gjort en studie på ruralt entreprenørskap og migrasjon (Deller et al., 2019). I tillegg så Bolkesjø og Brun (2006) i sin studie på entreprenørskap i ulike regionale kontekster, hvor de i Gudbrandsdalen fant de at de fleste etablererne var innflyttere (Bolkesjø & Brun, 2006). Jeg vil komme tilbake til denne forskningen i analysen (kapittel 4).

1.3 Formål og forskningsspørsmål

Formålet med denne studien er å få bedre innsikt i egenskaper ved næringslivet i Molde og i regionen som etableringssted. I denne studien kobler jeg innflyttede gründeres erfaringer med innovasjonssystemet i Molderegionen opp mot opplevelsen av Molde som bosted – slik at man skal kunne utvikle regionen målrettet på best mulig måte. Slik vil studien kunne si noe om hvilken rolle kunnskapsparken har i næringslivet og hvordan regionen kan bedre sitt arbeid rettet mot næring- og samfunnsutvikling, både med tanke på næringslivet og regionen som bosted. På bakgrunn av dette har følgende forskningsspørsmål blitt utformet:

Hvordan har gründere, som også er innflyttere, opplevd Molderegionen som etableringssted?

For å kunne belyse problemstillingen best mulig har jeg valgt å dele den inn i to underproblemstillinger:

- 1. Hvordan opplever gründerne næringslivet og tilretteleggings- og virkemiddelapparat i regionen?***
- 2. Hvordan opplever potensielle gründerne det å flytte til Molde og å bo i regionen som innflytter?***

For regional utvikling og økt virksomhetsopprettelse er det avgjørende med politikk som fremmer etablering av virksomheter i rurale områder, i tillegg til å videreutvikle støtteprogrammer for små bedrifter (Greenberg et al., 2018). Første forskningsspørsmål er

følgelig utarbeidet for å kunne identifisere forbedringsområder i regionen for økt etableringsvekst. Etablering av nye virksomheter i distriktet vil bidra til regionens utvikling, blant annet ved å innføre nye yrker og inntektsmuligheter og tiltrekke seg ny befolkning. Vekst i nyetableringer vil med andre ord føre til regional utvikling både med tanke på økonomisk utvikling, økende forbruk, utvikling av eksisterende lokale bedrifter og økt levestandard for lokalbefolkningen. Alle disse faktorene vil ifølge Greenberg et al. (2018) kunne føre til at flere ønsker å flytte til distriktet (Greenberg et al., 2018). I tillegg kan man si at entreprenørskap sammen med innflytting kan sees på som hovedverktøy for å promotere utvikling i distriktet (Akgün et al., 2011). Forskning argumenterer for at vekst i sysselsetting kommer fra to kilder; utvidelse av eksisterende virksomheter og skapelse av nye. Sysselsettingen i distriktet vil med andre ord avta uten skapelse av nye jobber (Deller et al., 2019). Dette viser viktigheten av det å være en attraktiv region som også evner å tiltrekke seg innflyttere. Jeg så det derfor hensiktsmessig å utarbeide et andre forskningsspørsmål som tar for seg opplevelsen av det å flytte til regionen og hvordan det er å bo i området.

Ettersom alle informantene er gründere som også er innflyttere, er det innflytternes oppfatninger som vil belyses og representanter fra virkemiddelapparatet sine uttalelser vil brukes som supplement. Studien vil slik kunne brukes i arbeidet med videre utvikling av Molderegionens næringsliv. Siden jeg er fra området og fra før hadde bakgrunnskunnskap om Molderegionen, vil deler av analysen også bestå av egne observasjoner og oppfatninger.

1.4 Oppgavens struktur

Oppgaven er bygd opp av fem hovedkapittel som igjen består av flere seksjoner. I dette kapitlet har jeg tatt for meg bakgrunn for studien, presentert Molderegionen – både i form av geografi og næringsstruktur, i tillegg til å se nærmere på valg av forskningsspørsmål.

Teorikapitlet (kapittel 2) tar for seg relevant teori og litteratur og er delt inn i fem hoveddeler: teori om entreprenørskap og innovasjon (2.1); teori om regionale innovasjonssystemer (2.2); teori knyttet til stedsbasert tilnærming (2.3); samarbeidsteori (2.4) og teori om motivasjon (2.5). Til slutt i teorikapitlet (2.6) er det gitt en kapitteloppsummering for å binde sammen teoribolkene og gi et helhetlig teoretisk rammeverk.

Videre vil jeg i kapittel 3 presentere forskningsmetoden som ligger til grunn for studien. Kapitlet tar først for seg kvalitativ tilnærming til forskningen, herunder intervju som metode (3.1), etterfulgt av analyseprosessen (3.2), etiske betraktninger (3.3) og til sist krav til god kvalitativ forskning (3.4).

Kapittel 4 presenterer funnene og kobler funnene opp mot teorien i kapittel 2. Kapitlet er delt inn i tre seksjoner, hvor hver seksjon forsøker å trekke linjer mellom innsamlet data og teoretiske betraktninger. Seksjon 4.1 vil ta for seg gründernes motivasjon til å starte opp, samt innflytterdimensjonen koblet opp mot informantenes gründerskap. Seksjon 4.2 skal danne et bilde av hvilke muligheter og mangler som finnes innenfor virksomhetsoppsettelse i regionen, gjennom å presentere informantenes betraktninger knyttet til deres samhandling med de ulike aktørene. Videre vil jeg i seksjon 4.3 legge frem behovet for å skape en sterkere stedsmerkevare, sammen med hvordan en bedre stedstilknytning vil kunne få flere til å ønske å bli boende. Slik vil man gjennom analysen kunne si noe om hvordan man best mulig kan legge til rette for økt gründervirksomhet for vellykket lokal og regional utvikling.

Til sist vil jeg i kapittel 5 legge frem avsluttende refleksjoner, hvor jeg i 5.1 vil belyse hovedproblemstillingen, samt fremlegge anbefalinger til tilretteleggings- og virkemiddelapparatet. Avslutningsvis foreslår jeg hva som kan være interessant å undersøke videre (5.2).

2. Teori

Formålet med dette kapitlet er å presentere det teoretiske rammeverket som ligger til grunn for analysen i kapittel 4. Kapitlet er delt inn i fire deler. Seksjon 2.1 tar for seg entreprenørskap og innovasjon, med fokus på regionale innovasjonssystemer. Neste seksjon omhandler stedsbasert tilnærming (2.2) og her vil de ulike forståelser av stedsbegrepet presenteres. Videre vil seksjon 2.3 fokusere på betydningen av samarbeid og relasjoner mellom aktører. Til slutt vil seksjon 2.4 ta for seg motivasjon som et sentralt begrep for å forstå hva som driver entreprenøren.

For å kunne belyse problemstillingen (jf. 1.2) best mulig, ser jeg det nødvendig å basere studien på et bredt teoretisk rammeverk, heller enn på én teori eller modell. Fra mitt faglige utgangspunkt er det disse begrepene og perspektivene som har vist seg mest relevante å benytte i analysen. Betydningen av mitt faglige utgangspunkt vil utdypes i avsnitt 3.2.2.

2.1 Entreprenørskap og innovasjon

Formålet til ProtoMore er utviklingen av nytt og etablert næringslivet i Molderegionen. Det vil derfor være hensiktsmessig å ta for seg begreper og perspektiver innenfor forskningsfeltet lokal og regional utvikling. Innovasjon, kunnskap og læring er sentrale elementer for å kunne forklare og forstå dagens lokale og regionale utvikling (Pike, Rodríguez-Pose & Tomaney, 2017). I Norge var det først i 2008, etter at den første innovasjonsmeldingen ble lagt frem for Stortinget, innovativ aktivitet ble satt tydeligere på dagsordenen og entreprenørskap og innovasjon ble betraktet som forutsetning for fortsatt økonomisk vekst (Karlsen & Isaksen, 2011).

Tanken om hva som er den viktigste drivkraften for å skape innovasjon har endret seg mye gjennom tidene: fra at entreprenøren ble sett på som viktigst – til at regionalt forankrede nettverk av små bedrifter i dag blir sett på som den grunnleggende drivkraften for innovasjon (Gausdal, 2008). For å kunne være med i konkurransen om arbeidsplasser og arbeidskraft må derfor nåtidens lokalsamfunn fremstå nyskapende - dette gjennom entreprenørskap og innovasjon (Borch & Førde, 2011). Disse to begrepene har utviklet seg til delte fagområder, men som i stor grad overlapper hverandre (Stam & Nooteboom, 2011). I litteraturen finnes det mange forståelser av begrepene.

Joseph Schumpeter (1883-1950) er betraktet som grunnleggeren av den evolusjonære og moderne forståelsen av entreprenørskap. Han ønsket å se på og forklare hvorfor økonomien utviklet seg som den gjorde – rettere sagt hva som forårsaker svingninger i økonomien. Schumpeter er spesielt kjent for sin definisjon av innovasjon, som utfordret teori om statisk likevekt. Hans forståelse av innovasjon innebærer at en aktør utvikler nye kombinasjoner, enten ved introduksjon av et nytt produkt, ny produksjonsmetode, nytt marked, utnyttelse av nytt materiale eller ved en ny måte å organisere på. Det behøver ikke være helt nytt, men handler om det å kombinere kjente ressurser på nye måter (Fagerberg, 2003). Ifølge Schumpeters definisjon av innovasjon var det ikke var mulig å oppnå likevekt siden likevekt alltid vil bli forstyrret av innovasjon (Fagerberg, 2003). Dette kalte Schumpeter kreativ destruksjon. Ved at entreprenøren setter i gang prosesser som skaper kreativ destruksjon kan eksisterende virksomheter, ved innføring av nye innovasjoner, oppleves som overflødige. Innovasjoner kan på denne måten forstås som drivkraften i det økonomiske systemet (Johannessen, Olsen & Stokvik, 2013).

Entreprenørskap er assosiert med det å se mulighetene i samfunnet for innovasjoner, sammen med utforskning av disse mulighetene (Stam & Nooteboom, 2011). Ifølge forskningslitteraturen handler entreprenørskap altså om å starte ny forretningsmessig virksomhet, men kan også være noe som foregår i etablerte organisasjoner (Alsos & Ljunggren, 2018). Omfanget av entreprenørskap har følgelig betydning for antall nye arbeidsplasser og dermed også for arbeidsmarked og økonomien (Hovland, 2018). Sammen vil innovasjon og entreprenørskap kunne skape kommersielle og samfunnsmessig verdi for både bruker, produsent og samfunnet (Mitra, 2012). Slik vil aktører som kunnskapsparken ProtoMore og Molde kommune kunne bidra til lokal og regional utvikling gjennom å legge til rette for innovasjon og entreprenørskap i regionen.

I denne oppgaven er min forståelse av entreprenørskap det å starte ny forretningsmessig virksomhet. Gjennom hele oppgaven kommer jeg til å benytte meg av synonymene 'entreprenør', 'etablerer' og 'gründer' for å beskrive menneskene som starter opp ny forretningsmessig virksomhet.

2.2 Regionale innovasjonssystemer

Entreprenørskap og innovasjon vil alltid være geografisk forankret. Tilgangen på kunder og leverandører, investorer og støttespillere er avgjørende for hva som er mulig å gjennomføre på et sted. Det vil si at hvor entreprenørskap og innovasjon finner sted, vil være avgjørende for hvilke muligheter man har, men også for hvilke begrensninger man kan møte på (Lundvall, 2010).

Tidlig på 90-tallet så man tendenser til en økende interesse for *regionale innovasjonssystemer* (RIS). RIS var en overføring av begrepet fra det nasjonale til det regionale nivået - som en respons på utfordringene som globalisering og nasjonalstatens reduserte betydning hadde for økonomisk utvikling i Europa (Lundvall, 2010). Porter (1998) forklarer at de langsiktige konkurransefortrinnene i den globale økonomien er mer og mer lokalt forankret i kunnskap og relasjoner som konkurrenter som ligger lengre unna ikke kan oppnå (Porter, 1998). En region kan med andre ord bli mer innovativ og konkurransedyktig ved å etablere en sterkere og mer systematisk relasjon mellom bedrifter og kunnskapsinfrastrukturen som eksisterer i regionen (Asheim, 2011). Mer vekt ble følgelig ilagt egenbasert utvikling og regionene måtte selv stå for utvikling av næringsmiljøene, med fokus på utvikling av unik, regional kompetanse og ressurser (Normann & Isaksen, 2011). I tillegg til det å se regionen i sammenheng med andre regioner, både nasjonalt og internasjonalt. RIS gir et rammeverk for en slik differensiert tilnærming (Tödtling & Trippel, 2005) og kan betraktes som en byggestein for å oppnå regionale fortrinn (Isaksen, 2013).

Regionale innovasjonssystemer bestemmes ut fra alle faktorene som påvirker innovasjonsprosesser (Isenberg, 2010). Tanken bak et slikt system var å skape et mer dynamisk perspektiv på innovasjon og læring for å promotere økonomisk vekst (Lundvall (2008), i: Spilling, 2006a). Lundvall (2010) definerer innovasjonssystem som de elementer og relasjoner som samhandler i produksjon, spredning og bruk av økonomisk nyttig kunnskap (Lundvall, 2010). Kunnskapen som behøves for å innovere er ofte taus og svært spesifikk, noe som betyr at denne kunnskapen ofte må hentes fra andre aktører (Isaksen & Asheim, 2008). Slik blir innovasjon sett på som en interaktiv prosess hvor innovasjon utvikles i samspill mellom ulike aktører (Karlsen & Isaksen, 2011). Et slikt system består altså av en rekke støttespillere og bidragsyttere koblet opp mot innovativ virksomhet. Denne tilnærmingen er utviklet for å få en bredere forståelse av hvordan innovasjonsprosesser foregår og hvordan disse prosessene

påvirkes av andre forhold. Man kan følgelig styre den økonomiske utviklingen gjennom et aktivt samarbeid mellom ulike aktører (Karlsen & Isaksen, 2011). Molde kommune og ProtoMore eksisterer i samspill med andre aktører i regionen som jobber med innovasjon og utvikling, eksempelvis Møre og Romsdal fylkeskommune, Fylkesmannen, Innovasjon Norge og Ungt Entreprenørskap. Sammen ønsker disse aktørene å øke innovasjonsaktiviteten i området. Hver for seg vil disse aktørene bidra til entreprenørskap, men ikke nok til å henge med i dagens globaliserte og raskt endrende samfunn. Dersom aktørene integreres i et helhetlig innovasjonssystem vil de sammen kunne skape utvikling og vekst i regionen (Isenberg, 2010).

Et innovasjonssystem omslutter næringslivet og omhandler kunnskapsflyten og den gjensidige avhengigheten mellom næringslivet og kunnskapsinfrastruktur. Denne kunnskapsflyten vil påvirkes av lover og regler og uformelle normer og kultur (Isaksen, 2016). Ifølge Cooke (2001) og Normann og Isaksen (2011) består et regionalt innovasjonssystem av to delsystemer: aktører som etterspør kunnskapsutvikling og aktører som skaper kunnskap (Cooke, 2001; Normann & Isaksen, 2011). Bedriftene i regionen utgjør den kunnskapsutnyttende delen av systemet (Normann & Isaksen, 2011), sammen med bedriftenes kunder, leverandører og konkurrenter og samarbeidspartnere. Aktørene i dette delsystemet kan sammen utgjøre en eller flere klynger. Det andre delsystemet står for kunnskapsutviklingen og utgjøres av FoU-institusjoner, forskningsparker, universiteter, høyskoler og andre kunnskapsinstitusjoner (Isaksen, 2013). Denne kunnskapsinfrastrukturen kan ofte være relevant for flere næringer eller klynger (Normann & Isaksen, 2011). Innovasjonsaktiviteten i en region forsterkes ved kunnskapsflyt mellom disse to delsystemene. Tanken er at denne aktiviteten påvirkes av såkalte 'støttende institusjoner' og politisk aktivitet på regionalt nivå som har ressurser til å påvirke næringsutviklingen (Isaksen, 2013; Isaksen & Asheim, 2008; Normann & Isaksen, 2011; Tödtling & Trippel, 2005).

De nevnte aktørene har normalt ulike lenker til nasjonale og internasjonale aktører og innovasjonssystemer (Dicken, 2015). Siden mange av aktørene i Molderegionens næringsliv også driver internasjonalt, vil det være viktig å påpeke at kunnskapen som anvendes i et regionalt innovasjonssystem kommer både innenfra og utenfor regionen. For regional utvikling påpeker Isaksen og Asheim (2008) viktigheten av å hente ideer, kunnskap og samarbeidspartnere fra både regionalt, nasjonalt og internasjonalt nivå (Isaksen & Asheim, 2008).

Kunnskapsøkonomi, læring og innovasjon har lenge vært i fokus i norsk regional politikk. Problemet har vært at mange myndigheter forfølger uoppnåelige idealer (Isenberg, 2010). Regioner er ulike på svært mange felt, som industrielle spesialiseringer og innovasjonsmønstre. På grunn av disse ulikhetene behøver ulike regionale innovasjonssystemer ulik politikk for å kunne oppgradere og fornye næringen i sin region (Isaksen & Jakobsen, 2016). Blant flere argumenterer også den norske regjeringen for viktigheten av at politikken for næringsutvikling og omstilling er regionalt og lokalt forankret (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2017). Ved å analysere styrker og svakheter innad i regionen kan man ta hensyn til forskjellene mellom regionene og slik unngå situasjoner som er karakterisert av mangel på relevante og ressursfulle aktører, samt mangel samhandling og nettverk (Isaksen & Jakobsen, 2016). Og ikke minst stiavhengighet.

Stiavhengighet er et relevant begrep i denne studien fordi innovasjonsprosesser i Molderegionen er viktig for å unngå *lock-in* i næringslivet. Stiavhengighet går ut på at det man gjorde i går påvirker det man gjør i dag, som igjen påvirker det man gjør i morgen. Det handler med andre ord om at folks handlinger er et resultat av tidligere opplevelser (Dicken, 2015; Fagerberg, 2003). I Molderegionens tilfelle har næringslivet fulgt de samme utviklingsstiene over tid, noe som har fungert svært godt for regionen. Å følge de samme utviklingsstiene over lengre tid kan derimot også ha en negativ side ved at regionen, som følge av stiavhengighet, vil oppleve *lock-in* og dermed er ute av stand til å fornye næringslivet. I slike tilfeller vil det være behov for å fornye næringslivet (Martin, 2015; Pike et al., 2017). Stifornyelse handler om at kunnskap som eksisterer i en region blir satt sammen på nye måter og knyttes opp mot ny kunnskap ved fremvekst av nye aktiviteter og næringer (Isaksen & Jakobsen, 2016; Martin, 2015). Stifornyelse er i denne sammenheng svært relevant med tanke på hvor preget Molderegionen har vært av petroleumsnæringen og at det i dag, på grunn av nedgang i oljenæringen, eksisterer et stort behov for omstilling til et mindre oljeavhengig Norge. Regionen kan man allerede innenfor marin sektor se tendenser til stifornyelse, hvor de bruker eksisterende kunnskap og ressurser for å kunne dra nytte av hele fisken på et fartøy. Sektoren har et stort fokus på å benytte alle ressursene for at fartøyene på denne måten skal bli mer energieffektive. For å kunne oppnå vellykket utvikling er man med andre ord avhengige av et god og velfungerende innovasjonssystem slik at virksomheter og organisasjoner får tilgang til ressurser og kompetanse (Isaksen & Jakobsen, 2016), og på denne måten kan unngå *lock-in* i næringslivet.

Rammebetingelsene på et sted vil som sagt være avgjørende for entreprenørskap. Å skape et helhetlig innovasjonssystem er krevende. Det vil være viktig å engasjere de ulike aktørene, endre kulturelle normer, fjerne barrierer, feire suksess, skape gode finansieringsprogrammer og slik nærme seg et økosystem som skaper økonomisk vekst med tilfredsstillende selvoppretholdelse (Isenberg, 2010). Innovasjonsprosesser finner sted over tid og påvirkes av mange faktorer. Stedets kultur og identitet vil dermed være viktig i forståelsen av innovasjonsmiljøet i en region. Egenskaper ved stedet vil med andre ord også kunne tiltrekke seg mennesker med entreprenørielle egenskaper. På bakgrunn av dette vil jeg i det videre presentere ulike dimensjoner ved stedsbegrepet for å forklare stedets rolle i en etableringsprosess.

2.3 Sted

Det er liten tvil om at gründere er viktige bidragsytere til både sysselsetting og økonomisk vekst. Å skape et miljø hvor mennesker med entreprenørielle egenskaper ønsker å bosette seg og hvor nye foretak kan enkelt oppstå er altså avgjørende for regionens utvikling og vekst. Ny forretningsmessig virksomhet forekommer blant alle sosiale klasser i befolkningen og i alle deler av landet (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2017). Det er imidlertid ikke geografisk jevnt fordelt siden de fleste etableringer, på grunn av mer dynamisk næringsmiljø, lettere tilgang på flere ressurser, kompetanse og bedre infrastruktur, forekommer i de mest sentrale områdene i landet (Dicken, 2015; Naldi, Nilsson, Westlund & Wixe, 2015). Jeg ønsker å ta i bruk stedsbegrepet for å belyse hvordan gründere som er involvert i min studie vurderer rammebetingelsene for etablering og drift av sin virksomhet.

Som regel er det opptil flere grunner til at en entreprenør velger å etablere seg på et sted. Det vil derfor vil være relevant å benytte seg av et flerdimensjonalt stedsbegrep (Berg, 2002). På bakgrunn av at denne masteroppgaven tar utgangspunkt i samfunnsvitenskapelige disipliner og ikke er en geografisk oppgave, vil jeg ikke gå dypt inn i geografifagets diskusjon om hva sted er, men forholde meg til Agnews (1987) mye brukte forståelse av sted. Agnew (1987) identifiserte tre begreper for sted: *location (lokalisering)*, *sense of place (sted som opplevelse og følelse)* og *locale (kontekst)* (Agnew, 1987). Ut fra forståelsen av sted som *lokalisering* blir stedet sett på ut fra målbare og synlige egenskaper. Sted forstått som *opplevelse og følelse* fokuserer på menneskers følelsesmessige tilknytning til og opplevelse av et sted. Sted forstått som *kontekst* forklarer et sted gjennom menneskene som lever på stedet. Agnew (1987) mener

disse tre begrepene for sted går inn i begrepet 'place' (sted). Begrepene er dimensjoner ved sted og betraktes som komplementære. Jeg er enig med Agnew (1987) sin forståelse av begrepet, men i det videre vil jeg skille mellom de tre begrepene for sted og diskutere deres relevans for å understreke flerdimensjonaliteten i stedsbegrepet. I henhold til Berg (2002) utgjør *location*, *sense of place* og *locale* sammen begrepet sted, og dimensjonene kan sammen bidra til en økt forståelse for entreprenørskap ved å belyser betydningen av sted for entreprenører og entreprenørskap som fenomen (Berg, 2002). Agnew (1987) gikk ikke langt i å utdype hva han la i hver av disse tre. Dermed baserer jeg meg på flere kilder når jeg i det følgende drøfter begrepene.

2.3.1 Lokalisering

Det er en rekke forhold som er avgjørende når en virksomhet lokaliseres på et sted. Det kan dreie seg om alt fra klima, infrastruktur, boligpriser og barnehagetilbud (Berg & Dale, 2004). På den ene siden knytter disse faktorene seg til stedets attraktivitet som bosted og på den andre siden til hvor attraktivt stedet er for virksomheten. *Lokalisering* vil være et relevant stedsbegrep i denne sammenhengen fordi det retter søkelyset mot rammebetingelser for etablering og drift av ny forretningsmessig virksomhet. I forståelsen av stedet som lokalisering forstår man sted som en fysisk bakgrunnsramme (Berg, 2002). Stedet vurderes altså ut fra hvilke lokaliseringsfordeler entreprenøren ser i området. Boligprisene i Molde har vært relativt høye og det har de siste ti årene vært mangel på sentrumsnære tomter. Disse faktorene vil være med på å påvirke hvor enkelt det er å komme flyttende og faktisk bosette seg i regionen.

Både økonomiske, miljømessige og velferdsmessige forhold i form av eksisterende næringskultur, folketall og beliggenhet i forhold til transportinfrastruktur er alle faktorer som spiller inn på lokaliseringsvalget til en virksomhet. I bredere forstand kan vi si at miljøet spiller en stor rolle i valg av sted og fungerer som et rammeverk av muligheter og begrensninger som entreprenørene må forholde seg til i et lokaliseringsvalg (Akgün et al., 2011; Berg, 2002; Berg & Dale, 2004). Det vil være viktig å nevne at mange entreprenører opplever lokalisering som et resultat av eget bosted. Det viser at i hvilken grad entreprenøren forholder seg til sted som lokalisering i etableringsfasen, vil variere (Berg, 2002).

Globaliseringen, økt mobilitet og voksende likhet mellom steder har gjort at informasjon og varer kan flyte raskt og uhindret mellom landegrensene. Det har ført til at stadig flere

virksomheter opererer over landegrensene. Slik vil vi i dag være mer og lettere tilgjengelig enn før og det kan dermed argumenteres for at lokalisering vil ha mindre betydning for en virksomhets utvikling og vekst. Videre kan man si at bosted på denne måten, gradvis blir frikoblet fra arbeidssted (Lewicka, 2011). Sammen med økt mobilitet og infrastruktur som gjør det mulig å overkomme lange distanser, utvides også den geografiske horisonten til mennesker. Verden er i kontinuerlig endring og vi kan stille spørsmål ved hvor viktig sted egentlig er for oss i dag (Berg & Dale, 2015).

2.3.2 Sted som opplevelse og følelse

En andre forståelse av stedsbegrepet er *sted som opplevelse og følelse (sense of place)*. Individet opplever stedet på et personlig plan og begrepet innebærer en slags identifisering med stedet gjennom opplevelser og følelser (Berg, 2002).

Sted som opplevelse og følelse innebærer blant annet det å føle tilknytning til et sted. Man kan føle tilknytning til alt fra hjem, nabolag, by og land. Styrken på tilknytningen avhenger av menneskene, alder og relasjoner. Ved en sterk stedstilknytning vil entreprenøren kunne ta ansvar for den regionale utviklingen og er noe som aktivt kan være med å påvirke valg av type virksomhet (Berg, 2002). Med utgangspunkt i stedstilknytning kan man si at utformingen av entreprenørskapet vil henge sammen med hva entreprenøren mener er best for stedet (Berg, 2002). Det finnes også, ifølge Lewicka (2011), to dimensjoner ved stedstilknytning; en sosial dimensjon og en fysisk dimensjon. I den sosiale dimensjonen føler man tilknytning på bakgrunn av nære bånd til nabolag, sterke symbolske verdier til stedet eller sosiale relasjoner, mens den fysiske derimot tar utgangspunkt i de fysiske kvalitetene ved stedet som vakker natur og rekreasjonsmuligheter (Lewicka, 2011).

Lewicka (2011) argumenterer for at muligheten er større for å etablere tilknytning til et sted dersom man har etablert sterke sosiale bånd til stedet. Sosial kapital handler om hvem som er inkludert, hvem som hører hjemme og hvem som ikke gjør det (Ruud, 2015). Betydningen av sosial kapital kommer frem i valg av bosted - med særlig innvirkning på hvordan man knytter seg til og opplever nye steder (Berg, 2016). Det finnes mange muligheter til sosial deltakelse i fellesskapet, både gjennom lokale møtesteder, frivillige aktiviteter og fritidsklubber. Står man derimot utenfor fellesskapet vil man også mangle muligheten til å medvirke til utvikling og forming av fellesskapet. På denne måten blir stedstilknytning for mange forbundet med sosial

tilhørighet og relasjoner. Sosial kapital er dermed en viktig dimensjon for å kunne forstå stedstilknytning (Ruud, 2015).

Den fysiske dimensjonen understrekes i Antonsens (2011) studie av innflyttere i Lofoten. I denne studien fremkom naturens vesentlige betydning i valg av bosted for de som ønsker en nærhet til hav og fjell. Har man en livsstil hvor friluftsliv er viktig vil naturen være noe som knytter personen sterkt til steder (Antonsen, 2011). De fysiske omgivelsene og følelsesmessige båndene er følgelig nært knyttet til hverandre (Ruud, 2015). Med et slik utgangspunkt blir altså stedet et geografisk område som mennesker har følelser for og som dessuten utgjør en base for deres virksomhet.

Sted som opplevelse og følelse søker også å forstå menneskers personlige identifisering med stedet. Det går både på stedsopplevelse og stedsfølelse. Stedet gir mennesker identitet og omvendt. Samtidig kan stedsidentitet forstås som selve stedets identitet (Relph (1976) i: Lewicka, 2011), og det er her fokuset ligger i denne oppgaven. Hva folk forbinder med Molde er uklart og diffust. Kanskje litt fjord og fjell, men folk er ikke klar over en brøkdel av det som faktisk finnes av muligheter i regionen. Når en entreprenør skal velge etableringssted, avgjøres det i stor grad av hvordan stedet fremstilles og oppleves. Det vil dermed være viktig å opparbeide en sterk merkevare som kan tiltrekke se ny befolkning. Gjennom markedsføring, omdømmebygging, omtale og fremstilling i media har innbyggerne i økende grad mulighet til å forme og påvirke stedet sin fremtid (Berg, Dale, Førde & Kramvig, 2013). Å bruke mange ressurser på å forsterke et steds omdømme vil kunne gi en rekke fordeler for næringslivet i regionen, som økt arbeidsinnvandring, flere tilreisende, økt politisk posisjon, samt økt eksport. Det å investere ressurser i Norge og i norske regioners omdømme vil ifølge Iversen og Hem (2007) også kunne skape muligheter etter oljeeventyrets slutt (Iversen & Hem, 2007).

Regionens identitet opprettholdes av økonomiske, kulturelle og politiske organisasjoner og institusjoner, nærmere bestemt regionens innovasjonssystem. Regionens organisasjoner og institusjoner vil sammen skape en forståelse ovenfor innbyggerne av hvordan det vil være å starte og drive egen bedrift (Bolkesjø & Brun, 2006). Slik kan man si at stedstilknytning og stedets identitet sammen vil ha mye å si for hvilke typer virksomheter som oppstår og følgende for næringslivet i regionen.

Som nevnt i 2.3.1 kan det se ut til at mobilitet og nye former for sosial interaksjon har svekket betydningen av sted. Likevel kan ikke mobilitet og tilknytning sees på som motsetninger. Dette forklares av Fallov, Jørgensen og Knudsen (2013) ved at individers tilknytning til sted varierer, både mellom steder og med ulik grad av forflyttinger i hverdagen (Fallov et al., 2013). Til tross for den økende globaliseringen ser det altså ut til at stedstilknytning fortsetter å være en viktig del av menneskelig eksistens, men at man i dag i større grad identifiserer seg med flere steder (Lewicka, 2011).

De siste tiårene har det skjedd en utvikling hvor valg av bosted i mindre grad har vært påvirket av tilgang på arbeid, og hvor mer vekt har vært tillagt sosiale og kulturelle kvaliteter ved stedet. Det er derfor viktigere enn noen gang å ha en sterk og klar stedsmerkevare, og se sammenhengen mellom verdiskaping, arbeidsplassutvikling og bevaring av bosettingsmønsteret (Fosso, 2007).

2.3.3 Sted som kontekst

Et sted er kontinuerlig påvirket av menneskelige handlinger, samtidig som at de menneskelige handlingene påvirkes av stedet. Alle mennesker som bor på stedet eller har noe med stedet å gjøre vil ha innvirkning på stedets utvikling. Individers handlinger forstås dermed ut fra den samfunnsmessige konteksten de er en del av. Ved å bo på det samme stedet utvikler mennesker til dels like måter å oppleve og erfare stedet på, noe som i stor grad påvirkes av rutinepregete aktivitetene som kjennetegner hverdagslivet både i hjem, skole og arbeidsliv (Berg & Dale, 2004). Samtidig knyttes begrepet opp til strukturer, direkte involvert i handling, som både begrenser og muliggjør handling (Berg & Dale, 2004). Denne forståelsen av sted tar tak i dynamikken mellom sted og entreprenøren. Man kan på denne måten se på entreprenøren som delaktig i påvirkningen av et sted (Berg, 2002).

Sted som *kontekst* er også med på å forklare hvordan de lokale normene legger føringer for etablering og utforming av en virksomhet. Entreprenørskapskulturen, hvilken status entreprenørskap har på stedet, hvilke typer virksomheter som blir sett på som akseptert og hvorvidt reglene på stedet er de samme for alle innbyggerne, er alle sentrale faktorer. Sted som kontekst er sees ut fra en kollektiv oppfatning. Aktivitetene som former sted er ikke bare lokale. Økt internasjonalisering og et mangfold av virksomheter er med på å skape stedet og gi det dets særpreg (Bolkesjø & Brun, 2006).

Mennesker som bor og lever lenge på samme sted utvikler ofte en slags intersubjektivitet. Denne intersubjektiviteten gir rom for å studere betydningen av lokale kulturers holdninger og konstruksjon av entreprenørskap for enkeltentreprenører (Berg, 2002). Sammen med flere andre forhold har kultur innvirkning på enkeltmenneskers avgjørelse om å starte en virksomhet. Noen regioner eller lokalsamfunn er i større grad enn andre preget av kulturelle og sosiale forhold som på ulike måter støtter opp om entreprenørskap (Bolkesjø & Brun, 2006). Kultur bringes ofte opp som avgjørende for forståelsen av et samarbeid gjennom regionale innovasjonssystemer (Knudsen, 2011). I arbeidet med å skaffe ressurser er entreprenørene i stor grad avhengig av miljøet de handler i. Tilgangen til spesialiserte ferdigheter og leverandører, kunder, støttende tjenester, sammen med en uformell samarbeidskultur fører til spredning av kunnskap som igjen vil kunne lede til innovasjon og entreprenørskap (Dicken, 2015).

Rønning (2011) understreker viktigheten av det å skape en helhetlig entreprenørskapskultur. Han fremhever eksempelvis at det ikke er nok at entreprenøren har kompetanse til å oppdage, utvikle og etablere ny virksomhet. Lokalsamfunnet må også være rustet til å støtte opp om disse nye virksomhetene og de eventuelle endringene utviklingen av disse fører til. Både faktorer som tilgang til et stort, inkluderende nettverk, gjensidig tillit og åpne holdninger i lokalsamfunnet vil være viktige for å fremme entreprenøriell aktivitet (Rønning, 2011).

Historie, tradisjoner og de yrkeserfaringer som finnes innad i lokalsamfunnet er alle viktige faktorer for å kunne tolke entreprenørskapskulturen. Hvilken yrkesvei mennesker på et sted velger, gjenspeiler i stor grad stivhengighet (2.2). Man kan av den grunn si at det næringsmiljøet og de yrkestradisjonene man kjenner til er avgjørende for hvilke bedrifter som etableres og i hvilket omfang det skjer. Lokalsamfunn og rollemodeller spiller med andre ord en stor rolle for hvorvidt man velger denne karriereveien. Det vil derfor være viktig å oppdra barn til et levesett som innebærer å drive selvstendig. Som vi vil se i 2.3.2, kan man gjennom Triple Helix modellen og dens fremheving av samarbeid mellom næringsliv og akademia, styrke forbildeeffekten gjennom at barn presenteres for kunnskap om hvordan man etablerer egen arbeidsplass allerede i barne- og ungdomsårene (Hovland, 2018). Relatert til yrkestradisjoner vil det være hensiktsmessig å presentere effekten som vil kunne komme av fremming av suksess. Om man oppnår suksess, vil andre komme etter (Johannessen et al., 2013) og synlig suksess vil dermed kunne spille en vesentlig rolle i innovasjonssystemet i et lokalsamfunn. På denne måten kan man redusere barrierer og oppfattelse av risikoer, påvirke

offentligheten og inspirere andre (Isenberg, 2010). Dersom lokalsamfunnet også oppmuntrer til entreprenøriell aktivitet, nyskapende ideer og en holdning om at det er lov å feile, vil flere inspireres til å velge denne karriereveien. Jo flere gründere, jo mer øker kompetansen og den sosiale kapitalen på området. Det vil igjen kunne skape positive ringvirkninger tilbake til lokalsamfunnet (Rønning, 2011).

Som nevnt i seksjon 1.2 fremkom det i en studie gjort av Bolkesjø og Brun (2006) at mange av entreprenørene i Gudbrandsdalen er innflyttere. I lys av dette vil det reise seg en problemstilling, nemlig om det er lettere for innflyttere i distriktene å opptre som entreprenør sammenlignet med gründere som er fra Molde. I denne studien fremkommer det at innflytterne, i noen tilfeller, i mindre grad enn lokalbefolkningen er underlagt de sosiale normene på et sted og slik unngår en jantelovsmentalitet. Fra et annet perspektiv kan det være vanskeligere for en innflytter å bli akseptert og oppnå legitimitet blant innbyggerne på et nytt sted (Bolkesjø & Brun, 2006). Disse to perspektivene viser at ulike steder og samfunnsutvikling har betydning for etablering av virksomheter, for deres innhold og for hvordan kreative personer agerer innenfor disse sammenhengene når de skal etablere virksomheter (Berg & Dale, 2004).

Steder er ikke avgrensede eller stabile enheter. I takt med samfunnsutviklingen og globaliseringsprosessen har forståelsen av sted utviklet seg, hvor hovedtrenden er at det i nyere stedsforskning ilegges stor vekt på dynamiske og åpne steder. Slik har en fjerde forståelse av stedsbegrepet blitt utviklet. I det videre vil jeg også gå inn i den relasjonelle forståelsen av sted (Berg & Dale, 2004).

2.3.4 Relasjonelt stedsbegrep

En forsker som har hatt stor betydning for utviklingen av det relasjonelle stedsbegrepet er Doreen Massey (1991). Massey (1991) hevder at steder bør forstås som møtesteder for relasjoner som kan strekke seg langt utover det lokale (Massey (1991) i: Berg et al., 2013). Her vektlegges stedsutvikling og stedsidentitet fremfor materiell virkelighet (Berg et al., 2013). Masseys forståelse gir en følelse av åpenhet og viser hvordan steder er koblet sammen globalt og lokalt. Vi kan med andre ord si at steder blir forstått som en del av sosiale forhold. En sentral del av den relasjonelle stedsforståelsen er at disse sosiale forholdene ikke kun har en lokal forankring, men at flere steder påvirker hverandre. Steder må altså forstås som forbundet og gjensidig avhengige av hverandre. Steder er åpne og er til stadighet utsatt for ytre påvirkninger

(Berg & Dale, 2004). Massey trekker blant annet frem at mennesker som flytter fra hjemstedet sitt, ofte forestiller seg stedet slik det var da de bodde der. Ifølge Massey handler dette om nostalgi, men at sannheten er at man aldri kan reise tilbake. Når man kommer tilbake vil stede ha endret seg akkurat som seg selv (Massey (2005) i: Berg, 2009).

Som nevnt i 2.3.2 diskuterer Berg og Dale (2004) hvorvidt steder, på grunn av globaliseringen, har mistet noe av sin betydning. Selv om globaliseringen har ført til at steder fremstår som mindre stabile og mer like enn tidligere, vil ikke det være til hinder for tilhørighet og tilknytning siden man i dag jobber for å trekke frem unike og spesielle kvaliteter ved steder og norske distriktskommuner jobber for å gjøre seg attraktive for tilflyttere og næringsliv (Berg & Dale, 2004).

Det er utvilsomt relevant å ta for seg stedsbegrepet i en oppgave som tar for seg gründerskap og næringsutvikling i en regional kontekst, spesielt med tanke på at jeg i forskningsspørsmålet og underproblemstillingene spør om etableringssted og bosted. Ovenfor har jeg identifisert tre hovedforståelser av stedsbegrepet, men også sett på nyere betraktninger rundt hvordan sted kan forstås og tolkes. I analysen vil jeg særlig bygge på Masseys (1991) relasjonelle stedsforståelse for å kunne studere steders betydning for innflyttere, ved at jeg på denne måten vil kunne gripe inn i forholdet mellom mennesker og sted. Molderegionen vil hele tiden formes av møte med utsiden. Slik vil man kunne se hvordan Molde endrer seg som følge av møte med innflyttere.

2.4 Samarbeid

Samarbeid danner forståelsen for samhandlingen mellom de ulike aktørene som er involvert i en oppstartsprosess. Videre vil det derfor være nødvendig å presentere ulike samarbeidstilnærminger. Ifølge Regjeringens gründerplan (2015) har gründere som samarbeider med andre større sannsynlighet for å lykkes (Nærings- og fiskeridepartementet, 2015). Innovasjon skjer som regel i samspill mellom flere aktører som kunder, leverandører og andre bedrifter. Det finnes altså svært få tilfeller hvor bedrifter og gründere innoverer helt uavhengig av andre aktører (Karlsen & Isaksen, 2011). Voksende kompleksitet og diversitet av kunnskapsutvikling og innovasjonsprosesser har resultert i at oppstartsbedrifter i større grad må skaffe seg ny kunnskap for å tilføye denne kunnskapen til sin kjernekunnskap. Det kan gjøres enten ved å tiltrekke seg mennesker med ulik kompetanse og kunnskap eller, noe som er mer vanlig for gründere, ved å samarbeide med eksterne aktører. Den treffende kunnskapsbasen for

mange finnes med andre ord ikke internt, men er distribuert på tvers av mange aktører og industrier (Asheim, 2011). Det er interessant å trekke frem teori på samarbeid ettersom samarbeid mellom informantene og aktørene i innovasjonssystemet i denne studien avhenger av hvilken relasjon de har til hverandre. Her vil jeg først legge frem hvorfor samarbeid er viktig i en innovasjonsprosess, deretter presentere ulike former for samarbeid mellom flere aktører, henholdsvis Triple Helix og nettverk.

2.4.1 Viktigheten av samarbeid

Entreprenørskap preges i stor grad av et individperspektiv hvor entreprenørens egenskaper, innsats og engasjement er av stor betydning for utviklingen av virksomheten. Det er likevel ganske klart at den enkelte gründeren alltid er mer enn en enkelt aktør (Edquist & Johnson, 1997). Uansett engasjement og innsats vil man ikke lykkes om man ikke har noen å samarbeide med (Mitra, 2012) og følgelig kan man ikke se på etablerere som isolerte eller individuelle enheter (Edquist & Johnson, 1997). En innovasjon er bare en oppfinnelse helt til man kobler på ressurser, først da blir det en innovasjon. Den enkelte entreprenøren har dermed ingen verdi uten at han eller hun kobles sammen med andre (Mitra, 2012). Begrep som nettverk, samarbeid og tillit er grunnleggende i forståelsen av entreprenørskap ettersom det sier noe om evnene til samhandling og koordinering. En entreprenør kjennetegnes derfor av å være dyktig til koble mennesker og utnytte ressurser i samspill mellom mange aktører, hvor miljøet det foregår i er av stor betydning (Mitra, 2012).

Tanken om at man er 'sterkere sammen' har altså lenge vært kjent (Aasen & Amundsen, 2015). Samarbeid er viktig for å vise at gründerne i min studie ikke utvikler i vakuum, men i tett samspill med en rekke aktører og påvirkes av omgivelsene. Samarbeid kan følgelig sies å karakterisere entreprenørskapsprosessen. I det videre vil jeg presentere Triple Helix modellen og nettverk, som kan forklare hvorfor innovasjon krever samarbeid og hvordan samarbeidet kan oppnås.

2.4.2 Triple Helix

Til tross for at man ofte omtaler individene som drivkreftene i de entreprenørielle prosessene er det, som nevnt i 2.3.1, de ytre forhold som er avgjørende for mulighetene man har som entreprenør. Spilling (2006a) forklarer samspillet mellom de ytre forholdene som prosesser der kunnskap omsettes i næringsmessig virksomhet, og hvor politikken kommer inn, fjerner

barrierer og setter inn virkemidler på områder hvor forholdene ikke fungerer optimalt (Spilling, 2006a). Samspeillet kalles *Triple Helix* og er et triangulært samarbeid mellom akademia, næringsliv og det offentlige. Tanken rundt denne modellen startet med at bedriftene så muligheter og fordeler i det å lokalisere seg i nærheten av høyere utdanningsinstitusjoner, da de slik kan dra nytte av hverandre. Triple Helix beskriver med andre ord effekten av samarbeidet mellom akademia, næringsliv og det offentlige og hvordan politikken legger til rette for eller hemmer innovasjon (Mitra, 2012).

Høyere utdanningsinstitusjoner er blant de viktigste aktørene for kunnskapsformidling og utvikling og er avgjørende for relevant utdanning og forskning som kan gi nye vekstmuligheter. Institusjonene bidrar med arbeidskraft og genererer ny kunnskap som er nødvendig for å bygge opp en langsiktig omstillingsevne (Mitra, 2012). Næringslivet er interessert i å få tak i den tause og erfaringsbaserte kunnskapen disse institusjonene sitter på, da det er nettopp denne kunnskapen som vil kunne gi en konkurransefordel for bedriftene. Men det å få tak i den tause kunnskapen er en tidkrevende prosess da taus kunnskap er kunnskap som må deles ansikt til ansikt (Karlsen, 2008).

Entreprenørskap spiller en viktig rolle i samspeillet mellom akademia og næringsliv, hvor på politikken rolle er å kommunisere med de to rundt utviklingsprosesser, og legge til rette for at slike prosesser skjer i forhold til overordnede samfunnsmessige mål. Man kan si at entreprenørskap foregår i grenseflaten mellom disse to sfærene og at det dreier seg om å kombinere ressurser på tvers av disse. Gründeren krysser altså grensen mellom akademia og næringsliv og kombinerer elementer på tvers av dem. Miljøet gründerne arbeider innenfor legger med andre ord sterke føringer for hvilke muligheter man har, både med tanke på tilgang på ressurser og forståelsen som miljøene representerer med hensyn til hva som er mulig (Spilling, 2006a). Det vil derfor være viktig å finne den riktige balansen mellom disse tre aktørene, som i Molderegionens tilfelle vil være Høgskolen i Molde og næringslivet i regionen, samt Molde Kommune og Møre og Romsdals fylkeskommune. Triple Helix modellen vil altså være svært treffende for Molderegionen som har gode vekst og utviklingsmuligheter i Høgskolen i Molde.

Høyere utdanningsinstitusjoner er som nevnt ofte strategisk plassert for å kunne samarbeide med omkringliggende næringsliv. Både Triple Helix- og RIS - modellen fremhever den viktige rollen universitetene og høgskolene har ovenfor næringslivet, samt deres påvirkningskraft på

samfunnet rundt seg. Til tross for de nevnte fordelene ved et slikt samarbeid viser undersøkelser at de fleste norske bedrifter ikke samarbeider med universitet og høyskoler i området (Salte (2007) i: Karlsen, 2008). En forklaring på dette kan være at kunnskapsinstitusjonene ikke har den kunnskapen næringslivet har behov for og at det kan være vanskelig å overføre denne kunnskapen (Karlsen, 2008). Dersom man kunne oppnådd mer og bedre samarbeid mellom institusjoner, forskningsinstitutt, næringsaktører, arbeids- og samfunnsliv vil man kunne skapt større relevans i utdanningene, øke verdiskapningen og gjøre Norge bedre rusta til å møte store samfunnsutfordringer (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2017).

2.4.3 Nettverk

Det er som sagt sjeldent gründeren selv sitter på all den kunnskapen som er nødvendig for innovasjon. For å forstå den nødvendige samhandling med kunder, leverandører, konkurrenter, samarbeidspartnere og ulike institusjoner i Molderegionen vil det være viktig å gjennomgå nettverksbegrepet.

Mens den tradisjonelle entreprenøren ofte skulle gjøre alt selv har man i senere tid fått øynene opp for viktigheten av eksterne relasjoner og nettverk for bedrifters overlevelse og økonomiske suksess (Gausdal, 2008). Nettverk og styrken i disse nettverkene har en effekt på innovasjon og defineres ofte som suksessfaktor for innovasjon. Noen typer nettverk vil derfor være mer innovasjonsfremmende enn andre. Gausdal (2008) argumenterer med dette for at deltakelse i nettverk er en viktig faktor for innovasjon (Gausdal, 2008).

Nettverk handler i mange tilfeller om hvorvidt man ønsker å kjøpe eller skape ressurser. Denne tilnærmingen ble først introdusert av Coase (1937), som blant annet argumenterer for at en entreprenør kan unngå transaksjonskostnader ved å gjøre arbeidet selv. Det kan påvirke hvorvidt entreprenøren bruker nettverk i stedet for å ansette folk (Coase (1937) i: Klein, 2005). Dessuten er det også forbundet en stor risiko ved det å starte opp for seg selv. For å kunne redusere denne risikoen er legitimitet vesentlig og mange søker legitimitet ved å kunne assosieres med, eller få sertifisering fra, velrenommerte personer og organisasjoner (Lechner & Dowling, 2003), sammen med det å fritt kunne søke kunnskap gjennom åpne nettverk (Hayek, 1978). Forskning viser at relasjoner tett på oppstartbedriften, samt relasjoner som har vart over en lengre periode er viktig i oppstartsfasen da dette vil kunne påvirke kvaliteten og fordelene man får ut av relasjonene (Lechner & Dowling, 2003).

Aktørene i et nettverk består ofte av et bredt spekter og kan være alt fra personer til organisasjoner. I tilknytning til innovasjon kan både kunder, leverandører, konsulenter, likeså konkurrenter medvirke i å skape verdi som deltaker i et nettverk (Koschatzky, 1999; Aasen & Amundsen, 2015). Som jeg beskriver i seksjon 2.2 består innovasjonssystemet i Molde av et stort virkemiddelapparat med aktører som Innovasjon Norge, Ungt entreprenørskap og ProtoMore, samt kommunen, fylkeskommunen og en rekke etablerte bedrifter. Sammen utgjør disse et nettverk gründerne må navigere seg gjennom for å få nødvendig oppstartshjelp. For å oppnå utvikling og vekst i regionen er det dermed viktig at disse aktørene samarbeider godt.

Som nevnt innledningsvis i seksjon 2.3, er den enkelte entreprenørs kunnskap svært begrenset og av den grunn blir nettverk en essensiell del av kunnskapsutveksling og læring (Koschatzky, 1999). Man kan på en måte si at nettverk til en viss grad kompenserer for entreprenørens manglende kunnskap ved å koble sammen kunnskap som ulike aktører sitter på, noe som igjen vil gi større muligheter for innovasjon. Det vil dermed være viktig å tillate deling av kunnskap (Johannessen et al., 2013). Siden innovasjon over tid har utviklet seg til å bli avhengig av taus kunnskap som bare kan deles gjennom interaksjon, vil dette i hovedsak gjelde kunnskap forankret i handlinger, rutiner og personer. På bakgrunn av dette kan man si at interaksjon er en vesentlig del av innovasjonsprosessen og at det har blitt enda viktigere å skape relasjoner og sosiale nettverk (Gausdal, 2008). Uformelle sosiale strukturer avhenger av at en gir og tar og fungerer som et frivilling system som fungerer som en arena for bytte, der deltakerne yter og mottar kunnskap og erfaringer, informasjon og rådgivning (Schiefløe, 1993). Når man hører til sosiale nettverk kan man altså få tilgang til ulike ressurser som man ellers ikke har tilgjengelig og de partene som ikke har tilgang på ressurser vil være avhengige av hverandre (Schiefløe, 1993). Skjønt man i forbindelse med nettverk snakker mye om taus kunnskap er kodifisert kunnskap også av relevans for innovasjonsprosesser. Kodifisert kunnskap er kunnskap som finnes dokumentert i publikasjoner og databaser og er forankret i maskiner og prosesser (Koschatzky, 1999).

Nettverk utvikles gjennom sterke relasjoner og tillitt, samt en kombinasjon av kollektiv og individuell refleksjon (Gausdal, 2008). Tillitt kan her trekkes frem som en av de viktigste forutsetningene for et godt fungerende samarbeid gjennom nettverk. For at de ulike aktørene skal ønske å dele sin kunnskap må tillitt ligge i grunn. Tillitt opparbeides over tid og gjennom hyppig og samarbeidende kommunikasjon (Gausdal, 2008). Man kan i dag også diskutere

hvorvidt nærhet spiller en rolle i det hele. Nærhet er nødvendig for å få koblet sammen og aktivert innovasjon mellom bedrifter. På bakgrunn av dette mener Gausdal (2008) at samarbeid minsker kraftig jo mer distansen øker. Den geografiske nærheten spiller følgelig stor betydning for kollektive læringsprosesser, som igjen vil kunne føre til positive ringvirkninger til lokalsamfunnet og innovasjonsmiljøet (Hassink & Klaerding, 2009). Slik står nettverk fortsatt frem som verdifulle til tross for økende globalisering og avstand. Som fremlagt i seksjon 1.2, er en av regionens fordeler de korte avstandene mellom aktørene i næringslivet. Politikere, akademia, næringsliv og frivilling sektor møtes på flere områder og sitter sammen i ulike råd og foreninger. I større miljøer kan det være vanskelig å forene disse kreftene (Skjegstad, 2018). Her kan man trekke linjer opp mot den geografiske dimensjonen innenfor nærhet. I henhold til Hassink og Klaerding (2009) er geografisk nærhet ansett som stimulerende for kollektive læringsprosesser. Det vil ikke si at man ikke skal inngå i globale samarbeid, men at regionale nettverk i dag fortsatt har en signifikant betydning for innovasjon (Gausdal, 2008).

Nettverk tar for seg sosiale relasjonsmønstre som knytter medlemmer av et samfunn sammen. Siden gründerne i min studie alle er innflyttere vil det å opparbeide seg et nettverk være svært avgjørende for å lykkes.

2.5 Motivasjon

Det å være entreprenør innebærer høy risiko, usikkerhet og pågangsmot. I Norge er det få som er tvunget til å starte for seg selv og etableringsvalget er ofte basert på egne ønsker. Mye av entreprenøriell forskning har fokusert på egenskaper ved miljøet og mulighetene som fører til at man velger å bli entreprenør (Hovland, 2018). Skjønt dette har ført til en dypere forståelse av entreprenørskapsfenomenet er det også nødvendig å inkludere personlige egenskaper og motivasjon. Ulike mennesker handler på ulike måter og har ulik oppfatning av risiko og muligheter. En gründeres etableringsprosess vil variere i form av næring, tidsperiode, geografisk område, bakgrunn og mål entreprenøren har. Denne individuelle variasjonen i motivasjonen vil kunne ha stor innvirkning på entreprenørskapsprosessen (Hovland, 2018). Entreprenøriell motivasjon vil i denne sammenheng være et sentralt begrep fordi det danner et viktig grunnlag for å forstå hva som driver informantene og hva som har gjort at de valgte denne karriereveien.

I denne delen skal jeg kort ta for meg de mest fremtredende forklaringene for entreprenøriell aktivitet. Ifølge Braunerhjelm (2011) omfatter forklaringene på motivasjonen til en gründer en

blanding av økonomiske forklaringer, spesifikke personlige egenskaper, i tillegg til krefter knyttet til kultur og stivhengighet (Braunerhjelm, 2011). Her drøfter jeg hvorvidt det er mulig å karakterisere entreprenøren ut fra personlige egenskaper, samt hvordan man gjennom push og pullfaktorer på en bedre måte kan sammenligne entreprenørielle motiver.

2.5.1 «Are entrepreneurs born or made?»

«Are entrepreneurs born or made?» er kanskje det mest stilte spørsmålet innenfor entreprenørskapsforskning. Til tross for mer enn 40 år med forskning, har bare nylig forskning forsøkt å finne et svar på dette spørsmålet (Nicolaou & Shane, 2011, s. 471). Å bygge en virksomhet som på en eller annen måte forstyrrer markedet krever ekstraordinær drivkraft. Man må med andre ord være villig til å risikere personlige ressurser på noe som har en stor sjanse til å feile. Det er dermed ikke overraskende at litteraturen har funnet frem til bestemte personlighetstrekk for å forklare disse enkeltpersonene. Man kan altså si at enkelte er bedre egnet til å starte egen virksomhet, selv om det ikke er slik at det bare er spesielle mennesker som kan bli entreprenører (Hovland, 2018)

Entreprenørens personlighet kan karakteriseres ved en rekke egenskaper. Disse kan grovt deles inn i to, hvor *demografiske* er egenskaper som kjønn, alder, bosted, utdanning og *psykologiske* egenskaper dreier seg om risikovilje og innsatsnivå (Aslesen, 2002). Disse er svært avgjørende for om man velger å starte som selvstendig næringsdrivende og hvordan man gjør det. Man kan derfor si at en behøver ulike egenskaper for å være en entreprenør, men det vil også være viktig å påpeke at disse kan læres og utvikles gjennom prosesser og erfaringer (Aslesen, 2002). Det er altså flere personlige egenskaper man kan trekke frem som gjennomgående for entreprenører.

Entreprenørskap sees i mange sammenhenger på som en risikosport og det kan dermed se ut til at entreprenørene er mer risikovillige enn andre (Hovland, 2018). Noen studier hevder at risikovillighet, sammen med toleranse for tvetydighet, skiller entreprenøren fra andre individer (Braunerhjelm, 2011). Følelsen av frihet og muligheten til å være sin egen sjef er også for mange en avgjørende faktor, til tross for at hardt arbeid og mange gjøremål er en stor del av det å være en entreprenør (Hovland, 2018). Entreprenøren setter med andre ord det å kunne fatte egne beslutninger høyt selv om det medfører mye hard jobbing.

Å være entreprenør krever mange forskjellige egenskaper, samtidig som at det også finnes mange ulike karaktertrekk. Mange av personlighetstrekkene nevnt ovenfor er sagt å øke en gründeres villighet til å ta initiativ, tolerere risiko og usikkerhet. Disse trekkene gjør entreprenøren i stand til å reise seg opp etter feiltak og fortsette å jobbe for å oppnå suksess. Vi snakker om en ulik gruppe mennesker som velger å gå for noe nytt, ut fra egenskaper, utdanning og motiv. Vi kan altså se et fellestrekk ved tillærte egenskaper, men også ved kvantifiserbare egenskaper som alder, kjønn og utdanning som er mer typiske for entreprenøren. Generelt sett kan man si at de fleste som starter egen virksomhet er mellom 30 og 50 år og at de fleste av disse er menn. Det er også en overvekt på entreprenører med høyere utdanningsnivå (Hovland, 2018).

Til tross for forskning som er gjort på personlige egenskaper argumenterer Schumpeter (1939) for at uansett hvilke type person man er, er alle entreprenører når man faktisk utfører nye kombinasjoner og at man vil miste denne tittelen så snart man har bygget opp virksomheten (Schumpeter (1939) i: Braunerhjelm, 2011). Nylige analyser innenfor entreprenørskapsfeltet har tatt for seg hvordan, av hvem og med hvilke konsekvenser mulighetene til å skape fremtidige goder og tjenester er oppdaget, evaluert og utnyttet (Shane & Venkataraman (2000) i: Braunerhjelm, 2011). Entreprenøren defineres som en som er innovativ, som opererer under usikkerhet, introduserer produkter til markedet, bestemmer sted og form og bruk av ressurser, og styrer sin virksomhet, samt konkurrerer med andre for en andel av markedet (Braunerhjelm, 2011). Til tross for dette finner ikke Braunerhjelm (2011) noen av de eksisterende tilnærmingene særlig tilfredsstillende (Braunerhjelm, 2011). Skjønt mange forskere har forsøkt å fange entreprenørenes evner som er sammenlignbare med andre individer, for å i tillegg kunne gjøre sammenligninger på tvers av regioner og nasjoner, er dette ifølge Braunerhjelm (2011) ganske enkelt ikke mulig (Braunerhjelm, 2011).

Det er ikke alle som har fattet et bevisst valg om å bli entreprenør. Noen sitter inne med en stor nysgjerrighet etter å finne en løsning på et problem og denne nysgjerrigheten i seg selv kan for noen utløse entreprenørrollen for noen (Hovland, 2018). Man kan derfor si at den livssituasjonen mennesker befinner seg i vil kunne fungere som en drivkraft for entreprenøriell aktivitet (Hovland, 2018). Braunerhjelm (2011) argumenterer derfor for at man heller skal kategorisere entreprenørskap etter mulighet- og nødvendighetsbaserte ventures, også kalt push og pull faktorer (Braunerhjelm, 2011).

2.5.2 Push og pull faktorer

Det finnes utvilsomt mange motiver blant entreprenørene for å starte egen virksomhet. Disse vil naturligvis variere både ut fra person og hvilket foretak som skal opprettes. Motivasjonsteori hevder at enkeltpersoner enten er trukket eller presset mot et karrierevalg, blant annet mot det å bli en entreprenør. Herunder kan man skille mellom push- og pullfaktorer, hvor de positive og negative konsekvensene beskrives som motiver for entreprenørskap. En pushfaktor skapes i en situasjon hvor en aktør utsettes for press for å gjøre noe og er ofte problemorienterte faktorer. Disse faktorene er vanligvis assosiert med entreprenørskap som siste utvei og kan f.eks. være økonomiske problemer (Braunerhjelm, 2011). En pullfaktor derimot er forhold som virker som en drivkraft for å iverksette eller som representerer en lønnsom mulighet for individet. Selvrealisering står her sentralt, sammen med det å ha en ide og gode markedsutsikter kombinert med å ta i bruk egen evne og bestemme over egen arbeidssituasjon (Sudin & Holmquist (1991) og Davidsson (1995) i: Spilling, 2006b). Skille mellom push og pull faktorer kan også ifølge Braunerhjelm (2011) tolkes som skille mellom selvstendig næringsdrivende og høyvekst entreprenørskap (Braunerhjelm, 2011).

Nye virksomheter startes av folk som ser muligheter og som ønsker å gripe disse mulighetene. Man kan da si at det er mulighetene som er den største drivkraften for å starte opp, og lokaliseringen skjer der etablereren har tilhørighet (Spilling, 2006b). Det vil være viktig å påpeke at det ikke vil være nok å se på motivasjon for seg selv når man skal finne ut av hvorfor noen velger å starte opp. I seksjon 2.3 har jeg lagt frem stedlige og kulturelle faktorer som sammen med motiver vil kunne forklare hvorfor enkelte velger denne karriereveien.

2.6 Konklusjon omkring det teoretiske rammeverket

Målet med teorikapittelet har vært å presentere studiens teoretiske rammeverk, men også drøfte frem egne vinklinger for denne studien. Som en oppsummering av teori ønsker jeg her å legge frem kjernebegrepene. *Entreprenørskap* og *innovasjon* er sentrale begreper i denne studien da studien analyserer ulike faktorer for gründerskap. Derfor er definisjonen av entreprenørskap og innovasjon nødvendig for å gi en grunnleggende forståelse av hva denne studien dreier seg om.

Videre har jeg presentert *regionale innovasjonssystemer* som en modell for å forstå innovasjonsmiljøet i regionen – rettere sagt hvordan de ulike aktørene i tilretteleggings- og virkemiddelapparatet henger sammen. Entreprenørskaps- og innovasjonsprosesser vil alltid

være geografisk forankret og påvirkes av mange faktorer. Kultur og identitet vil følgelig være viktig for å forstå innovasjonsmiljøet og i denne studien belyses dette gjennom stedsbegrepet. Stedsbegrepet kommer frem gjennom sted som *lokalisering, opplevelse og følelse, kontekst og relasjonelt stedsbegrep*. I denne oppgaven tar stedsbegrepet hensyn til at de ulike forståelsene av sted er komplementære og ser på betydningen av sted for entreprenørskap. Spesielt viktig vil sted som opplevelse og følelse være for analysen da et steds identitet og stedstilknytning er faktorer som er svært avgjørende for om mennesker ønsker å komme flyttende til et sted og bli boende på dette stedet. I tillegg vil jeg også i analysen særlig bygge på den relasjonelle stedsforståelsen - for å kunne studere forholdet mellom mennesker og sted, spesielt med tanke på hvordan regionen vil endre seg som følge av møte med innflyttere.

Samarbeid er også et gjennomgående begrep i teorien da analysen i stor grad handler om hvordan de ulike aktørene bør samhandle for økt næring- og samfunnsutvikling i regionen. Samarbeid belyses gjennom *Triple Helix* modellen som er relevant med tanke på samhandling mellom høyskole og næringsliv, samt *nettverk* som er særlig viktig for etablerernes overlevelse og økonomiske suksess. Samarbeid vil bli brukt i analysekapittelet for å se på informantenes kobling mot aktørene i næringslivet og tilretteleggings- og virkemiddelapparatet i regionen. For å kunne se på hvordan man skal få flere til å ønske å etablere egen bedrift vil det også være viktig å presentere *personlige egenskaper* og *motivasjon* da det vil kunne påvirke entreprenørmessige beslutninger. Under personlige egenskaper kan risikovilje, kreativitet og selvrealisering trekkes frem som hovedpunkter. Videre skilte jeg mellom push- og pullfaktorer hvor positive og negative konsekvenser beskrives som motiver for entreprenørskap.

Kjernebegrepene som presenteres i denne seksjonen gir grunnlag for hvordan jeg har bygget opp analysen. Begrepene er lagt frem for å underbygge det empiriske materialet. Slik vil teorikapittelet bidra til en dypere forståelse for funnene og konklusjonene som legges frem avslutningsvis.

3. Metode

Dette kapitlet redegjør for den kvalitative forskningsprosessen som er grunnlaget for resultatene i studien. Formålet er å gi en oversikt over hvordan jeg har gått frem for å generere og bearbeide relevant data for å belyse problemstillingen. Her gir jeg et innblikk i hvordan undersøkelsene er gjort, hvilke valg som er tatt, hvordan informantene er rekruttert og hvilke problemer som har oppstått underveis. Det for å gi et så godt innblikk i forskningen at leseren skal kunne ta stilling til forskningens kvalitet (Tjora, 2017). I dette kapitlet vil jeg utdype valg av metode, siden vil utvelgelse av informanter og utforming av intervjuguide bli presentert. Videre tar jeg for meg intervjuprosessen, hvordan dataene ble analysert, etiske betraktninger og til sist, krav til god kvalitativ forskning.

3.1 Kvalitativ tilnærming

Kvalitativ metode er i stor grad underrepresentert i entreprenørskapsforskning (Hindle, 2004), til tross for at en slik tilnærming kan gi dypere forståelse av gründerens intensjoner og normene som tas for gitt. Ved kvalitativ metode kan man altså avsløre forståelser av samfunnet som ikke kommer til uttrykk i numerisk form (Johnstone, 2007) og få innblikk i gründerens sinn og i selve entreprenørskapsprosessen (Short, J., Combs & Ireland, 2010). Man har derfor de siste årene sett en voksende interesse blant entreprenørskapsforskere med tanke på å utvide den metodologiske verktøykassen. Blant flere forskere argumenterer Hindle (2004) for bruk av kvalitativ forskning innenfor entreprenørskap, med tanke på at det vil være vanskelig å beskrive sosiale forhold kun ved bruk av kvantitative verktøy (Hindle, 2004). Foss (2004) poengterer i sin studie viktigheten av å benytte seg av kvalitativ metode innenfor entreprenørskapsforskning, for å kunne få frem variasjonen av entreprenørskap. Det på bakgrunn av at entreprenørskapsindividet er mangesidig og dynamisk, og utvikler seg over individers livsforløp (Foss, 2004). Ifølge Foss (2004), Hindle (2004) og Short et al. (2010) er det altså de kvalitative data som er de mest interessante og nyttige innenfor entreprenørskap (Foss, 2004; Hindle, 2004; Short et al., 2010). Denne studien fokuserer i stor grad på hvordan arbeid med tilrettelegging av gründerkap oppfattes av innflyttede gründerne i Molderegionen. Av den grunn så jeg det hensiktsmessig å anvende nettopp kvalitativ tilnærming.

Ifølge Dunn (2016) er muntlig metode den mest brukte innenfor denne tilnærmingen. For å bedre kunne forstå informantenes opplevelser og tanker rundt næringsutvikling, gründerkap og sted, samt å få kjennskap til hva som kan oppleves som hinder og redusere deres motivasjon,

var det også i denne oppgaven hendig å benytte seg av muntlig innsamling, nærmere bestemt intervju (McDowell, 2010). For å kunne holde et suksessfullt intervju og generere så mye informasjon som mulig kreves god planlegging og detaljert forberedelse (Cook & Crang, 2007). Denne delen av kapittelet vil ta for seg nettopp denne prosessen - valg av informanter, utarbeidelse av intervjuguide og gjennomføring av intervju.

3.1.1 Valg av informanter

Tidlig i prosessen, allerede våren 2018, tok jeg (som nevnt i 1.1) kontakt med ProtoMore. Jeg fikk avtalt et møte for å høre mer om hva de jobber med, men også - for å forhåpentligvis - få kjennskap til hva som foregår innenfor gründermiljøet i regionen. Her ble jeg koblet opp til inkubatorlederen, Jørn Heggertveit. Det viste seg at han var interessert i min masteroppgave, og utviklet seg dermed til å bli min kontaktperson i kunnskapsparken under hele prosessen. Jeg fikk tildelt et adgangskort med fri adgang til deres lokaler og tilbrakte derfor mye tid der under arbeidet med datagenereringen. I fellesskap diskuterte jeg og Heggertveit en rekke mulige problemstillinger, og ble enige om at det hadde vært interessant å se nærmere på tiltak for å øke foretaksetableringen i Molderegionen.

I begynnelsen av august hadde jeg et oppstartsmøte med Heggertveit. Han ga meg kontaktinformasjon til en rekke nøkkelinformanter og gründere han anså som relevante for studien. På denne måten fungerte han som en døråpner. Listen med informanter ble så diskutert sammen med min veileder på NTNU hvor vi ble enige om at jeg til å begynne med - skulle intervju tre nøkkelinformanter - Møre og Romsdal fylkeskommune, ordføreren i Molde kommune og Innovasjon Norge. Disse intervjuene skulle gi en pekepinn for videre valg av informanter og ble anvendt som supplement i studien. Med nøkkelintervjuene som grunnlag fikk jeg bedre kapasitet til å forstå hvordan innovasjonssystemet fungerer, samt hvilke problemer eller muligheter som måtte ligge i regionen. Samtidig ga samtalene mine med Heggertveit og oppholdene mine hos ProtoMore meg en bredere forståelse som la grunnlag for den videre prosessen. Slik fant jeg ut hvordan jeg ønsket å spisse problemstillingen og hvilke gründere jeg ønsket å involvere videre i studien.

Under intervjuene med nøkkelinformantene fikk jeg inntrykk av at mange av gründerne i området var innflyttere. Jeg fikk også inntrykk av at næringslivet i regionen kunne oppleves som åpent og at det dermed vil være enkelt for innflyttere å starte opp noe eget her. Av den

grunn valgte jeg å ta for meg innflyttede gründere - for å utforske påstandene fra nøkkelinformantene, og slik få et helhetlig bilde av innovasjonssystemet i regionen.

Det er få, om ingen, regler innenfor kvalitativ forskning knyttet til hvor mange deltakere man skal ha. Antall informanter må tilpasses hver enkelt studie og avhenger av hva som er nødvendig med tanke på kunnskap og hensikten med forskningen, sammen med faktorer som logistikk og finansielle og menneskelige ressurser (Stratford & Bradshaw, 2016). Populasjonen av gründere generelt er på et så lite sted begrenset, og innflyttede gründere er det selvsagt endel færre av. Utvalget vil med andre ord være tilgangsavhengig (Short et al., 2010). Jeg var derfor avhengig av at de fleste jeg kontaktet sa seg villig til å møte meg for et intervju. Tid var også en bestemmende faktor da datagenereringen foregikk på mitt hjemsted og ikke på mitt bosted.

I forkant av feltarbeidet sendte jeg forespørsel om deltakelse i studien på e-post til tilsammen syv informanter (mer om dette i 3.4.1). I denne ga jeg en beskrivelse av problemstillingen og hvilke datoer jeg ville være tilgjengelig for intervju, sammen med informasjon om hvem som hadde gitt meg kontaktinformasjonen deres (se vedlegg A). Alle informantene som ble invitert, takket ja til å delta. Jeg ønsket informanter som av ulike grunner kunne uttale seg om det aktuelle temaet. I kvalitativ metode vil det sjelden være hensiktsmessig å rekruttere informantene tilfeldig (Stratford & Bradshaw, 2016), og det ble her gjort strategis utvalg av informanter. Informantene er dermed valgt ut på bakgrunn av at de har strategiske kvalifikasjoner med hensyn til å kunne belyse problemstillingen på best mulig måte. Jeg ønsket gründere bosatt i Molderegionen, gjerne med erfaringer fra oppstartsmiljøet i andre regioner. Det var også avgjørende at informantene var innflyttere. Grunnlaget for denne studien er følgelig data generert gjennom intervju med innflyttede som også er gründere. Sammensetningen av det endelige utvalget var gründere med ulik bakgrunn og fra ulike bransjer, hvor begge kjønn var representert. Slik fikk jeg informanter jeg selv mente var både relevante og troverdige nok sett i lys av problemstillingen. De gjorde det mulig å utforske både deres erfaringer og oppfatninger av, og ga rik informasjon om de ulike fasene av oppstartsmiljøet i regionen (McDowell, 2010).

3.1.2 Intervjuguide

Det kvalitative intervjuet kan være mer eller mindre tilrettelagt på forhånd. Et ustrukturert intervju er uformelt og foregår mer som en fri samtale, i motsetning til strukturert intervju hvor

forskeren stiller spørsmål som er bestemt på forhånd, satt i en spesifikk rekkefølge (Cook & Crang, 2007). Jeg utførte semi-strukturerte intervjuer - den hyppigste brukte formen innenfor kvalitative intervjuer. Her tar man utgangspunkt i en overordnet intervjuguide, men man kan variere temaer, rekkefølge og hvordan spørsmål stilles. Forskeren har også mulighet til å bevege seg frem og tilbake i intervjuguiden, ut i fra svarene som blir gitt av informanten. Med en semi-strukturert intervjuguide ønsket jeg å skape en relativt fri samtale som kretset rundt noen spesifikke temaer som var bestemt på forhånd (Dunn, 2016).

I arbeidet med intervjuguiden valgte jeg å skille mellom nøkkelinformanter og gründere, da jeg først intervjuet nøkkelinformantene for så å velge hvilke gründere jeg ønsket å inkludere videre i studien. Jeg utarbeidet følgelig en semistrukturert intervjuguide basert på å tilegne meg informasjon om innovasjonsmiljøet i regionen (se vedlegg C), for så, ut ifra informasjonen som ble generert i disse intervjuene, å revidere den allerede utarbeidede problemstillingen. Siden formålet med intervjuene med nøkkelinformantene i hovedsak var å generere informasjon om hva som foregår av innovativ aktivitet i regionen og hvilke planer som er lagt fremover ble disse intervjuguidene noe generelle. Jeg så det ikke hensiktsmessig å stille nøkkelinformantene helt like spørsmål med tanke på deres posisjon og benyttet derfor ulike versjoner av intervjuguiden, tilpasset mine informanters roller. Intervjuguidene var likevel relativt like, med noen justeringer

Ut ifra informasjonen jeg fikk fra i intervjuene med nøkkelinformantene kom den endelige problemstillingen på plass og jeg utformet så en semistrukturert intervjuguide rettet mot gründere som også er innflyttere (se vedlegg D). Intervjuguiden ble slik utarbeidet på basis av min allerede etablerte kunnskap om feltet, samt informasjonen jeg fikk av mine tre nøkkelinformanter og min kontaktperson, Heggertveit.

Intervjuet med gründerne startet med oppvarmingsspørsmål om deres bakgrunn og foretak. Hensikten med oppvarmingsspørsmålene var å få et tydeligere bilde av informanten for å se om disse opplysningene ville ha noen innvirkning på resultatet av analysen. Det vil også være fint å starte slik for å opparbeide tillitt mellom informant og forsker, da tillitten er kritisk for hva man som forsker får innsyn i (McDowell, 2010). Det å opparbeide tillit vil være spesielt viktig når man skal intervjuer gründere. Ifølge Baker, Powell og Fultz (2018) vil en gründer være i ett med sin virksomhet. Det vil føre til at det vil være vanskelig å skille gründeren og foretaket fra hverandre og gjøre det vanskeligere for en gründer å åpne seg opp om visse temaer, enn det

ville vært for andre typer informanter (Baker et al., 2018). Dette fremkom under intervjuene ved at flere av informantene gjentatte ganger påpekte at jeg ikke måtte ta alt de sa helt bokstavelig, fordi det var svært viktig for etablererne å bevare gode relasjoner med både kunder og samarbeidspartnere. I tillegg finnes det også begrenset informasjon om deres virksomhet som gründeren selv også har restriksjoner å uttale seg om, som økonomiske og juridiske opplysninger (Baker et al., 2018). Disse opplysningene var ikke noe jeg hadde behov for å få innsyn i og ble derfor ikke noe problem for meg.

Så langt det var mulig ble det silt åpne spørsmål for å gi informantene mulighet til å gå i dybden dersom de skulle ha mye å fortelle (Dunn, 2016). Jeg hadde flest overordnede spørsmål, men formulerte også en del utdypende oppfølgingsspørsmål til de ulike temaene for å forsikre meg om at jeg ville få tilstrekkelig med relevant data. Jeg hadde spørsmålene klare på forhånd, men var fleksibel i forhold til når og hvordan spørsmålene ble stilt ut i fra hvordan intervjuene utviklet seg. Siden intervjuene formet seg litt etter hvem som ble intervjuet, ble intervjuguiden viktig for å sikre at jeg husket hva som skulle dekkes og at jeg hadde noe å falle tilbake på dersom praten beveget seg utenom det studien omhandler. Intervjuguiden ga meg en god balanse mellom fleksibilitet og standardisering (Dunn, 2016).

Ved å tillate digresjoner fra informantenes side kan man komme inn på temaer som man ikke har tenkt ut på forhånd, men som kan vise seg å være relevante. Jeg hadde også i bakhodet at det kunne føre til økt tillitt mellom meg og informantene, da informantene - ved at de fikk tid og mulighet til å gå litt utenom de forhåndsbestemte spørsmålene - kunne bli mer fortrolig med situasjonen. Jeg ønsket å skape en avslappet stemning der informantene følte det var greit å snakke åpent, tenke høy, og hvor digresjon var tillatt (Tjora, 2017). Den første delen av intervjuet lot meg få god kontakt med informanten. Den andre delen var rettet mot valg av og tilknytning til bosted, innovasjonsstrukturen i regionen, samt nettverk. Avslutningsvis omhandlet spørsmålene fremtidsbetraktninger, samt en oppmuntring til tilleggs- og utdypningskommentarer fra informantene (se vedlegg C og D).

3.1.3 Gjennomføring av intervju

Fem av intervjuene ble gjennomført ansikt til ansikt. Dessverre hadde to av informantene ikke mulighet til å møte meg de ukene jeg var tilgjengelig for å treffes i Molde. Av den grunn ble to av intervjuene holdt over Skype. Jeg ønsker å gjennomføre intervjuene ansikt til ansikt med

tanke på å få belysende og utdypende svar. Til tross for dette opplevde jeg opplevde likevel ikke intervjuene jeg hadde over Skype noe annerledes enn intervjuene jeg hadde ansikt til ansikt. Informantene hadde satt av god tid og vi hadde en god dialog.

Jeg overlot valget av hvor intervjuet skulle finne sted til informanten. Det på bakgrunn av McDowell (2010) som argumenterer for fordelene av å gjennomføre intervjuene på et sted hvor informantene føler seg avslappet og trygge, samtidig som at rollen mellom forsker og informant oppleves som formell (McDowell, 2010). Samtlige av intervjuene ble holdt på informantenes arbeidsplass, sett bort i fra et par som, etter informantenes ønske, ble holdt hos ProtoMore.

Intervjuene hadde en varighet på rundt en time og med samtykke fra informantene ble det benyttet lydopptak. Slik kunne jeg fange opp alt som ble sagt under intervjuet, inkludert tonefall og pauser, og unngå misforståelser i etterkant. I tillegg bidro opptakene til at jeg kunne være mer tilstede i intervjuet, sammenlignet med om jeg hadde måttet fokusere på å notere underveis. Etter noen intervjuer klarte jeg å løsrive meg mer fra intervjuguiden, engasjerte meg mer i samtalen og opplevde større flyt, noe som samtidig ga meg bedre mulighet til å be om konkretisering og utdypning der det trengtes (Tjora, 2017). Ved at forskeren ikke er bundet til å skrive notater og heller kan være en del av samtalen, vil intervjusituasjonen også kunne oppleves mer avslappet (Dunn, 2016).

Makt er tilstede i alle sosiale relasjoner, og vil dermed alltid være en del av kvalitativ forskning. Intervju er et komplekst og omstridt sosialt møte med maktforhold (McDowell, 2010), som mellom informant og forsker vil eksistere på ulike nivå (Dowling, 2016). I forkant av datagenereringen vil både informant og forsker ha noen tanker om hvem den andre er (Tjora, 2017). Selv gikk jeg inn i denne prosessen med en visshet om at mine informanter hadde høyere sosiale posisjoner og en sterkere kompetansebakgrunn enn meg, da jeg er student og dermed på mange måter har mindre makt. Denne vissheten var med å skape rammer for kommunikasjonen under intervjuet. Det jeg ikke hadde tenkt over var at min teoretiske kunnskap om feltet som skulle studeres kunne føre til at informantene ble usikre. Selv om at jeg hadde satt rammene for intervjuene på forhånd med tanke på at informantene hadde fått tilsendt informasjon om hva studien omhandlet og hvordan de kunne bidra, opplevde jeg noen av informantene svært usikre og nervøse. I ettertid seg jeg at jeg på forhånd burde tenkt grundigere over hvordan man som forsker er plassert innenfor ulike maktstrukturer, og slik kunne forstått og respondere på en kritisk refleksiv måte (Dowling, 2016). Disse situasjonene førte til at jeg ikke fikk spurt ut

informantene like mye som ønsket da jeg følte hele situasjonen som ubehagelig. Jeg skulle ha lagt mer i det å granske meg selv som forsker og forskningsprosessen - nettopp for å bedre kunne takle slike situasjoner (Dowling, 2016).

3.2 Kvalitativ analyse

Datamaterialet som er benyttet i denne studien er informasjon og opplysninger som fremkom under intervjuene med informantene, samt personlige feltnotater gjort underveis i intervjuprosessen. Mine ti informanter hadde ulike oppfatninger og tanker rundt gründermiljøet og innovasjonssystemet i regionen. Derfor handler analysen om å belyse mangfoldet, samtidig som jeg forsøkte å sammenfatte datamaterialet til tiltak som bør iverksettes for å bedre tilbudet til gründere i regionen. I det videre vil jeg forklare hvordan jeg har gått frem i bearbeiding og tolkning av materialet.

Å organisere, systematisere og redusere datamateriale, samtidig som man identifiserer temaer er en viktig del av det å forstå datamaterialet. Ifølge Thagaard (2013) kalles dette analyse og defineres ut fra to faser. Den første fasen skal gi oversikt over datamaterialet, det vil si en oversikt over de ulike temaene som fremkommer i de innsamlede dataene. Den andre fasen er fortolkning av materialet. Her skal man få en dypere forståelse av materialet, slik at man blir i stand til å finne frem til relevant teori, for deretter å knytte det sammen (Thagaard, 2018).

3.2.1 Bearbeiding av materiale

I den første delen av analysen er målet å få oversikt over sentrale temaer (Thagaard, 2018). Jeg begynte derfor med transkribering av hvert enkelt lydopptak. Transkriberingen var tidkrevende, men nødvendig (Dunn, 2016). Jeg prioriterte å få unna transkriberingen rett etter hvert intervju, siden jeg da hadde intervjuet friskt i minnet. Jeg valgte å være litt mer detaljert enn hva jeg trodde var nødvendig da det ved første gjennomgang kan være vanskelig å vite hva som skiller seg ut som de viktigste temaene og hva det vil være hensiktsmessig å merke seg (Tjora, 2017). Av den grunn foregikk transkriberingen ordrett, noe som også ga meg mulighet til å sitere informantene og å gå tilbake i transkriberingen for å unngå feiltolkninger, dersom det skulle være nødvendig (Dunn, 2016).

Etter transkriberingen foretok jeg en grundig gjennomgang av datamaterialet ved at jeg skrev ut transkriberingene som et tekstdokument og startet en systematisk gjennomgang av

intervjuene (Cook & Crang, 2007). Det gjorde jeg for å få en god oversikt over hvilke data jeg hadde generert, for å få organisert materialet etter temaer, og for å bli godt kjent med materialet mitt (Cope, 2016). Jeg skrev også feltnotater underveis i datagenereringen, hvor jeg fokuserte på hvordan jeg personlig opplevde intervjuprosessen, og reflekterte over de ulike situasjonene jeg fant meg i. Slike notater lar forskeren vurdere seg selv og sin rolle i forskningsprosessen (Jackson & Russell, 2010). Jeg kunne dermed gå tilbake i notatene mine for å se om det var noen faktorer som kunne ha spilt inn på forskningsprosessen. Disse notatene fungerte som et støtteelement under kodingen. På denne måten har man som forsker mulighet til å tenke alternativt, tolke sin egen rolle og se koblinger mellom hendelser som man enda ikke har oppdaget (Cope, 2016).

3.2.2 Kategorisering og koding

Jeg reduserte så mengden med data for å gjøre den mer håndterlig å jobbe med. Denne prosessen kalles ifølge Cope (2016) «concept mapping», altså å sile ut informasjon som ikke er relevant for å kunne fremheve den informasjonen som faktisk er relevant for problemstillingen. Jeg satt så igjen med et sett deskriptive koder. Deskriptive koder er mønstre eller tema i materialet som lett kan defineres. Det kan være ord som blir gjentatt av informantene, eller temaer som forskeren anser som sentrale etter gjennomgang av materiale (Cope, 2016).

For mest mulig effektiv kvalitativ analyse er det viktig å sørge for en god link mellom kodene og utdrag i datamaterialet som disse kodene er knyttet til (Tjora, 2017). I henhold til Thagaard (2013) kan denne delen av analysen være problematisk ved at de ulike temaene blir tatt ut av den opprinnelige konteksten. Det vil derfor være viktig at informasjonen fra hver informant blir plassert i riktig sammenheng (Thagaard, 2018). Dette var noe jeg under kodingen hele tiden måtte være bevisst da informantene stadig kom inn på temaer vi allerede hadde snakket om tidligere i intervjuet. Jeg forsøkte derfor så godt det lot seg gjøre å ikke ta noe ut av sammenheng.

Kodingen åpnet for refleksivitet. Jeg så på koblingen mellom kodene for å kunne se etter elementer av min egen forskningspraksis for å sikre at mitt perspektiv og mine meninger i minst mulig grad har påvirket datagenereringen (Dowling, 2016). Her defineres sentral tematikk som gjentar seg flere ganger. Slik får man klassifisert datamaterialet man har kodet inn i teoretiske koder, man kan få et nytt innblikk og se nye koblinger, og mengden data blir mer overkommelig

(Cope, 2016). Kategoriene betegnes deretter med begreper som gjenspeilet sentrale temaer i studien. Ifølge Cope (2016) kalles dette analytiske koder som motsetning til deskriptive koder, knyttes til temaer som er sentrale for studien. Analytiske koder er koder som ofte går dypere enn de deskriptive kodene og oppstår ofte ved at man ser et mønster eller oppdager viktige temaer i datamaterialet (Cope, 2016). Her lagde jeg en oversikt over alle kodene mine og koblet disse sammen, samtidig som jeg laget en liste over relevant teori. Slik fikk jeg en oversikt over hele materialet mitt og kunne begynne å avdekke mønster (Thagaard, 2018). Thagaard (2013) understreker at det for forskeren vil være viktig å ha en fleksibel holdning, slik at man kan foreta endringer underveis. Slik vil kategoriene kunne endres i takt med forskerens forståelse (Thagaard, 2018).

3.2.3 Tolkning av materialet

Koding og kategorisering innebærer ifølge Thagaard (2018) tolkning, da beslutningene vi foretar oss om hvordan datamaterialet blir klassifisert er basert på hva vi som forskere forstår som de viktigste aspektene ved materialet og gir en forståelse av fenomenene som skal studeres. Denne prosessen preges både av forskerens inntrykk av datamaterialet, samt ens egen kunnskapsbakgrunn (Thagaard, 2018).

I kvalitativ metode tar man ofte utgangspunkt i en induktiv tilnærming. Det innebærer at begreper utvikles på grunnlag av empiriske data. Deduktiv tilnærming er det motsatte, hvor man bruker innsamlet data for å teste ut eksisterende teori (Aitken, 2010). Min studie vil befinne seg midt mellom disse tilnærmingene, kalt abduktiv tilnærming og baseres både på induktiv og deduktiv tilnærming (Mason (2002) i: Thagaard, 2018). Forskningen baseres på eksisterende teori, og analysen av datamaterialet vil gi grunnlag for nye måter å forstå og bruke teorien. I denne studien bygges forskningen på at jeg brukte min egen teoretiske bakgrunn for å fortolke den innsamlede dataen. Gjennom analyseprosessen beveger man seg dermed kontinuerlig mellom teori og empiri (Mason (2002) i: Thagaard, 2018).

3.3 Etiske betraktninger

Når mennesker blir direkte berørt av forskningen vil det kunne forekomme etiske problemstillinger. I kvalitativ forskning vil det derfor være viktig å tenke over hvordan temaet kan fremstilles uten at det får etisk urimelig utfall for de involverte i studien. Det gjør det særdeles viktig å ivareta forskningsetiske retningslinjer og ikke minst forskningens

troverdighet. Denne studien innebærer kontakt mellom meg som forsker og mine informanter. Studien vil derfor være meldepliktig til Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste (NSD). Jeg søkte derfor om tillatelse til prosjektet før intervjuene fant sted.

3.3.1 Konfidensialitet

Mye av etikken i forbindelse med intervju er knyttet til presentasjon av data, samt selve gjennomføringen av intervjuet (McDowell, 2010). Man må derfor gjennom forskningsprosessen ta i betraktning personvernet til alle involverte. I denne sammenhengen vil konfidensialitet innebære at identifiserende informasjon om individer ikke utgis og at identitet sikres, med mindre informantene selv velger bort anonymitet (Dowling, 2016). Forskere opererer vanligvis med anonymitet ovenfor alle de involverte i studien, men i noen tilfeller kan det være umulig å garantere anonymitet (Tjora, 2017). Molde er et lite sted, og siden jeg har tatt utgangspunkt i innflyttere som har etablert egen virksomhet eksisterer det en mulighet for at noen klarer å identifisere informantene ut i fra disse opplysningene. I tillegg var det vanskelig for meg som forsker å vite hvordan arbeidet med oppgaven ville utvikle seg og hvordan vinklingen ville bli i endelig oppgave. Av den grunn har anonymitet ikke blitt garantert. Intervjuene med etablererne tok for seg relativt upersonlig tematikk, men omhandlet likevel informantenes følelser, meninger og tanker. Jeg har derfor valgt å anonymisere informantene ved hjelp av nummerering - for å unngå navngivning eller utgi informasjon som gjør personene direkte identifiserbare (Dunn, 2016). Slik har informantenes tanker og meninger blitt satt i fokus, heller enn hvem som mener hva. Det gjelder ikke nøkkelinformantene, som da uttalte seg ut fra sin rolle i kommunen, fylkeskommunen og Innovasjon Norge og på denne måten ikke representere seg selv som enkeltindivider.

Det har vært viktig for meg å opplyse informantene om hva intervjuet skal brukes til og informere om deres rettigheter i forhold til personvernloven (Dowling, 2016). Som nevnt i 3.1.1 fikk alle informantene forespørsel om å delta i forskningsprosjektet via e-post. I tillegg fikk de i forkant av intervjuet også tilsendt et samtykkeskriv (se vedlegg B), for å være bevisst at de involverte i studien skulle være klar over alle aspektene ved den (Dowling, 2016). Samtykkeskrivet omhandler derfor blant annet hva studien handler om, hvorfor den gjennomføres, hva deltakelsen innebærer, informantenes rettigheter, hva som skjer med resultatene og hvordan de behandles, og hvordan anonymitet og konfidensialitet vil håndteres.

Samtlige av informantene signerte samtykkeskrivet i forkant av intervjuet, mens de informantene som ble intervjuet over Skype samtykket muntlig. En av informantene signerte dog med betingelse om at han fikk lese gjennom oppgaven før endelig innlevering. I tillegg ble det, for at informantene skulle kunne slappe av, informert om hvor lydopptakene skulle oppbevares, hvordan de skulle brukes og når de skulle slettes (Jackson & Russell, 2010). Jeg opplyste også om betydningen av deres deltakelse i studien, og om deres mulighet til å trekke seg fra studien hvis og når de måtte ønske. Jeg var i kontakt med alle mine informanter i forkant av intervjuene, både via mail og telefon. Slik har vi snakket om studien og informantene har hatt mulighet til å stille de spørsmålene de måtte ha.

Intervjuene ble gjennomført minst seks måneder før oppgaven skulle publiseres. Til tross for at informantene i forkant av intervjuene gav sitt samtykke til deltakelse, kan mye skje over så lang tid og man kan derfor ikke ta for gitt at de fortsatt samtykker til det som blir publisert. Da man ikke med sikkerhet kan vite hvordan ting vil utvikle seg forut for en studie, har man som forsker begrensninger til hvor mye informasjon man kan gi. Forskning handler om en balanse mellom klar og pålitelig fremstilling av resultatene og sikring av informantenes interesser (Thagaard, 2018). Det var derfor viktig for meg å sikre at presentasjon av resultatene i studien samsvarte med informantenes egne oppfattelser.

3.3.2 Kritisk refleksjon

I kvalitativ metode vil det være viktig å ta noen selvkritiske vurderinger, samtidig som man tar hensyn til konfidensialitet og informert samtykke. Kritisk refleksivitet er den mest hensiktsmessige måten for å håndtere situasjoner innenfor subjektivitet og intersubjektivitet. Det handler om å ha en bevissthet om hvordan man identifiserer og løser etiske dilemmaer etterhvert som de oppstår. Som forsker må man kontinuerlig vurdere de etiske implikasjonene av ens handlinger (Dowling, 2016). Siden det var mitt forhold til regionen som gjorde at jeg ønsket å gå nærmere inn på det som tema, har det vært viktig å være klar over at min relasjon kan ha påvirket min tolkning av materiale og kontakten med personene som har vært involvert i studien, spesielt med tanke på at jeg intervjuet informanter om deres tanker og opplevelse av mitt hjemsted. Jeg har forsøkt å være dette bevisst da jeg av naturlige årsaker har egne holdninger og tanker om stedet fra før. Når det kommer til det som omhandlet næringslivet, da spesielt gründermiljøet i regionen som jeg hadde lite kjennskap til før, var det enklere å være refleksiv.

Subjektivitet og intersubjektivitet handler om at man som forsker alltid vil kunne farge studien med ens personlige historier og perspektiv. Det vil si at forskeren ikke kommer utenom sine tanker, ei heller sosial interaksjon i løpet av forskningsprosessen. Subjektivitet i forskningssammenheng relaterer seg til forskeren selv og hvordan han eller hun påvirker forskningen. Intersubjektivitet handler om at denne interaksjonen vil kunne danne, bekrefte og avkrefte meninger og tolkninger av verden (Dowling, 2016). Forskeren vil alltid ha et engasjement i temaet som forskes på. I kvalitativ forskning er man dermed innforstått med at fullstendig objektivitet ikke kan eksistere, men at det heller er noe man kan strekke seg etter. Det vil være viktig å være åpen om faglig og hverdagslig forståelse og være forberedt på å justere denne forståelsen etterhvert (Tjora, 2017). Selv om ens egen eller informantens posisjon ikke behøver å være av betydning for forskningen, vil det være nødvendig å være bevisst egen involvering og påvirkning av sosiale relasjoner. For meg har det vært viktig å være dette bevisst særlig på grunn av min tilknytning til Molde som 'hjemsted'. Denne tilknytningen ble viktig å ha i bakhodet når jeg håndterte kontakt- og intervjusituasjoner med informantene og i min tolkning av datamaterialet. Molde er en liten by der de fleste kjenner til hverandre på en eller annen måte. Siden jeg ikke kommer fra bykjernen, i tillegg til at jeg ikke kjente til informantene eller ProtoMore fra før, vil det være med å forsterke min subjektivitet.

Jeg forsøkte så godt det lot seg gjøre å stille meg nøytral til det som ble sagt og stille de spørsmålene jeg syntes var nødvendig for å få den informasjonen jeg ønsket. I en slik situasjon vil det i tillegg til å være bevisst sine valg være viktig å reflektere over sin egen rolle og hvordan det kan påvirke forskningen. Jeg gikk inn i datagenereringen med en tanke om å holde mine egne meninger og verdier skjult i intervjusituasjonene, for å ikke påvirke informantene. Jeg opplevde det som utfordrende ettersom intervjuene, etterhvert som både jeg som forsker og informantene ble tryggere, utviklet seg til å bli mer som en samtale. Etter endt intervju satt jeg likevel igjen med en følelse av at vi hadde hatt gode samtaler som begge parter hadde lært noe av. Jeg følte ikke at min deltakelse i samtalen påvirket mine informanter på noen måte og mine informanter reflekterte rundt spørsmålene som ble stilt. Det førte til at jeg opplevde de fleste som trygge i situasjonen.

Når de kommer til intersubjektivitet vil det være viktig at forskeren tenker over hvordan de ulike informantene responderer på ulike situasjoner og spørsmål (Cook & Crang, 2007). Refleksjoner som oppstår i en intervjusituasjon vil være et eksempel. Som nevnt tidligere

ønsket jeg å tillate digresjon. Det vil da være viktig å ha tenkt ut hvordan man skal forholde seg til data som kommer ut av denne intersubjektive situasjonen (Tjora, 2017). Som forsker er det viktig å være klar over at intersubjektivitet kan påvirke seg selv og informantene. På samme måte som ved subjektivitet vil det være viktig å være bevisst sine valg også når det kommer til intersubjektivitet (Tjora, 2017).

3.4 Krav til god kvalitativ forskning

I henhold til Dowling (2016) vil det være viktig å verifisere forskningen. I kvalitative undersøkelser er både konfidensialitet og refleksivitet, som er diskutert i seksjon 3.3, viktige kriterier for å sikre kvalitet. Sammen med konfidensialitet og refleksivitet har jeg, som Tjora (2017), valg å vurdere studiens reliabilitet og validitet for å sikre forskningens kvalitet og troverdighet. I det videre vil disse to begrepene, sammen med overførbarhet, diskuteres i tilknytning til

3.4.1 Reliabilitet

Kvalitativ forskning baseres på menneskelige tolkninger. Av den grunn vil det være avgjørende å kunne argumentere for kvaliteten på forskningen og dermed også verdien av resultatene. Reliabilitet knytter seg til hvilke data som anvendes, hvordan dataen blir samlet inn og hvordan de blir bearbeidet. Det handler altså om forskningen er utført på en pålitelig og tillitsvekkende måte (Thagaard, 2018).

Innenfor reliabilitet er det viktig at forskeren reflekterer over konteksten for innsamling av data, da forskeren, uansett forskning, på en eller annen måte vil ha en kobling til temaet som det forskes på. Objektivitet er et tema jeg har gått inn på i seksjon 3.3 med tanke på min rolle i studien, da området som forskes på er mitt hjemsted. Min rolle er noe jeg, som nevnt i 3.3.2, gjennom hele prosessen har vært bevisst. Ifølge Tjora (2017) behøver ikke en slik tilknytning til forskningsstedet være bare negativt, men det vil være viktig å redegjøre for egen posisjon og engasjement. Forskerens kunnskap og engasjement rundt et tema kan være en fordel ved utarbeidelse av spørsmål, men også en ulempe med tanke på at man har meninger om temaet fra før (Tjora, 2017).

Mitt valg av studieområde handlet mer om mitt engasjement i næringslivet på mitt hjemsted og fremtidige arbeidssted. Jeg ønsket å gå dypere inn i dette for å få et bedre innblikk i og kunnskap

om hva som foregår og hva man kan gjøre for å bedre denne delen av næringslivet i regionen. Jeg vil derfor argumentere for at min kjennskap og tilknytning til området ikke har hatt betydning for forskningens kvalitet.

Det vil også i denne studien være viktig å se på informantenes tanker om forskerens tilknytning til stedet. Jeg jobbet grundig med utarbeidelsen av intervjuguiden med hensikt om at spørsmålene ikke skulle oppleves som ledende, men snarere som åpne. En må likevel være kritisk til reliabiliteten ved at informanten imidlertid kan ha oppfattet spørsmålet som ledende, eller at de bevisst eller ubevisst svarte på spørsmålet ut fra hva de anså som «det riktige» svaret sett fra mine øyne og dermed ikke var fullstendig ærlige. Ved at jeg stiller spørsmål som 'en av lokalbefolkningen' og mine informanter var innflyttere vil det kunne være en faktor som påvirket svarene til informantene. Jeg satt likevel igjen med en følelse av at svarene var ærlige og genuine, og ut fra det de mente selv og ikke hva de trodde jeg ville høre.

Det vil også være spesielt viktig å skille mellom hva som kommer fra datagenerering og hva som er mine egne analyser. Ifølge Tjora (2017) vil det å legge frem direkte sitater styrke påliteligheten da informantenes stemme gjøres direkte synlig for leseren. Slik vil leseren lett kunne forstå hva som er forskerens tolkninger og hva som er referat fra intervjuene (Tjora, 2017). Jeg har valgt å legge frem utsagn i form av sitater for å stryke reliabiliteten for å slik synliggjøre informantenes stemme.

Innenfor kvalitativ metode må forskeren argumentere for reliabilitet ved å redegjøre for hvordan dataene er blitt utviklet i løpet av forskningsprosessen (Tjora, 2017). I kvantitativ metode refererer reliabilitet til hvorvidt en annen forsker som anvender samme metode vil komme frem til samme resultat. Innenfor kvalitativ metode blir det å få samme resultater nesten umulig da enhver forsker, som nevnt, vil ha med seg sin personlighet og sin bakgrunn inn i forskningsprosessen. Subjektiviteten er også et av argumentene for kvalitativ metode – at forskeren bruker seg selv som det viktigste verktøyet i forskningen. Til tross for dette mener Tjora (2017) at man også i kvalitativ metode kan teste påliteligheten av studien ved å stille spørsmålet «ville resultatene blitt de samme dersom en annen forsker gjerde den samme jobben?». En annen forsker ville nødvendigvis ikke tatt akkurat de samme valgene som jeg har gjort og ville derfor kanskje ikke fått helt like resultater. Ifølge Tjora (2017) betyr ikke det at studien ikke troverdig, så lenge det blitt redegjort for valgene som er tatt (Tjora, 2017).

3.4.2 Validitet

Validitet handler om i hvilken grad forskerens tilnærming og funn på en korrekt måte reflekterer formålet med studien og samsvarer med virkeligheten. Man må gjennom forskningen kunne gi en troverdighet av at det som sies faktisk skjedde og presentere det på en forståelig måte for å gjøre den overførbart (Thagaard, 2018).

Transparens eller «gjennomsiktighet» er styrkende for forskningens validitet. Det innebærer at forskeren tydeliggjør grunnlaget for fortolkninger ved å redegjøre for hvordan analysen gir grunnlag for de konklusjoner han eller hun kommer frem til. Fortolkningenes styrke er avhengig av hvor grundig forskeren redegjør for fortolkningene. For forskeren vil det derfor gjennom hele prosessen være av avgjørende betydning å gi kvalifiserte begrunnelser for undersøkelsenes konklusjoner (Thagaard, 2018). Analysen i kapittel 4 er basert på et teoretisk rammeverk som bygger på forskningsbaserte konsepter og begreper. Det vil være med på å styrke studiens gyldigheten da jeg på denne måten kan redegjøre for tolkningene jeg har gjort og for konklusjonene som er tatt (Thagaard, 2018).

Validitet kan også skapes gjennom forhandlinger i forskningsmiljøet. Å validere er å kontrollere, stille spørsmål og teoretisere, og kan foregå gjennom å diskutere utsagn i lokal kontekst, hvor fortolkningsfellesskapet utvides til å omfatte flere enn forskeren selv (Kvale & Brinkmann, 2012). Gjennom arbeidet med oppgaven har jeg hatt tett kontakt både med min veileder ved NTNU, samt min kontaktperson i ProtoMore. Her har jeg gjennom hele prosessen hatt mulighet til å diskutere ulike sider ved studien. Slik har forskningen vært transparent for miljøet rundt meg, og kan ha vært med på å styrke studiens validitet.

3.4.3 Overførbart

En studies reliabilitet og validitet er også med på å avgjøre om resultatene som presenteres kan overføres til andre tilfeller (Baxter, 2016), i dette anliggende til nærliggende kommuner eller andre liknede steder. Til tross for dette har stedets egenskaper og innovasjonssystem spilt en viktig rolle gjennom hele studien. Problemet med overførbart er at forskeren ikke direkte kan påvise det, men heller argumentere for hvilken kunnskap og forståelse som eventuelt kan brukes andre steder. Hvordan datamaterialet er generert vil være av stor betydning, blant annet med tanke på hvorvidt utvalget er representativt (Thagaard, 2018). Siden informantutvalget er lite kan det være vanskelig å si noe om hvor overførbart resultatet er. Som argumentert for i avsnitt

3.1.1, viser utvalget både bredde og dybde, hvor begge kjønn og flere aldersgrupper er representert. Funnene kan dermed ikke direkte overføres til lokalsamfunn i andre kommuner med andre forutsetninger, men vil kunne bidra med innsikt og vurderinger for liknende steder. Jeg har også gjennom analysedelen forsøkt å sette mitt datamateriale opp mot teori. Sammenhenger mellom eksisterende litteratur og min forskning vil kunne øke graden av overførbarhet (Aitken, 2010).

Gjennom intervju utforsker man ulikheter heller enn likheter og på denne måten kan overførbarhet bli vanskelig. Dersom man som forsker engasjerer seg i et representativt studie, kan man sannsynligvis trekke konklusjoner som også vil kunne gjelde for andre liknende lokasjoner (Aitken, 2010).

3.5 Metodiske begrensninger

I dette kapittelet har jeg hovedsakelig forsøkt å tenke og skrive kritisk rundt valgene jeg har tatt og måten jeg har forstått datamaterialet mitt på. Jeg har også diskutert rundt disse valgene med tanke på hvordan de kan påvirke studiens resultater.

Jeg ønsker likevel å trekke frem noen tanker rundt rekruttering av informantene. Denne var basert på anbefalinger av Heggertveit i ProtoMore, hvor alle på en eller annen måte var tilknyttet kunnskapsparken. Det gjør at analysen i oppgaven bare tar for seg den delen av miljøet som er koblet opp mot ProtoMore. Dersom jeg skulle rekruttert informantene på nytt ville jeg også inkludert de som ikke har lyktes og som kanskje ikke fikk den hjelpen de trengte for å lykkes gjennom innovasjonssystemet som eksisterer i regionen – og på denne måten få et mer representativt utvalg og enda bedre kunne ta tak i det som ikke fungerer som det skal for at flest mulig skal lykkes med sin oppstart.

Videre opplevde jeg gjennomgående at informantene var veldig fokusert på sin bedrift og ikke hadde tenkt så mye over hvordan innovasjonsmiljøet fungerer i det store bildet. Jeg opplevde derfor at mye av tiden i intervjuet ble brukt til å snakke om deres egen bedrift. I noen tilfeller førte det til at jeg ikke fikk så gode svar på spørsmålene som jeg på forhånd hadde sett for meg. Det kan være fordi jeg har lest meg opp på litteraturen og dermed stilte spørsmål som var vel teoretiske ut fra informantenes kunnskap. I etterkant av ser jeg at noen av spørsmålene kunne vært mer forklarende.

Styrker og svakheter har gjennom metodekapittelet blitt trukket frem og satt opp mot hverandre. Leseren får slik innsikt i valgene jeg har tatt og hvorfor. Jeg vil derfor, til tross for de nevnte begrensningene, argumentere for kvaliteten av studien.

4. Analyse

I dette kapitlet presenterer jeg studiens funn og knytter disse til det teoretiske rammeverket fra kapittel 2 for å belyse studiens forskningsspørsmål: *Hvordan har gründere, som også er innflyttere, opplevd Molderegionen som etableringssted?* Analysen er strukturert i tre seksjoner: innflytterperspektivet; næringslivet og tilretteleggings- og virkemiddelapparatet og stedsdimensjon, som sammen skal kunne belyse den overordnede problemstillingen. Følgelig vil seksjon 4.1 ta for seg gründernes motivasjon til å starte opp, samt innflytterdimensjonen i deres gründerskap. Jeg ønsker å først ta for meg innflytterdimensjonen i informantenes gründerskap for å kunne vise hvilke muligheter regionen vil ha i det å tiltrekke seg innflyttere, før jeg i det videre skal ta for meg underproblemstillingene som er presentert i 1.2:

1. *Hvordan opplever gründerne næringslivet og tilretteleggings- og virkemiddelapparatet i regionen?*
2. *Hvordan opplever potensielle gründere det å flytte til Molde og å bo i regionen som innflytter?*

Videre vil jeg i seksjon 4.2 diskutere hvordan næringslivet og innovasjonssystemet kan legge til rette for økt virksomhetsopprettelse. Til sist, i seksjon 4.3, vil jeg diskutere hvordan stedet kan tiltrekke seg flere innflyttere ved å skape en tydeligere merkevare og hvordan stedstilknytning vil kunne få innflyttere til å ønske å bli boende i regionen. Sammen vil disse seksjonene gi teoretisk og empirisk innsikt i hva tilretteleggings- og virkemiddelapparatet kan gjøre for å oppnå økt virksomhetsopprettelse; hvilke muligheter regionen har i det å tiltrekke seg ny befolkning og hvordan man skal jobbe for å få innflyttere til å ønske å bli boende. Studien vil med andre ord gi innsikt i hva regionen kan gjøre for å oppnå økt etableringsgrad.

Som nevnt i 3.3.1 vil gründerne omtales numerisk som informanter for å ivareta konfidensialitet. For å variere språket vil jeg veksle mellom «etablerere», «entreprenører» og «gründere» (jf. seksjon 2.1), samt benytte meg av kjønnsbetegnelsene 'han' og 'hun' når jeg omtaler informantene. Ettersom studien skal fungere som et innspill for økt virksomhetsopprettelse i Molderegionen vil anbefalinger presenteres i kapittel 5.

4.1 Innflytterne

For å kunne øke foretaksetableringen i en region vil det være viktig å forstå hva som driver entreprenøren og hva som gjør at noen velger denne karriereveien. I de følgende avsnittene vil analysen ta for seg drivkreftene som har påvirket informantenes valg rundt det å etablere egen virksomhet. Først vil jeg se på informantenes personlige egenskaper, for så å se på informantenes motivasjon for å bli entreprenører (4.1.1). Videre i avsnitt 4.1.2 vil jeg belyse mulighetene regionen vil ha i det å tiltrekke seg flere innflyttere. Det vil i denne seksjonen være viktig å presentere innflytterdimensjonen siden jeg i seksjon 4.3 drøfter hvordan regionen kan jobbe for å tiltrekke seg og beholde flere innflyttere.

4.1.1 Personlige egenskaper og motivasjon til å etablere egen virksomhet

Gründere er individuelt like forskjellige som alle andre arbeidsgrupper. Bakgrunn, sted, tidsperiode og bransje er alle faktorer som vil virke inn på entreprenørmessige beslutninger (Hovland, 2018). Når det er sagt, kan det virke som om at det i forskningen eksisterer en generell enighet rundt hvilke egenskaper etablerere ofte innehar. Ifølge Hovland (2018) kan man med andre ord si at enkelte er bedre egnet til å starte egen virksomhet (Hovland, 2018).

Både informant 1, 3 og 7 har gjennom hele livet hatt et ønske om å starte for seg selv og har fra tidlig alder blitt omtalt som potensielle gründere. I motsetning til disse informantene, hadde informant 2, 4, 5 og 6 ikke sett for seg en slik karrierevei. Denne motsetningen blant informantene kan kobles opp mot Aslesen (2002) og tanken om at entreprenørielle egenskaper er noe man behøver for å lykkes, men at disse egenskapene også er noe man kan lære seg og videreutvikle over tid (Aslesen, 2002).

Flere av de samme momentene ble lagt frem av informantene da de ble bedt om å fortelle om sine personlige egenskaper knyttet opp mot gründerskap. Hovedpunktene som gikk igjen var nysgjerrighet, kreativitet, skapertrang, samt en genuin glede i det de holder på med. Sett bort ifra informant 2, omtalte informantene også seg selv som utadvendte. En egenskap informant 2 erkjente å mangle, men som han forsøker å utvikle i sin rolle som entreprenør.

Videre påpekte alle informantene om risikoen som følger med det å være en etablerer, hvorpå flere understreket at denne karriereveien ikke er å anbefale alle:

(...) gründer hører liksom så kult ut. Det er jo egentlig noe helt annet, det er veldig risikabelt og du kan stå uten lønn i veldig lang tid (...) så egentlig er spørsmålet om du er litt lite reflektert og dum. Det hadde ikke vært noe for meg, jeg måtte bare teste det ut. (Informant 1)

Risikoen ble også godt understreket av informant 4:

Det finnes ingen rasjonell grunn til å gjøre det egentlig, særlig om en har gode alternativer. Folk spør: tørr du det her? For min del handlet det ikke så mye om å tørre, men heller at lysten og troen på prosjektet var større enn frykten. Det er klart det innebærer både jobbrelatert og personlig risiko, men med god og langsiktig risikohåndtering oppleves totalrisikoen akseptabel. (Informant 4)

Som etablerer investerer man personlige ressurser i noe som har en stor sjanse for å feile (Hovland, 2018), og det å være ansatt hos noen ville naturligvis vært enklere:

Jeg er tilgjengelig, kanskje ikke 24 timer, men i hvert fall 23.59.59 (...) Det hadde vært mye lettere å stenge døren klokken 16. (Informant 7)

Videre fortalte informant 7 også at han aldri har oppført seg som en ansatt, men som en som alltid tar eierskap til bedriften. Ut ifra sitatene ovenfor kan man forstå at ansettelse ikke var noe alternativ for informantene, hvorpå alle også uttrykte en felles glede over det å styre sin egen arbeidshverdag. Her understrekes betydningen av det å bestemme over sin egen arbeidssituasjon, noe som også ble trukket frem i Bolkesjø og Brun (2006). Til tross for en gjennomgående god kjennskap til ulempene ved gründerskap viser valget av karrierevei at etablererne setter friheten til å styre over sin egen arbeidshverdag og mye hard jobbing (jf. avsnitt 2.4.1), høyere enn trygghet og stabil inntekt.

Informantene i denne studien er alle mellom 30 og 45 år og i typisk alder for å starte egen virksomhet (Hovland, 2018). Seks av informantene har også etablert seg i sektorer som de har arbeidserfaring fra, noe som viser at tidligere erfaring vil kunne påvirke entreprenørskapsprosessen (Aslesen, 2002). Likeså er også, som nevnt i 3.1.1, seks av informantene menn. Alle disse faktorene kan sies å være mer typiske for entreprenøren (Hovland, 2018), noe som antyder at det ikke bare er personlighetstrekk eller tillærte

egenskaper som kan karakterisere en gründer. Funnene støtter med andre ord opp under Aslesen (2002) som understreker at man også i mer kvantifiserbare egenskaper, som alder og kjønn, kan se koblinger opp mot entreprenøren (Aslesen, 2002).

Det er med andre ord en rekke ulike egenskaper som kommer opp når man snakker om en gründeres personlighet. Det finnes alle slags typer entreprenører, men det er altså noen personlighetstrekk som er sagt å øke en entreprenørs villighet til å ta initiativ, tolerere risiko og usikkerhet. Det er nettopp disse egenskapene som gjør entreprenøren i stand til å reise seg etter feiltak og jobbe for å oppnå suksess (Hovland, 2018). Til tross for at en gründer kan beskrives med mange ulike egenskaper, kan det tenkes at den generelle befolkningen har fått inntrykk av at gründerne er risikovillige og utadvendte. Det fordi det nettopp er disse egenskapene som kommer frem når man snakker om denne arbeidsgruppen. Det kan også tenkes at etablerere blir stemplet som risikotakere fordi det nettopp er flest av disse som lykkes og at det å være utadvendt og ha høy risikovillighet dermed er egenskaper som de fleste suksessfulle gründerne innehar (Hovland, 2018). Videre kan man også diskutere hvorvidt forventningene til personlige egenskaper kan føre til at enkelte ikke starter for seg selv fordi de føler de ikke innehar de 'riktige' egenskapene for å starte opp og for å kunne gjøre suksess. Denne felles forståelsen for entreprenørielle egenskaper blant folk flest tydeliggjør at det i entreprenørskapsforskningen, som i all annen forskning, vil være viktig å få frem mangfoldet (Foss, 2004).

Skjønt informantene ved første øyekast fremstår svært like er det vanskelig å fange sammenlignbare personlighetstrekk mellom etablerere (Braunerhjelm, 2011). Som nevnt innledningsvis i avsnittet understreker Hovland (2018) at man kan si at enkelte er bedre egnet til å starte for seg selv, men at det ikke bare er en bestemt type mennesker som kan bli entreprenører (Hovland, 2018). Mangfoldet blant gründerne kommer enda bedre frem ved Schumpeter (1939) som argumenterer for at man er en entreprenør så lenge man utfører nye kombinasjoner (Schumpeter (1939) i: Braunerhjelm, 2011). Selv om mange av de samme personlighetstrekkene kommer frem blant informantene, styrker informantenes uttalelser og fremtoning både Hovland (2018) og Schumpeters (1939) meninger omkring dette.

Istedenfor å legge fokuset på personlige egenskaper støtter Braunerhjelm (2011) opp under Hovland (2018) og Schumpeter (1939) ved å argumentere for at man heller skal se på hvilke motiver de ulike etablererne har for å starte opp (Braunerhjelm, 2011). I Norge er det som regel ingen som er tvunget til å starte for seg selv, skjønt det ikke er alle gründerne som har fattet et

bevisst valg om å bli entreprenør (Hovland, 2018). Valget kan med andre ord være basert på egen nysgjerrighet og personlige egenskaper, eller komme som følge av problemorienterte faktorer og et press for å gjøre noe (Spilling, 2006b). Flere av de samme omstendighetene ble følgelig fremlagt av informantene da ble bedt om å fortelle om hvorfor de valgte å starte for seg selv. Tre av informantene hadde lenge hatt en tanke om å begynne for seg selv og ble dratt ut i det på grunn av arbeidsledighet som følge av oljenedturen. To informanter begynte å lage sine egne produkter da de etter lengre tid i bransjen ikke var fornøyde med produktene på markedet. Disse momentene kan tolkes som en drivkraft for å iverksette hvor selvrealisering står sentralt, sammen med det å ha en god ide, gode markedsutsikter og det å kunne ta i bruk egen kunnskap (Sudin & Holmquist (1991) og Davidsson (1995) i: Spilling, 2006b). I tilknytning til denne diskusjonen ønsker jeg i neste avsnitt å se på etablerernes motivasjon koblet opp mot innflytterdimensjonen.

4.1.2 Tiltrekke seg flere innflyttere

Følelsen av å starte på nytt som innflytter var noe som gikk igjen hos alle informantene. Jeg ønsker derfor i denne seksjonen å trekke frem tilflyttingen som et hovedtema. Man kan altså diskutere hvorvidt flyttingen er hovedårsaken for at informantene startet egen virksomhet., da følelsen av å starte på nytt ser ut til å redusere terskelen for å etablere virksomhet betydelig sammenlignet med før flyttingen:

Det nullstiller jo ting. Det blir lettere å ta det steget. Det hadde vært vanskeligere å fortsette å bo i [by i Norge], for så å si opp jobben og begynne for seg selv.
(Informant 5)

Man kan derfor diskutere om det som innflytter er lettere å fatte valget om å bli entreprenør, da det ifølge informantene er lettere å tenke hvorfor ikke og bare prøve når man likevel må si opp jobben og på den måten står fritt til å velge hva man ønsker å gjøre. Det kan også tenkes at det eksisterer en sammenheng mellom det å være gründer og tilflytter:

Dette her er litt som emigrasjonen til Amerika. Hvem var det som flyttet? Ikke nødvendigvis bare de som var fattige og ikke fikk odde på gården, men det var eventyrere - de som hadde litt mer fantasier om hva de kunne utrette. Og det tror jeg gjør at Amerika er som det er nå (...) Mens vi som ble boende igjen i Europa, vi er litt

konservative og står på det trygge. Og litt sånn er det med en tilflytter også, i motsetning til han inngrodde moldenseren som jobber i familiebedriften og har familien rundt seg. De som flytter inn er kanskje litt mer sånn som meg da. Tørr å tenke nytt osv., i tillegg til at det kanskje er litt vanskeligere å få seg jobb. (Informant 1)

Som informant 1 får frem i sitatet ovenfor kan det virke som at innflyttere har større sjanse for å tenke nytt og være et sterkere bidrag til regionen enn de som har bodd der hele livet. Dette samsvarer både med Akgün et.al (2011) og Deller et al. (2019) som i sin studie fant paralleller mellom preferanser og karakteristikk av innflyttere og entreprenører som kan gjøre at en person mest sannsynlig vil være både en innflytter og entreprenør (Akgün et al., 2011; Deller et al., 2019). Siden innflyttere ser samfunnet utenfra og med andre perspektiver enn lokalbefolkningen, vil de også bedre kunne kjenne igjen entreprenørielle muligheter (Deller et al., 2019). Akgün et al. (2011), Deller et at. (2019) og denne studien understøtter med andre ord verdipotensialet som ligger i det å tiltrekke seg innflyttere.

I avsnitt 2.3.3 er Bolkesjø og Bruns (2006) studie om entreprenørskap i Gudbrandsdalen presentert. I denne studien blir det diskutert hvorvidt det vil være enklere å starte opp for en innflytter; om man som innflytter i noen tilfeller kan unngå jantelovsmentaliteten på stedet, eller om det vil være vanskeligere fordi det kan være tyngre å bli akseptert og oppnå legitimitet (Bolkesjø & Brun, 2006). Denne problemstillingen ble under intervjuene lagt frem for mine informanter, hvorpå alle på en eller annen måte kunne kjenne seg igjen i begge sidene av det å starte opp egen virksomhet som innflytter. Som nevnt i forrige avsnitt fremstår det på den ene siden som at man som innflytter har fått nullstilt alt, noe som igjen kan føre til at det vil være lettere å tørre å starte for seg selv:

Er du herifra er du mer bundet av at 'ja jeg jobber jo hos Hansen' og du kjenner at det fungerer bra, også er du fornøyd med det. (Informant 6)

Videre mener informant 3 at man kanskje også vil ha mer å bevise dersom man starter opp for seg selv på hjemstedet sitt. Dette understøttes også av informant 4, 5 og 6 som forteller at man som innflytter på en måte starter med blanke ark og slik blir dømt ut fra det man oppnår der og da og ikke for alt man har gjort tidligere.

På den andre siden vil man som en av lokalbefolkningen ha opparbeidet seg nettverk og oppnådd legitimitet i omgivelsene før man etablerer virksomhet:

Skal du starte en restaurant eller en frisørsalong så tenker jeg kanskje det er en fordel å ha et navn og et nettverk. Er du litt sånn småkjendis i byen din, f.eks. om Kjell Inge Røkke starter en restaurant i byen så vil jeg jo ikke ha en sjanse i å konkurrere med han.
(Informant 1)

Nettverk og legitimitet vil med andre ord kunne åpne opp for muligheter man ellers kanskje ikke ville hatt og i noen tilfeller vil det kunne føre til at folk velger å begynne for seg selv. Et eksempel på det er informant 4 som hadde bodd i området i flere år og jobbet for flere bedrifter i regionen, når det plutselig dukket opp en mulighet for å starte for seg selv. Han kjente allerede mange i bransjen og hadde slik opparbeidet seg legitimitet i området. Det i stor kontrast til informant 2 som følte at han ble skjøvet inn i gründerskapet ettersom han ble arbeidsledig og ikke hadde et nettverk å lene seg på. På bakgrunn av at de fleste finner stillinger gjennom personer de kjenner (Bakken, 2016), stiller jeg meg likevel tvilende til at det bare følger med positive faktorer av det å være en del av lokalbefolkningen med tanke på nettverk. Nettverk spiller med andre ord en vesentlig rolle i sysselsetting og man kan anta at opparbeidet nettverk vil kunne føre at du starter i en jobb, heller enn å starte for deg selv. Flytter man til et nytt sted og ikke har bygget opp et nettverk kan det å starte som entreprenør være løsningen på mange problemer. Man kan altså si at terskelen for å starte for seg selv vil være lavere som innflytter uten særlig kjennskap til stedet fra før, siden man da kanskje ikke har opparbeidet seg det nettverket som ofte må til for å få seg en jobb.

4.1.3 Oppsummering

For å oppnå økt virksomhetsopprettelse ville det enkleste være å tiltrekke seg mennesker med gründeregenskaper. Skjønt dette peker de empiriske og teoretiske bevisene på at det vil være vanskelig å karakterisere gründere ut fra personlighet. Gründere er med andre ord like forskjellige som mennesker innenfor andre yrkesgrupper da alle kan lære seg og utvikle entreprenørielle egenskaper over tid. For å få flere til å begynne for seg selv vil det derfor være viktig med et lokalsamfunn, næringsliv og innovasjonssystem som fremmer og støtter opp om entreprenøriell aktivitet, noe som vil diskuteres nærmere i seksjon 4.2 og 4.3.

Flere av informantene etablerte virksomhet på grunn av arbeidsledighet som følge av oljenedturen. Til tross for det vil jeg hevde at etableringene ikke fant sted fordi informantene ikke så en annen utvei enn å starte for seg selv, men heller ser ut til å være som følge av pull-faktorer. Etter intervjuene satt jeg dog igjen med et inntrykk av at det i hovedsak var det at de var innflyttere som gjorde at de turte å ta sjansen på å etablere virksomhet. De fleste informantene ville altså ikke valgt denne karriereveien dersom de hadde blitt boende på sitt hjemsted. Innflyttere vil som vist kunne ha en lavere terskel for å starte opp egen bedrift, både om de lenge har vært inne på tanken, men også bare som følge av flyttingen.

Man kan selvfølgelig diskutere hvorvidt det er vanskeligere for innflyttere å starte opp med tanke på nettverk, dog det å flytte likevel vil kunne utløse tanker og muligheter man ikke ville hatt på sitt hjemsted. Funnene presentert i denne seksjonen kan antyde at virksomhetsopprettelse i regionen vil kunne øke ved å tiltrekke og beholde flere innflyttere. I seksjon 4.3 vil dette diskuteres videre.

4.2 Hvordan opplever gründerne næringslivet og tilretteleggings- og virkemiddelapparat i regionen?

Verden er kontinuerlig i endring og det etablerte næringslivet utfordres stadig av nye bedrifter og forretningsmodeller. Vi er avhengige av å skape flere nye arbeidsplasser for at Norge, slik det er i dag, skal gå rundt (Alsos & Ljunggren, 2018). For å kunne oppnå dette må vi få flere til å etablere egne virksomheter. Studiens overordnede problemstilling er derfor å se på informantenes opplevelse av Molderegionen som etableringssted, hvor næringslivet og innovasjonssystemet i regionen naturligvis spiller en stor rolle. Problemstillingen er utformet i den hensikt å kunne identifisere regionens forbedringspotensial innenfor etableringsvirksomhet. I det videre vil jeg presentere informantenes opplevelser av aktørene innenfor innovasjonsmiljøet i regionen, og drøfte hvordan disse aktørene kan legge til rette for økt virksomhetsopprettelse.

Innovasjonssystemet i Molde består som nevnt av blant annet Høgskolen i Molde, NCE iKuben, kunnskapsparken ProtoMore, Innovasjon Norge, Møre og Romsdal fylkeskommune, Molde kommune og Ungt Entreprenørskap. Samarbeidet mellom disse aktørene er svært avgjørende

for utvikling og vekst i regionen siden de utgjør et nettverk som etablererne må navigere seg gjennom for å få nødvendig oppstartshjelp. I hvilken grad man lykkes med å utvikle nyetablerte virksomheter avhenger med andre ord mye av nettverket man har og hva slags miljø man jobber innenfor (Lundvall, 2010).

Berg (2002) forklarer at lokale normer er med på å legge føringer for etablering og utforming av en virksomhet. Både entreprenørskapskulturen, etablert næringsliv, entreprenørskapets status på stedet, hvilken type virksomhet som sees på som aksepterte og hvorvidt reglene på stedet er de samme for alle, er viktige faktorer om man skal ta for seg næringslivet i en region (Berg, 2002). Som nevnt i avsnitt 3.1.1 fortalte ordføreren at han hadde fått inntrykk av at næringslivet i regionen var svært åpent:

Fra noen gründere har jeg fått inntrykk av at næringslivet er veldig åpent og inkluderende og villig til å være med å dele. Jeg har ingen verifikasjon på det, men gitt at det er riktig, vil jeg gjerne snakke om det og gjøre det virkelig. Det hadde vært veldig spennende å vite om det faktisk er sånn. (Ordføreren i Molde kommune)

For å støtte opp under dette inntrykket nevner ordføreren videre at han tror det er derfor Molde har lyktes med å skape en kompetanseklunge (jf. 1.1).

Tilgang til et stort, inkluderende nettverk, gjensidig tillit og åpne holdninger i lokalsamfunnet vil være særdeles viktig for å fremme entreprenøriell aktivitet (Rønning, 2011). Dersom næringslivet i området er åpent, ville regionen, i form av regional utvikling, hatt mye å tjene på å få kommunisert ut denne siden av næringslivet til resten av landet. Under intervjuene med gründerne ønsket jeg derfor å undersøke opplevelsen av næringslivet nærmere.

Åpent? Nei egentlig ikke. Oppfatter alle andre som uinteressert i det jeg holder på med. (Informant 2)

Tvert imot beskriver denne informanten næringslivet som lukket, noe som også støttes av informant 1 og 6. Ordene «traust» og «satt» blir også brukt om regionens næringsliv. Dette i stor kontrast til informant 3, 4 og 5 som forteller at de har opplevd bedriftene og innbyggerne i regionen som støttende og at de ønsker å løfte hverandre frem. Årsaken til at det er så delte meninger blant informantene kan være at informant 3, 4 og 5 hadde bekjenskaper og

opparbeidet seg et nettverk i regionen før de startet opp virksomheten, noe som ser ut til å ha ført til en enklere oppstartsprosess for disse informantene. Selv om det blant informantene var delte meninger omkring næringslivet, tyder dette på at man i regionen kan møte på motstand og lite interesse, mens der man har bekjenskaper og nettverk fra før vil kunne møte på velvilje og støtte. Opplevelsen av næringslivet i regionen vil altså være svært person og nettverksavhengig.

I tråd med dette kan man si at kulturen på et sted er svært avgjørende for samarbeid gjennom regionale innovasjonssystemer. Entreprenørene er, i arbeidet med å skaffe seg ressurser, avhengige av miljøet de handler i. På denne måten vil tilgangen på ferdigheter, leverandører og kunder, sammen med en uformell samarbeidskultur kunne føre til økt innovasjon og entreprenørskap (Dicken, 2015). Dersom både offentlige instanser og eksisterende næringsliv på en bedre måte kan støtte opp om entreprenørskapsmiljøet i regionen, vil man kanskje etterhvert oppnå et gjennomgående åpent næringsliv. Rykte om regionens åpne næringsliv vil kunne spres til andre deler av landet og regionen vil slik kunne tiltrekke seg mennesker som ønsker å starte for seg selv, nettopp fordi de har hørt at det her finnes et godt miljø for å etablere virksomhet. Videre vil jeg diskutere tiltak innenfor innovasjonsmiljøet med bakgrunn i å kunne oppnå et åpnere næringsliv og som følge av det, økt virksomhetsopprettelse.

4.2.1 Innovasjonssystemet

Som følge av globalisering og nasjonalstatens reduserte betydning har regionene fått økt ansvar for egen utvikling (Normann & Isaksen, 2011). For å henge med i dagens raskt endrende samfunn og skape utvikling og vekst er det derfor viktig at aktørene i næringslivet integreres i et helhetlig innovasjonssystem (Isenberg, 2010). Innovasjon Norge, avdeling Møre og Romsdal, er svært fornøyd og snakker godt om Molderegionens innovasjonssystem:

*Vi er en av de beste miljøene i Norge, så om du søker det beste miljøet så er det her
(...) Det er i hvert fall ikke i Trondheim. (Innovasjon Norge)*

Utsagnet forskeres av informant 1 som forteller at han har fått inntrykk av at det ikke er så mange regioner som har et tilsvarende innovasjonsmiljø som Molde, spesielt med tanke på at det er et lite sted. Informant 2, 3 og 5 snakker også godt om miljøet og virkemiddelapparatet i regionen. Det at disse fire informantene alle har erfaringer fra innovasjonsmiljøer på andre

steder forsterker deres uttalelser ytterligere. Regionene i Norge er ulike på svært mange måter (Isenberg, 2010) og ifølge Normann og Isaksen (2011) er det derfor viktig at de regionale innovasjonssystemene tilpasses den enkelte regionen for å kunne utvikle unik regional kompetanse og ressurser (Normann & Isaksen, 2011). Informantenes utsagn og deres enighet rundt opplevelsen og inntrykket av innovasjonsmiljøet tyder på at Molderegionen har klart å tilpasse innovasjonssystemet til sin region.

I seksjon 1.2 presenteres en av regionens fordeler i form av de korte avstandene mellom aktørene i næringslivet. Politikere, akademia, næringsliv og frivilling sektor møtes på flere områder og sitter sammen i ulike råd og foreninger. I større miljøer kan det være vanskelig å forene disse kreftene (Skjeggstad, 2018). Her kan man trekke linjer til Hassink og Klaerding (2009) og betydningen av geografisk nærhet i kollektive læringsprosesser. De korte avstandene og det at flere av aktørene sitter sammen på flere områder vil kunne prege kontakten mellom aktørene i positiv retning (Hassink & Klaerding, 2009). Møre og Romsdal fylkeskommune har her gjort en stor innsats i det å få de ulike kompetansemiljøene i regionen til å samhandle. Slik har fylkeskommunen skapt en kjempefordel for regionen da man ved skape å en sterk og systematisk relasjon mellom bedrifter og kunnskapsinfrastruktur kan bli mer innovativ og konkurransedyktig (Asheim, 2011). Studiens funn knyttet til innovasjonssystemet indikerer at regionen har klart å skape et innovasjonssystem som er regionalt og lokalt forankret, og hvor politikken er unikt utformet for at kunne oppgradere og fornye industrien i regionen.

Kunnskapsparken

Alle informantene påpekte den gode jobben kunnskapsparken i Molde gjør for nyetableringene i regionen. Det er altså ingen tvil om at ProtoMore har vært viktig for gründerne. Det kan se ut som at satsingen på kunnskapsparken har ført til vekst i både nytt og etablert næringsliv i området:

Jeg hadde ikke kunnet startet opp her hadde det ikke vært for de på kunnskapsparken.

Det tror jeg ikke. (Informant 2)

Videre forteller informant 7 at han virkelig føler seg sett og hørt i sine møter med kunnskapsparken. På denne måten kan vi se at ProtoMore allerede fungerer som en døråpner for de som ønsker å starte opp egen virksomhet.

Den enkelte entreprenørs kunnskap er svært begrenset og entreprenørene er avhengige av det å komme i kontakt med mennesker. Slik vil nettverk være en essensiell del av entreprenørskapsprosessen (Koschatzky, 1999). Gjennom ProtoMore får etablererne mulighet til å møte mange spennende mennesker i innovasjonsmiljøet, blant annet andre gründere på tvers av bransjer og geografi. Til tross for det store nettverket som eksisterer rundt ProtoMore fortalte tre av informantene at de ikke følte at de fikk noe støtte fra næringslivet i regionen (jf. 4.2). Man bygger alltid mer troverdighet gjennom andre enn kun seg selv og risikoen ved å starte for seg selv vil kunne reduseres ved å oppnå legitimitet (Lechner & Dowling, 2003). Mange søker derfor legitimitet ved å kunne assosieres med eller få sertifisering fra organisasjoner som ProtoMore. For å endre denne holdningen i næringslivet kunne ProtoMore i enda større grad enn i dag benyttet seg av nettverket sitt og koblet entreprenørene på kunnskapsparken opp mot riktig kompetansemiljø. Ved at oppstartsbedrifter gjennom ProtoMore blir koblet opp mot etablerte bedrifter, vil dette kunne bygge opp troverdigheten til oppstartsbedriftene ut mot næringslivet i regionen. Mulighetene man har i et slikt samarbeid illustreres godt av informant 3:

Man må se litt rundt seg og spille hverandre gode. Det kan jo være på tvers av ulike bransjer, for det er jo så mye man kan gjøre sammen. Så det er viktig å på en måte tenke litt sånn utenfor boksen. Verden er kontinuerlig i endring, og for å henge med så må vi endre oss i forhold til mange ting. (Informant 3)

Dersom ProtoMore i enda større grad kunne jobbet med å koble sammen oppstartsbedriftene med etablerte bedrifter vil det kunne gi større mulighet for innovasjon, da man slik får koblet sammen kunnskap som ulike aktører sitter på (Johannessen et al., 2013).

Til tross for at informantene er fornøyde med arbeidet som blir gjort på kunnskapsparken var et annet vesentlig funn at flere av informantene opplevde at hjelpen stoppet opp utover i prosessen. Blant annet forteller informant 2 at han helst skulle sett at de ansatte hadde mer kompetanse rundt det praktiske ved å drive for seg selv, da han følte at den type hjelp manglet utover i prosessen. Det er noe som også trekkes frem av informant 1:

Du begynner å se lyset i tunnelen, også er det dødt. Det er trist altså. De må få på plass de tingene som gjør det lettere når du står i den bratteste bakken. (..) også lener de seg liksom på statistikken om at ¾ av gründere kommer til å gå konkurs uansett, men ja så

ta noen grep da, eller så er ideen så dårlig at det ikke er verdt det. Da må de være med å avdekke det da. (Informant 1)

I oppstartsfasen innehar ProtoMore mye kunnskap og kommer frem som svært behjelpelig, men utover i prosessen, når man begynner å dra på seg mer kostnader, opplevde etablererne et udekt behov for hjelp og støtte. Tre av informantene forteller at behovet for hjelp her er minst like stort som ved oppstarten. Dette avdekker et behov for hjelp og støtte som ikke blir møtt av ProtoMore. Studiens funn knyttet til kunnskapsparken tydeliggjør behovet for å kunne tilby lengre og tettere oppfølging for oppstartsbedrifter som er tilknyttet kunnskapsparken.

Kommunens rolle

Et annet framtrekkende funn fra intervjuene var at både informant 3 og 6, til tross for at de hadde mye positivt å si om virkemiddelapparatet i regionen, var misfornøyd med kommunens rolle i innovasjonsmiljøet:

De har lest i DN at det er gründere som skal hjelpe Norge, jaja det er kult, men de har ikke peiling. Det er liksom det at det går på det gamle. De som bestemmer er ordføreren og han er 60 + og det er resten av de som skal bestemme også. Her må det nye krefter til. (Informant 6 om Molde kommune)

Informanten påpeker også at kommunen ikke var en del av oppstartsprosessen til hans bedrift, ei heller har vist interesse for det bedriften driver med etter oppstarten. Som fremlagt i seksjon 1.1, har Molde kommune valgt å flytte førstelinjetjenesten for gründerskap over til kunnskapsparken i motsetning til mange andre som har valgt å holde førstelinjetjenesten innad i kommunen (jf.1.1). Det forklarer hvorfor noen av informantene har opplevd kommunen som fraværende i oppstartsfasen. Molde kommune har altså valgt å ta en koordinatorrolle heller enn rollen som veiledningsfunksjon ved at kommunen har valgt å legge sin førstelinjetjeneste, Hoppid, ut til ProtoMore:

Jeg vet at mange opplever at dette er en bedre modell enn, som andre kommuner, som har sourca dette inn i kommunehuset, fordi det er noe med å ha feelingen av hva som foregår der ute. Man blir en del av et større miljø. Kunnskapsmiljøet på kunnskapsparken med mulighet til å få faglig hjelp, mentoring, sitte i et miljø hvor andre

sitter og jobber med sine prosjekter. Derfor tror jeg det er veldig bra at vi har lagt Hoppid miljøet dit. (Ordføreren i Molde kommune)

Videre forteller ordføreren at han også gjerne skulle hatt flere midler til rådighet for å kunne være med å pushe oppstartsmiljøet ytterligere. Det at kommunen har satt hoppid ut til kunnskapsparken er en faktor som kan være med på å forklare hvorfor noen av gründerne sitter igjen med et inntrykk av kommunen som fraværende i innovasjonsmiljøet. På den andre siden viser samspillet mellom kommunen og kunnskapsparken at man kan dra nytte av hverandres kompetanseområder, noe som er grunnleggende i et godt innovasjonssystem (Lundvall, 2010). Likevel sier fire av informantene at de anser kommunen som det første stedet å henvende seg til for å få råd eller støtte til etablering eller utvikling av virksomheter. Man kan derfor diskutere hvordan kommunen på en bedre måte kan være med å fremme innovasjonsmiljøet i regionen. Ifølge Rønning (2011) vil det være viktig at både lokalsamfunnet, næringslivet og offentlige instanser er med å støtte opp om de nye virksomhetene - for å fremme entreprenøriell aktivitet og for å kunne skape en helhetlig entreprenørskapskultur (Rønning, 2011). Om kommunen i større grad involveres i oppstartsprosesser, både som kunde og aktør i innovasjonssystemet i regionen, kan man anta at dette vil kunne være en medvirkende faktor for å oppnå økt virksomhetsopprettelse. Ulike steder har altså stor betydning for etablering av virksomhet, og kommunen vil, i enda større grad enn i dag, kunne være med på å påvirke antall etableringer i positiv forstand.

I tilknytning til foregående avsnitt kom det frem en generell misnøye rundt tilgjengelighet til informasjon rundt oppstartsmiljøet og etablert næringsliv i regionen. Informantene som var ny i regionen når de skulle etablere virksomhet opplevde å måtte bruke mye tid på å finne ut hvordan de skulle gå frem. Innovasjon Norge anerkjenner dette og innrømmer at entreprenørskapsmiljøet er ukjent for mange i regionen. Enigheten rundt hvordan entreprenørene og virkemiddelapparatet ser på tilgjengelighet av informasjon viser at informasjon om hvordan man går frem må være mer synlig og lettere å finne frem til om man ønsker at flere skal etablere egen virksomhet:

Jeg var med på kickoff for Næringsteft. Her møtte jeg masse spennende mennesker, det var jo fullt av utrolig fasinende prosjekter og masse gründere. Aldri hørt om de og aldri, herregud det er jo så masse som skjer her. (...) mye positivt, alle backer hverandre, ja, ehm, jeg fikk en sånn aha opplevelse. (Informant 3)

I forbindelse med dette forteller informant 3 at hun savner en god oversikt over gründere og næringslivet som eksisterer i regionen. Som også nevnt av informant 1, 2, 5 og 6, forteller informanten om at hun har måttet tråkke opp denne stien selv, noe som kan være vanskelig og svært tidkrevende i en oppstartsprosess. Om man ønsker å få fart på næringslivet og gründerånden i regionen vil det være viktig å lage en god oversikt over det som foregår i næringslivet slik at etablererne lettere kan komme i kontakt med hverandre på egenhånd, aktørene i innovasjonssystemet og med eksisterende næringsliv.

Av informantene fremkom det også at det er mange i området som går rundt med en idé, men som aldri tørr å ta sjansen. Om man skal få flere av disse menneskene til å ta steget å starte for seg selv må man skape et avslappet miljø hvor alle kan komme for å få testet ut sine ideer. Jeg fikk inntrykk av at informantene savner et lavterskel miljø hvor man kan få testet ut sin idé foran fagpersoner og andre gründere, og slik få tilbakemelding på hvorvidt det er noe å gå videre med. Her kan kunnskapsparken igjen benytte seg av sitt store nettverk og invitere inn potensielle kunder og samarbeidspartnere, så vel som studenter, slik at bedriftene får testet ut sine produkter og tjenester og få direkte tilbakemeldinger. Fra før er det mye som eksisterer av fond og stiftelser i regionen, men inntrykket jeg har fått fra informantene er at det på disse er svært mange søkere og vanskelig å skille seg ut. I tillegg fremkom det blant fire av informantene en misnøye rundt at det alltid er offshore og marinebedrifter som går av med seieren i alle innovasjonskonkurranser som holdes i regionen. Disse funnene fremmer behovet for å skape et miljø som alle føler de kan ta en del av og hvor alle passer inn. Om aktørene i innovasjonssystemet klarer å oppmuntre flere til entreprenøriell aktivitet, nyskapende ideer og en holdning om at det er lov å feile, vil det skape positive ringvirkninger tilbake til lokalsamfunnet (Rønning, 2011).

Funnene relatert til kunnskapsparken og kommune samsvarer med Greenberg et al. (2018) sin studie omkring seg forankring og vekst av små bedrifter i rurale regioner. Studien påpeker at man for å oppnå økt virksomhetsoppsettelse, må skape en politikk som fremmer etablering av virksomheter i rurale områder, i tillegg til å videreutvikle støtteprogrammer for små bedrifter (jf. seksjon 1.3) (Greenberg et al., 2018).

4.2.2 Regionens næringsliv

Ut ifra informasjonen jeg fikk gjennom samtalene mine med representantene fra virkemiddelapparatet vil jeg hevde at Molde er en region med ufattelig mange muligheter, faktisk mange flere enn det folk er klar over:

Det er mye som er under overflaten her. Vi må kommunisere hvor i ledtog, ikke bare nasjonalt, men kanskje også internasjonalt endel driver. Det tror jeg vil være veldig overraskende for mange. (Innovasjon Norge)

Både Tödting og Trippel (2005) og Isaksen og Asheim (2008) understreker viktigheten av å hente ideer, kunnskap og samarbeidspartnere regionalt så vel som internasjonalt (Isaksen & Asheim, 2008; Tödting & Trippel, 2005). Ifølge Asheim (2011) vil det være mye å hente utenfra for å skape ny kunnskap her hjemme. I tilknytning til dette fortalte informant 4 at noe av det han liker best og ble mest overrasket over ved næringslivet i regionen er at mye av industrien i regionen opererer over hele verden. Det foregår med andre ord mye, både lokalt, regionalt og internasjonalt. Med tanke på å fremme næringslivet og det som foregår av innovativ aktivitet i området vil det også være viktig å få frem den internasjonale siden av næringslivet. Regionen vil kunne fremstå mer attraktiv for flere og det vil kunne være en medvirkende faktor til å få flere til å flytte hit, i tillegg til å få flere 'heimføinga' til å ønske seg hjem etter endt utdanning. Som vi vil se i 4.3.1, vil det å få kommunisert ut hva som foregår i regionen også være en stor del av regionens identitet.

Jeg har kommet til en helt ny verden her. Det er jo egentlig bare å begynne å fortelle om de gode historiene - det er jo det. Det tror jeg kan trigge mange. (...) Vi er liksom på Nord-Vestlandet, og faktisk en region som står for veldig mye av den industrien og eksporten og bruttonasjonalproduktet i Norge. Og det bør man jo være stolt av og virkelig slå i bordet med. Visste ikke det når jeg bodde i [storby i Norge] liksom. (Informant 3)

Informant 3, sammen med informant 1, 4, og 5, har etter at de flyttet til regionen oppdaget at de, bransjemessig, har havnet midt i smørøyet. Videre vil det derfor være interessant å se på hvorvidt bransjene i regionens næringsliv har hatt innvirkning på hvilken bransje gründerne starter sin virksomhet innenfor. Molderegionen består bransjemessig sett av et relativt variert næringsliv, selv om det er en overvekt av bedrifter innen havbruk, olje og gass, så vel som

maritime næringer. I tillegg har bransjer som både møbel og tekstil fra gammelt av vært store og viktige bransjer i området (jf. 1.2). Fra informantenes side eksisterer det en felles oppfatning om at det er den maritime bransjen som står sterkest i regionen og at det er den bransjen som blir mest satset på. Noe som også understrekes også av Innovasjon Norge.

Bransjene nevnt i avsnittet ovenfor representerer bransjene hele fem av informantene har startet sin virksomhet innenfor. Her påpekte alle informantene at næringslivet i regionen hadde påvirket beslutninger rundt deres oppstart. Historie og tradisjoner som finnes innad i lokalsamfunnet er, som forklart i avsnitt 2.2.3, viktige faktorer for å forstå entreprenørskapskulturen på et sted (Hovland, 2018). Hvilken bransje etablererne velger å starte en virksomhet innenfor gjenspeiler altså i stor grad stivhengighet (Dicken, 2015). Slik kan man som Hovland (2018) si at næringsmiljøet og yrkestradisjonene som finnes i regionen i stor grad har vært avgjørende for hvilke bedrifter som har blitt etablert og i hvilket omfang det har skjedd (Hovland, 2018). Det har følgelig ført til at noen bransjer står sterkere enn andre. Jamførbart med entreprenørskapskulturens innvirkning kan man her også trekke inn betydningen av synlig suksess på innovasjonssystemet i en region. Det at valg av bransje i stor grad hviler på tradisjoner og yrkeserfaringer viser at det å fremme suksess innenfor ulike bransjer, vil kunne førte til at flere starter opp i samme bransje da forbildeeffekten synes å være stor (Johannessen et al., 2013). I tillegg til den geografiske lokaliseringens betydning, kan man også på denne måten forklare hvorfor ulike regioner er sterkt preget av enkelte bransje. Å fremme suksess vil påvirke offentligheten, inspirere andre og kunne redusere barrierer og oppfattelse av risikoer (Isenberg, 2010).

I tråd med at både næringslivet og virkemiddelapparatet i regionen er rettet mot visse bransjer, forteller informant 1 og 7 om en følelse av å ikke passe inn i innovasjonssystemet. En liten distriktsby vil ikke kunne sitte på kompetanse innenfor alle felt og bransjer, og likeså er ikke innbyggertallet stort nok til at regionens næringsliv kan være noe mer mangfoldig enn det det er i dag. Det kan dermed også diskuteres hvorvidt det kanskje er mer gunstig for mindre regioner med et nisjefokus. Til tross for bransjefokuset i regionen startet tre av informantene opp med det de gjorde nettopp på grunn av mangler i markedet og regionen:

Jeg startet alt på grunn av mangel av produkter i markedet. (Informant 7)

Å gjøre regionens næringsliv mer mangfoldig vil kunne være svært verdifullt for både utvikling og vekst. Men desto tyngre vil veien være for disse gründerne når bransjene de starter opp innenfor er bransjer som ikke satses på, ressursene ikke finnes i regionen, og ei heller er en bransje innovasjonssystemet har kompetanse eller ressurser innenfor. Molde er ifølge Innovasjon Norge en region med uendelig mange muligheter. Regionen har likevel hatt en tendens til å stå fast i industriene som har preget næringslivet gjennom tidene:

(...) også er det jo den elendige oljen da som står støtt. Akkurat når det var denne her oljekrisen så ble det jo masse gründere. (..) Nordmenn er dessverre sånn at de gidder ikke om de ikke må. (...) vi burde egentlig bare stryke oljen for da hadde gründerskapet blomstra som bare rakker'n. (Informant 2)

Utsagnet understøttes av at tre av informantene, som nevnt i 4.1.1, begynte med egen virksomhet som følge av oljenedturen. Etablerernes motiver for å starte egen virksomhet er ofte sammensatt og det kan tenkes at disse etableringene går under levebrødetableringer (Bolkesjø & Brun, 2006). Sånn jeg ser det kom ikke disse etableringene av at de måtte ha noe å leve av eller for å få en bedre arbeidssituasjon. Etableringene kom av at informantene nå hadde mulighet til å starte for seg selv uten å måtte ta den risikoen en oppsigelse medfølger. Valget ble på en måte fattet for dem og de måtte bare gripe mulighetene arbeidsledigheten ga.

Molderegionen er altså preget av et stort fokus på noen få næringer og kan sies å være låst fast i sin historie. På bakgrunn av dette savner informant 3 og informant 6 et fokus på bærekraft og miljø generelt sett i regionen:

Jeg synes jo det er spennende med sirkulær økonomi, bærekraft og miljø. Det hører jeg ikke så mye snakk om. Det er jo mye av fremtiden. Om man skal drive salg i Norge, så vi må være best på de tingene der. Teknologi og miljø er det kan vi bli best på. Så da må det bli et tema da, og det er det ikke. (Informant 6)

Rurale steder er ofte fanget i sin fortid og må løfte blikket opp fra tradisjonelle strategier skal de ha mulighet til å tiltrekke seg 'riktig' type mennesker. Man må være åpen for mangfold og aktivt jobbe for å kultivere det. Det å investere ressurser i Norge og i norske regioners omdømme vil ifølge Iversen og Hem (2007) også kunne skape muligheter etter oljeeventyrets slutt. Om regionen hadde turt å satse mer på bransjer og innenfor felt som er dagsaktuelle og

som engasjerer den yngre generasjonen, vil de kunne tiltrekke seg mer og muligens også yngre arbeidskraft. Akgün et al. (2011) fant i sin studie at innflyttere indirekte påvirker bransjene i regionen gjennom deres foretrukne type økonomisk aktivitet (Akgün et al., 2011). Innflytting er med andre ord essensielt for økonomisk utvikling i rurale strøk da det kan resultere i at nye ressurser blir introdusert – spesielt innenfor forretningsutvikling og entreprenørskap (Akgün et al., 2011). For videre utvikling og vekst vil det være viktig for regionen å tørre å satse på andre og kanskje nyere fokusområder og trender. Å ha kompetanse og fokus innenfor enkelte bransjer vil altså føre med seg både fordeler og ulemper for regionens utvikling og vekst.

Under datagenereringen kom det også frem at det ser ut til at næringslivet både på Sunnmøre og Nordmøre, til tross for avstanden, har endel å si for det som foregår i Molderegionen. Både når det gjelder leverandører, kunder og samarbeidspartnere. Jeg ønsker derfor også å se nærmere på hvilke muligheter som finnes for å styrke næringslivet gjennom samarbeid med nærliggende regioner.

4.2.3 Regionalt samarbeid

Det er vanskelig å legge skjul på at det gjennom tidene har vært mange konflikter mellom de tre kystbyene på Nord-Vestlandet. Som jeg også nevner innledningsvis i seksjon 1.1 kjennetegnes Møre og Romsdal av å være et fogderifylke. Molde på sin side, ligger midt mellom Ålesund og Kristiansund og sliter med å håndtere forholdet til begge byene. De siste årene har denne striden dreid seg om at Molde er sete for fylkesadministrasjonen og slik innehar flest offentlige arbeidsplasser. De siste årene har striden blusset opp igjen på grunn av diskusjonen rundt hvor det nye sykehuset skal plasseres.

Alle informantene i denne studien har på en eller annen måte kjent på konkurransen mellom de tre regionene. Blant annet så forteller informant 1 at han, siden firmaet er registret i Molde, passer på å ikke nevne Molde i et møte i Kristiansund. De andre informantene har i midlertidig ikke direkte merket noe til denne konkurransen og mener det må være fordi de ikke kommer herifra og dermed slipper 'billigere' unna. Selv om informantene i sitt arbeid ikke har blitt direkte påvirket av denne konflikten har de likevel sterke meninger omkring det som foregår.

Informantene forteller videre at forholdet mellom disse byene, sett utenfra, virker underlig og er helt bak mål. Samtidig sier informant 2 og 3 at de ikke tror at det er mulig å få til noe

samarbeid på tvers av regionene med dagens generasjon. Og det er nok her røttene til denne konflikten ligger. Dersom man snakker med representanter fra næringslivet i alle de tre byene vil nok alle si at de har prøvd å få til et samarbeid, også skyldte på de andre fordi de ikke har fått det til. Forholdet mellom byene er med andre ord svært komplisert. Det ligger mye historie i grunn og det er mye som til stadighet påvirker forholdet, alt fra fordeling av midler, sysselsetting og status. Slik det er i dag virker det nesten som at man ved uenigheter må finne en løsning hvor ingen er fornøyde for å unngå styr i etterkant. Informant 3 forteller at hun tror løsningen ligger i at man må få generasjonen som vokser opp i dag til å utfordre det som ligger igjen fra gammelt av.

Romsdalen, Sunnmøre og Nordmøre er svært like, både når de gjelder næringsliv, størrelse, demografi og geografi. Samarbeid speiler her store muligheter da det ifølge informantene, mest sannsynlig ikke spiller noen rolle for folk fra andre steder i Norge om hvorvidt de flytter til Molde, Ålesund eller Kristiansund:

Det er jo Nord-Vestlandet alt sammen, det er kaldt og det regner. (Informant 2)

Fire av informantene oppdaget, etter at de flyttet til området, at de faktisk har flyttet midt i smørøyet bransjemessig sett (jf. 4.2.2). De har etterhvert merket seg at det finnes historie og mye av samme type industri både i Molde, men også i regionene rundt, som på Sunnmøre og Nordmøre. Informantene nevner blant annet Sykkylven og Surnadal.

Det er ikke alltid den treffende kunnskapsbasen finnes intern, men er distribuert på tvers blant aktører og industrier (Asheim, 2011). Samarbeid kan altså foregå på ulike nivå og med ulike aktører (Schiefløe, 1993). Innenfor innovasjon og kunnskapsutvikling har tanken om at man er «sterkere sammen» lenge har vært kjent (Aasen & Amundsen, 2015). Også på et mer overordnet nivå kan man se på hvordan ulike steder vil være avhengige av å samarbeide med hverandre for å oppnå størst verdiskapelse. Ifølge Schiefløe (1993) tar nettverk for seg sosiale relasjonsmønstre som knytter medlemmer sammen. Nettverk skal fungere som en frivillig arena for bytte, der deltakerne ytre og mottar kunnskap og tjenester. Man er slik avhengig av at aktørene i nettverket gir og tar (Schiefløe, 1993). Om man oppnådde et samarbeid mellom disse tre byene på tvers av distriktsgrensene, vil alle få tilgang på ressurser som de ellers ikke ville hatt tilgjengelig. Dermed vil også kompetansen utvides og flere gründere vil kunne finne de

ressursene og midlene de behøver i nærheten. På denne måten vil hele Nord-Vestlandet sammen kunne vokse og utvikle seg:

Vi må koble oss opp mot Ålesundregionen og tenke at det ikke bare er Molde, men at vi faktisk har et befolkningsunderlag på omlag 200 000 innenfor en times reiseavstand. Da begynner man å snakke. Innimellom så synes jeg at vi tenker litt smått, vi må våge.
(Ordføreren i Molde kommune)

Når man ser på hva disse regionene får til hver for seg ville det være interessant å se på hva man kunne fått til sammen. Det er mange initiativer som allerede er satt i gang for å koble regionene tettere sammen, blant annet arbeidet med Møreaksen for å koble Molde og Ålesund. Nylig har Molde og Kristiansund inngått et samarbeid for å friste andre som kunne tenke seg å oppleve Nord-Vestlandet og for å få hjem studenter som har flyttet til storbyen.

Slik jeg ser det må mye arbeid legges ned for at dagens innbyggere og politikere skal kunne se fremover og skape noe sammen. Som ordføreren sier; *vi må våge*. For at regionen skal kunne klare å konkurrere med store regioner, både om midler, arbeidskraft og næringsvirksomhet vil det være viktig å få samlet Romsdalen, Sunnmøre og Nordmøre til ett arbeidsmarkedet. Det vil også kunne bli økonomisk lønnsomt å skape et felles arbeidsmarked. Dersom man sammen klarer å rette fokuset mot Nord-Vestlandet, hvor alle disse tre regionene står sammen og viser hva de kan utrette, tror jeg det vil kunne føre til positive ringvirkninger for alle tre byene.

4.2.4 Koblingen mellom næringslivet og Høgskolen i Molde

Jeg tenker, hvordan hadde Molde vært uten høgskolen? (Ordføreren i Molde kommune)

Dette spørsmålet stiller ordføreren med god grunn. Høyere utdanningsinstitusjoner er blant de viktigste aktørene for kunnskapsformidling og utvikling (Mitra, 2012). En region vil blant annet kunne bli mer innovativ og konkurransedyktig ved å etablere en sterkere og mer systematisk relasjon mellom bedrifter og kunnskapsinfrastrukturen som eksisterer i regionen (Asheim, 2011). Dette samspillet kalles Triple Helix og kan forklares som effekten av samarbeidet mellom *akademia*, næringsliv og det offentlige. Tanken bak denne modellen er at bedrifter og høyere utdanningsinstitusjoner skal kunne dra nytte av hverandre (Mitra, 2012). Ordføreren

forteller at Molde er en by med en lang og litt for stolt akademiakultur. Denne tankegangen har hengt igjen i regionen i lang tid og ført til at det lenge har vært og fortsatt er høye murer mellom næringslivet i regionen og høgskolen. Ifølge ordføreren ser dette forholdet ut til å endre seg:

Jeg mener at Høgskolen i Molde nå i mye større grad har åpnet seg opp. De spiller mer sammen ut mot næringslivet. Kunnskapsparken er en del av dette her og dermed opplever jeg at ressurspersonene i selve høgskolesystemet i større grad samvirker med hele næringslivet vårt. (...) jeg er mer optimistisk på det området nå enn jeg kanskje var for 10 år tilbake, fordi da var høgskolen seg selv nok. (Ordføreren i Molde kommune)

Kunnskapsparken ligger på høgskolens campus og skal slik være med å prege studentene. Slik det er i dag er det ProtoMore som fungerer som studentenes kobling inn mot næringslivet ved at kunnskapsparken kobler studentene opp mot andre aktører i regionen, som blant annet Innovasjon Norge. Fylkeskommunen har på sin side etablert faste møteplasser og forum mellom FoU, fylkeskommunen og Høgskolen i Molde (heretter HiM). I tillegg er det også etablert samarbeid med utvikling av nye møteplasser for entreprenører og etablert næringsliv, for eksempel Innovasjonsfestivalen hvor fylkeskommunen og HiM sammen med flere er samarbeidspartnere. Forholdene som er fremlagt ovenfor viser at muren allerede er på vei ned og at det er mye som foregår i regionen mellom akademia, offentlig sektor og næringsliv. Entreprenørskap spiller en viktig rolle i samspillet på den måten at gründerskap foregår i grenseflaten mellom akademia og næringsliv og dreier seg om å kombinere ressurser på tvers av disse (Spilling, 2006a). Slik legger både akademia og næringsliv sterke føringer for hvilke muligheter gründerne i regionen har.

HiM kan bidra med arbeidskraft, samtidig som at skolen genererer ny kunnskap som er nødvendig for en langsiktig omstillingsevne (Mitra, 2012). Næringslivet er hele tiden ute etter arbeidskraft og ny kunnskap, men ifølge informant 5 er HiM for spisset inn mot noen spesifikke yrker, som sykepleie og logistikk. Slik vil bare et mindretall av bedriftene i området dra nytte av kunnskapen på skolen. Informant 6 forteller også at hans bedrift ikke har dratt nytte av at det ligger en høgskole i nærheten. Det at ingen av gründere har en kobling opp mot høgskolen kan være med å støtte opp under Karlsens (2008) undersøkelser om at, til tross for de nevnte fordelene ved slikt samarbeid, de fleste norske bedrifter ikke samarbeider med universitet og høgskoler i området (Karlsen, 2008).

Informant 5 forteller at hans bedrift gjerne skulle vært koblet opp mot en mer relevant kunnskapsinstitusjon, som NTNU, for å kunne dra nytte av det som skjer der. Under NTNUs fusjonering i 2016 var det snakk om at HiM også skulle bli en del av NTNU. Blant flere var denne fusjoneringen noe også ordføreren sterkt hadde håpet på, da regionen på denne måten ville fått en sterkere tilknytning ut mot næringslivet og kunnskapsinstitusjoner andre steder i landet:

Jeg må innrømme at jeg hadde håpet på at høgskolen skulle knytte seg opp mot NTNU. Jeg jobbet for det, men på det tidspunktet var ikke HiM klar for det. (Ordføreren i Molde kommune)

Her kan man diskutere hvorvidt det, for regionens utvikling og vekst, var beklagelig at høgskolen ikke grep denne muligheten. Bedriftene i området gikk på denne måten glipp av en stor mulighet i det å kunne dratt nytte av det som foregår på NTNU. I tilknytning til Triple Helix modellen vil det her være passende å dra inn det regionale samarbeidet diskutert i avsnitt 4.2.3. HiM har en avdeling på Campus Kristiansund og Høgskolen i Ålesund ble under fusjoneringen i 2016 en del av NTNU. Ved et regionalt samarbeid kunne studietilbudene som tilbys på disse tre skolene til sammen utgjøre en større mulighet for at flere bedrifter vil kunne dra nytte av det som foregår innenfor kunnskapsinstitusjonene i de ulike regionene og byene Molde og Kristiansund ville slik ha en kobling opp mot universitetsmiljøet på NTNU.

Høgskolen er også viktig i den forstand at den tiltrekker seg studenter fra andre deler av landet og i noen tilfeller også fra andre land. Å ha en høgskole i regionen gir med andre ord en stor mulighet i det å tiltrekke seg unge og lærevillige studenter, både norske og utenlandske. Det vil da være viktig å ha et apparat som sørger for at disse tas god imot og som jobber for at studentene skal ønske å bli boende i området. Det er ikke en ønskelig situasjon å bli for homogene og at lokalsamfunnet bare består av 'heimføinga'. Å få inn andre perspektiver som igjen ville kunne føre til økt verdiskapning vil være en viktig faktor for utviklingen av regionen. Videre i avsnitt 4.3.2 vil vi se betydningen av stedstilknytning og arbeid med integrering av innflyttere.

Universiteter og høgskoler har en stor påvirkningskraft på samfunnet rundt seg. Mer og bedre samarbeid mellom institusjoner, næringsliv og samfunnsliv vil kunne gi større relevans i

utdanningene og føre til økt verdiskapning for hele regionen (Karlsen, 2008). For videre vekst og utvikling vil det være viktig at videregående sitt skoletilbud og høyskolens posisjon sikres og videreutvikles i takt med dagens behov og endrede forutsetninger i næringslivet – slik skal næringsliv og academia kunne dra mer nytte av hverandre og entreprenørene få flere muligheter.

4.2.4 Oppsummering

På bakgrunn av de empiriske funnene og teoretiske betraktningene kan spørsmålet om hvordan næringslivet og innovasjonssystemet i regionen oppleves, oppsummeres med at informantene gjennomgående er fornøyde, men at det likevel er flere tiltak som kan iverksettes for å forbedre dette. I tillegg kan man også se at valget om å etablere en virksomhet vil være svært personavhengig. Det ble blant annet av fem informanter poengtert at hva man får ut av innovasjonssystemet handler om hvem du er som person. Som vi også kunne se i kapittel 4.1, ser det å være utadvendt, kontaktsøkende og jobbe for å opparbeide seg et nettverk og gode relasjoner, ut til å være svært avgjørende. Til tross for at det er mye rundt gründerskap som er person- og nettverksavhengig er det likevel mye som kan gjøres for å få flere til å starte opp for seg selv.

For det første kommer ordførerens inntrykk av regionens næringsliv som åpent og inkluderende frem, noe denne studien viser at hverken er svært fremtredende eller spesielt. Ordførerens inntrykk av regionens næringsliv går med andre ord ikke overens med det inntrykket informantene sitter igjen med. Det er dog spredte meninger rundt opplevelsen av næringslivet siden noen av informantene hadde opparbeidet seg ett nettverk og legitimitet i omgivelsene før de etablerte sin virksomhet. Det førte til at oppstartsprosessen på noen måter har vært enklere for disse informantene. Gründerne er svært avhengig av omgivelsene for sin suksess og det vil derfor være avgjørende å kunne bli en del av næringslivet i regionen. På bakgrunn av dette vil det være viktig for regionens utvikling og vekst å skape et åpent og inkluderende næringsliv.

De siste årene har rollen til kunnskapsparken og de andre aktørene i innovasjonssystemet blitt mer fremtredende i regionens næringsliv. Informantene er gjennomgående svært fornøyd med deres arbeid, men det fremkommer noen forbedringspunkter. Når det gjelder oppfølging utover i prosessen kommer kunnskapsparken, ifølge informantene, til for kort. Her burde man tilby tettere og lengre oppfølging for oppstartsbedriftene. For å kunne imøtekomme informantenes

behov vil det være av stor betydning om etablererne gjennom ProtoMore blir koblet opp mot riktig kompetansemiljø. Slik vil de raskere kunne oppnå legitimitet i omgivelsene. Ved at ProtoMore i enda større grad kunne koble etablererne opp mot næringslivet gjennom å benytte seg av sitt nettverk, ville man sammen kunne skape et miljø hvor næringsliv og entreprenører støtter opp om hverandre uten fokus på allerede opparbeidet nettverk og bekjentskaper. På et lite sted er det som kjent viktig med nettverk, og dersom Molde kunne vise at man i regionen støtter opp om hverandre ville det kunne være svært positivt for virksomhetsopprettelsen i området.

Det har også oppstått forvirring rundt kommunens rolle i innovasjonsmiljøet. Kommunen anses for mange som det første stedet man henvender seg for å få råd eller støtte vedrørende oppstarten av en virksomhet. Siden Molde kommune har satt ut sin førstelinjetjeneste til kunnskapsparken fremstår kommunen som fraværende for gründerne, til tross for at ordføreren selv er involvert i flere av styrene i virkemiddelapparatet. Det vil med andre ord være viktig å avklare kommunen sin rolle i innovasjonssystemet. Det burde være mulig å gå gjennom kommunen for å finne informasjon om etableringsprosesser i regionen. I tillegg kan man anta at dersom kommunen i større grad involveres i oppstartsprosesser, både som kunde og aktør i innovasjonssystemet i regionen, vil det kunne være en medvirkende faktor for å oppnå økt virksomhetsopprettelse.

Videre kommer det frem at hva som finnes av næringsliv og gründervirksomhet i regionen ikke synliggjøres godt nok. Informantene savner en god oversikt over hva som foregår av næringsaktivitet i området og har selv måttet finne ut av hvem som driver med hva i regionens næringsliv. De forteller at det opplevdes som svært tidkrevende og vanskelig. Her kunne både ProtoMore og kommunen vært flinkere til å fremme hva som foregår innad i regionen. En lett tilgjengelig oversikt over næringsaktiviteten, godt synlig i både kommunens og kunnskapsparkens kanaler ville gjort nettverksarbeidet enklere for gründerne. Ved at kommunen tar en større og mer synlig rolle, hvor informasjon er lett tilgjengelig, vil kunne skape en lavere terskel og enklere måte å skaffe seg informasjon om etableringsprosessen.

Et annet fremtredende funn er at innovasjonssystemet i regionen ikke passet alle informantene og at det naturligvis er noen bransjer det satses mer på enn andre. Både i geografisk og historisk forstand er det som nevnt naturlig at mindre regionen spisses mot visse bransjer. Av den grunn oppleves konkurransene, fondene og stiftelsene som bransjerettet. Dette skaper behovet for et

miljø hvor hvem som helst, uansett bransje eller nivå kunne kommet og presentert sine ideer for andre etablerere og fagpersoner. Slik vil man kunne utløse en lavere terskel for folk til å oppsøke innovasjonsmiljøet i regionen. ProtoMore og andre aktører har, kanskje ufortjent, fått et stempel som bransjespesifikk. Å skape et åpent og mangfoldig miljø vil frembringe en lavere terskel for å teste ut sine ideer.

Molde er en region med mange muligheter, mange flere enn hva folk er klar over. I videre arbeid med regionens utvikling vil det være viktig å få kommunisert ut mulighetene som eksisterer innenfor næringslivet i regionen. Av naturlige årsaker er altså næringslivet i regionen utviklet spisset mot visse bransjer, disse tradisjonelle sådan, som olje og maritime næringer. Om regionen kunne benyttet sin kunnskap på nye måter og knyttet den opp mot ny kunnskap for fremvekst av nye næringer ville det kunne tiltrekke mer og yngre arbeidskraft. Oljen en stor del av næringslivet i regionen og ved oljenedturen kunne man se at gründerskapet i regionen blomstret. Det viser at det eksisterer mye potensiale og mange ideer blant regionens innbyggere. Skal man kunne dra nytte av alle disse man må skape et godt innovasjonsmiljø.

Det regionale samarbeidet diskuteres også i denne seksjonen. Over lang tid har det eksistert stor konkurranse mellom de tre kystbyene på Nord-Vestlandet. Samarbeid på tvers av regionene ville kunne gi mange positive ringvirkninger for de tre byene; Molde, Ålesund og Kristiansund, både i form av sysselsetting og med tanke på det å beholde verdi i området. For å kunne oppnå samarbeid vil det være viktig å legge fra seg historien og kunne skape en felles merkevare for hele Nord-Vestlandet. En felles merkevare vil kunne øke attraksjonskraften og man vil slik kunne konkurrere mot de virkelig store regionene i landet.

Molderegionen har også en svært stor fordel av å være sete for høgskolen. Historisk har det ikke vært noe særlige koblinger mellom Høgskolen i Molde og næringslivet, men det ser ut til å snu. For å kunne dra enda mer nytte av det som foregår på høgskolen og koble sammen næringsliv og akademia vil det være viktig for regionen å fortsatt jobbe for å fjerne muren som eksistert mellom høgskolen og næringslivet. Dette kan også kobles opp mot det regionale samarbeidet. Slik vil næringslivet i de tre byene kunne dra nytte av de ulike høgskolene og universitetene. Det viser seg at ingen av informantene har dratt nytte av det som foregår på Høgskolen i Molde, men kanskje bedriftene vil kunne dra mer nytte av de andre høgskolene. Slik vil også Molde og Kristiansund være koblet opp mot NTNU.

Dersom tilretteleggings- og virkemiddelapparatet tar for seg alle punktene som er diskutert i denne seksjonen, vil Molderegionen kunne spille på sitt åpne næringsliv, brede kompetanse bransjemessig sett, godt regionalt samarbeid og en god kobling mellom akademia og næringsliv. Slik får man forhåpentligvis både flere til å ønske å starte opp for seg selv og flere til å komme flyttende til regionen. Innflytterdimensjonen vil jeg, sammen med stedsidentitet og stedstilknytning, diskutere i det videre.

4.3 Hvordan opplever potensielle gründere det å flytte til Molde og å bo i regionen som innflytter?

Møre og Romsdal fylkeskommune har uttalt at Molde kommune, blant flere kommuner, må regne med store utfordringer i det å beholde og rekruttere god arbeidskraft i fremtiden. Til slutt i dette kapitlet vil denne seksjonen følgelig ta for seg gründernes tanker om Molderegionen før de kom flyttende og hva de synes om å bo i området. Dette vil videre kobles opp mot stedsidentitet og stedstilhørighet for å kunne se på hvordan regionen kan tiltrekke seg flere innflyttere og skape stedstilhørighet blant de som kommer flyttende.

Som diskutert i seksjon 4.1 kan det virke som at innflyttere har lettere for å starte for seg selv. Man kan med andre ord si at nøkkelen til lokal og regional utvikling ligger i det å tiltrekke seg de 'riktige' menneskene og få disse til å bli boende:

Vi må prøve å kapre de som ser verdien av å bo her, så jeg tror vi må spisse oss litt inn mot de riktige folkene. Kaffelattegiengen har det kanskje bedre på Grünerløkka. (Innovasjon Norge)

4.3.1 Regionens rolle i etableringen

Det var ingen av informantene i studien som valgte gründerskap som karrierevei på grunn av Molde eller på grunn av regionens innovasjonssystem:

(...) man snakker kanskje mer om at det er tross av å gjøre noe, ikke på grunn av. Det hadde jo vært mye lettere å bo på Østlandet. (Informant 6)

Informanten forklarer godt hvordan det er å bo og drive virksomhet i regionen. I samsvar med informant 6 sin uttalelse forteller informant 2 også at, det på grunn av tilgang på ressurser og midler, ville vært mye lettere å heller ha startet opp sin virksomhet på Østlandet. Hele fire av informantene har følgelig en kobling til Østlandet, i form av produksjonsanlegg eller kontor. Det at informantene, på tross av fordelene med lokalisering i urbane strøk, har startet opp i Molde viser hvordan globaliseringen kan ha endret betydningen av sted da det i dag, på grunn av globalisering og teknologi, er mulig å jobbe hvor som helst:

Jeg tenkte egentlig at det ikke spilte noen rolle hvor vi flyttet. Alt skjer jo på nett uansett, som gjør at du er mye friere og man har ingen grenser (...) Det er jo veldig befriende sånn sett, at man kan flytte ut fra byen og likevel være synlig. (Informant 3)

Man kan derfor si at sted i dag vil ha mindre å si for virksomhetens utvikling og vekst. Det vil dermed også være mer aktuelt enn noen gang å velge bosted ut fra stedlige preferanser og slik kunne utfordre den dominerende forestillingen om storbyen som den naturlige arenaen for nyskaping og kreativitet. På denne måten kan man trekke koblinger opp mot Lewicka (2011) som mener vi slik kan si at bosted gradvis blir frikoblet fra arbeidssted (Lewicka, 2011).

Av naturlige årsaker er det flere grunner til at en gründer velger å etablere seg på et sted. Det kan være alt fra familiære årsaker, klima, næringsliv og boligpriser (Berg & Dale, 2004). I dette tilfellet opplevde informantene lokaliseringen i hovedsak som et resultat av familiære årsaker. Det fremkom altså at ingen av informantene vurderte stedet ut fra lokaliseringsfordeler for egen bedrift. Funnet står i kontrast til Akgün et al. (2011) som i sin studie fant at hovedmotivasjonen for gründerne til å flytte til distriktet var det å skaffe seg arbeid (Akgün et al., 2011).

Siden alle på en eller annen måte hadde tilknytning til regionen gjennom familie, og de på denne måten kjente til stedet fra før, ønsket jeg under intervjuene å kartlegge hvilke tanker informantene hadde til stedet før de flyttet og hvordan de opplever det å bo i regionen. Her fant jeg at det, til tross for informantenes tilknytning til regionen, var fem av syv informanter som nesten ikke visste noe om området før de flyttet hit, ei heller hadde noe formening om hverken stedet eller næringslivet:

Jeg hadde hørt om Hustadvika, mye regn og ræva fotball. Ellers så viste jeg egentlig ikke hvor Molde var hen. (Informant 2)

«Røkke» ble nevnt av fire informanter og «fin natur» ble nevnt av alle på spørsmålet om hva de visste om regionen før de flyttet. Informantenes uttalelser indikerer at Molde, for den generelle befolkningen i Norge, ikke utpreger seg særlig på andre områder enn fotball og fin natur, til tross for alt som foregår i regionens næringsliv (jf. 4.2.2). Funnet antyder altså at folk flest ikke tenker på Molde når de skal flytte eller er på utkikk etter jobb, ei heller vet noe om stedet og at det henger sammen med stedets identitet. Det er noen som man kan anta er et tegn på at regionen mangler identitet i det norske landskapet. For å snu folks inntrykk av Molde og slik kunne tiltrekke seg flere vil det være viktig å opparbeide seg en sterk merkevare, noe som igjen vil kunne gi en rekke fordeler for næringslivet (Iversen & Hem, 2007).

Som nevnt i avsnitt 2.2.2 diskuterer Berg og Dale (2004) hvorvidt steder har mistet noe av sin betydning. Til tross for at globaliseringen har ført til at steder er mindre stabile enn tidligere, fremkommer det at globaliseringen ikke er et hinder for tilhørighet og tilknytning. Bosted blir i mindre grad påvirket av tilgangen på arbeid og det legges nå mer vekt på sosiale og kulturelle sider ved stedet. I kampen om å sikre en fremtid i distriktene er omdømmebygging svært viktig. Dermed har det blitt desto viktigere for regionen å skape en merkevare som formidler hva som foregår av aktiviteter innenfor lokalt næringsliv, men også internasjonalisering og mangfold av virksomheter som er med på å gi regionen dets særpreg (Fosso, 2007). Norske distriktskommuner må derfor fortsette å jobbe for å gjøre seg attraktive for tilflyttere og næringsliv (Berg & Dale, 2004). For Molderegionens del vil det være viktig å vise at det er noe mer enn naturen som gjør at regionen er spesiell og jobbe for å bygge attraksjonskraften til regionen ved å finne noe som kan assosieres med Molde. Regionen må markedsføre seg selv som et sted med attraktivt næringsliv og fremheve alle mulighetene som finnes i området. Både ordføreren og Innovasjon Norge forteller om de mange mulighetene man har i regionen – kortreist, hav, by med kulturliv, fotball, jazz og fjell. Det finnes med andre ord ikke grenser for hva man kan tilby. I tillegg har regionen infrastrukturen som trengs for å lykkes, både hoteller, flyplass, godt veinett og gode fergeforbindelse. Regionen må jobbe for å selge mer av det den har og få folk til å ha en klar tanke om Molde, både når det gjelder fotball og natur, men også næringsliv:

Vi ønsker at det ikke bare skal være folk som har tilknytning til regionen, men at også andre skal si; ja fader, kanskje vi skal flytte til Molde. Da kommer man jo til dette å ta en posisjon i forhold til gründerskap, innovasjonsevne, et spennende næringsliv med

mange ulike bransjer, og sørge for at man har et kulturliv som er rikt og spennende. Vise at vi ligger langt fremme og at vi er en kulturby. Så vi må spille sammen med næringslivet og vise folk hele pakken. (Ordføreren i Molde kommune)

Sett bort ifra mye regn og lange avstander fremkom det ikke noe negativt når informantene fortalte om deres tanker rundt det å bo i Molderegionen. Man kan derfor stille seg undrende til hvorfor fire av informantene uoppfordret uttrykte at de ikke hadde hatt noe problem med å flytte fra regionen.

4.3.2 Stedstilknytning

Tilknytning kan ifølge Lewicka (2011) sees på ut fra to dimensjoner, nemlig fysisk og sosial. Den fysiske dimensjonen tar utgangspunkt i de fysiske kvalitetene ved stedet (Lewicka, 2011), for eksempel vakker natur, som ble nevnt av alle informantene når jeg stilte spørsmål rundt hvordan det er å bo i regionen:

Ja altså det positive er jo det her (peker utover fjorden og fjellene). Jeg pleier å si det at det er nesten som, nå er det ikke sann at jeg har vært på alle disse fjelltoppene her selv om jeg er glad i å gå ut i naturen, men det blir nesten som å ha en Ferrari stående i garasjen. Du trenger ikke nødvendigvis å kjøre den, den kan like gjerne stå avskiltet, men du vet at du har den - du har muligheten. (Informant 1)

Informanten får her frem betydningen av det å bare være omringet av vill natur og høye fjell. Ord som «eksotisk» og «rå» blir også benyttet for å beskrive regionens natur. Naturen kommer med andre ord frem som en viktig faktor for alle informantene. Informant 5 forteller også at han er overrasket over hvor mange som har flyttet til området fordi de er fjellfolk.

Informant 3 forklarer sitt forhold til naturen i Molderegionen slik:

Det å være tett på den ville naturen, slippe å gå i kø i skisporet og møte på folk når man går på fjellet, og se ørnen fly over taket, se små hvaler komme innover fjorden. Jeg synes det er så eksotisk og fasinerende. Og det gjør kanskje at jeg er litt mer fokusert på det jeg skal gjøre. (Informant 3)

Ifølge Bolkesjø og Brun (2006) ser de omgivelsesmessige motivene ut til å være mer fremtredende i rurale strøk enn i urbane. Studiens funn knyttet til den fysiske stedstilknytningen viser at tiden etter jobb har mye og si. Seks av syv informanter er fornøyde med livet på 'bygda' og kunne ikke se for seg å flytte til storbyen igjen. Disse informantene verdsetter med andre ord naturen høyt. I henhold til dette indikerer forskning at innflyttere ser ut til å verdsette naturen mer enn lokalbefolkningen (Akgün et al., 2011) og at naturen har stor betydning i valg av bosted for mennesker som ønsker nærhet til av og fjell (Antonsen, 2011).

Ifølge Massey (2005) er våre sterkeste minner om steder gjerne basert på fjorder, fjell, daler, skoger og innsjøer. Ofte flytter man fra byen for å etterfylle våre sjeler ved å ta naturen inn over oss og igjen få en slags bakkekontakt (Berg, 2009). Informantenes ideelle bosted er altså et lite sted hvor naturen er tett på. Rauma er et eksempel på et sted som har klart å dra nytte av sin natur i form av stedsidentitet. Kommunen profilerer seg med '*verdens beste kommune å bo i for naturglade mennesker*' og ser ut til å lykkes med det. Det er altså ikke nok å bare lokke med interessante jobber. Klarer man også å gjøre selve stedet interessant vil man kunne nå ut til enda flere. Molde blir altså av informantene beskrevet som et gjennomgående vakkert sted, men når også resten av Vestlandet blir beskrevet med vakker natur, kan man stille spørsmål ved hva som da er så spesielt med Molde.

Å velge bosted handler blant annet også om å velge mellom bygd og by. Hjem er et stedsbegrep som samler trådene og det å velge bosted er å velge et sted for sitt hjem (Berg, 2009). Ut fra inntrykket jeg fikk av informantene kan man tenke seg at de, ut fra sine preferanser, bor på et passende sted. I henhold til dette indikerer forskning at eldre gründere ofte flytter ut i distriktet i søken etter en bestemt livsstil som tilbys i slike områder (Akgün et al., 2011). Man kan derfor undre når tre av informantene, som alle har bodd i regionen i nærmere ti år, til tross for disse funnene snakket åpent om at de ikke hadde hatt noen problemer med å flytte fra Molde:

Jeg kommer ikke til å gråte om vi må flytte herifra. (Informant 1)

Jeg vil jo egentlig flytte vekk herifra, og nedover til Østlandet. (Informant 2)

På bakgrunn av en studie gjort av Meccheri og Pelloni (2006) er dette er momenter jeg tolker er koblet opp mot den sosiale tilknytningsdimensjonen. I denne studien ble blant annet viktigheten av sosial kapital for etablerere i distriktet understreket (Meccheri og Pelloni (2006)

i: Akgün et al., 2011). Ved sosial tilknytning føler man tilknytning til et sted både via nærhet til nabolag og sosiale relasjoner. Det handler med andre ord i bunn og grunn om hvem som hører hjemme på stedet og ikke (Ruud, 2015) og spiller en stor rolle i hvordan man knytter seg til og opplever nye steder (Berg, 2016). At disse holdningene er knyttet opp mot den sosiale tilknytningsdimensjonen forsterkes også ved at hele fem av informantene, uopfordret, delte sine tanker om innbyggerne i regionen - moldenserne:

Vi prater liksom om innflytterdagen og hva skal vi gjøre. Ja (slår pekefingeren i bordet) ta tak i psyken til disse moldenserne, og få de til å bli litt mer som alle andre. Altså at de drar til Italia for å oppleve kulturen der og alle er liksom så inkluderende og storhjertet også dra vi hjem igjen også er vi bare enda mer innesluttet og rar. (...) jeg synes de er rare rett og slett. (Informant 1)

Informant 2 fortalte at også om sitt inntrykk av moldenserne:

Det er jo en blå russ plass da, litt sånn, mange høvdingar og lite indianere. (Informant 2)

Janteloven finnes i større og mindre grad i alle områder. I tilknytning til dette indikerer forskning at janteloven trolig kommer mer til overflaten i periferien hvor alt er mer synlig og oversiktlig (Bolkesjø & Brun, 2006), på bakgrunn av at lokal lokalbefolkningen i distriktet vil kunne ha en sterkere følelse av samfunn og tilhørighet til deres hjemsted (Akgün et al., 2011). Sosial tilknytning vil dermed også kunne være vanskelig å oppnå på lignende steder, da man på mindre steder er vant med å holde seg til seg og sitt. Men det at moldensere kan være litt hovne og vanskelig å komme inn på er allment kjent, både for moldenserne selv og for mange av innbyggerne i resten av landet. Informant 1 har bodd på syv andre steder før vedkommende flyttet til Molde, og har aldri opplevd lignende, til tross for at vedkommende er svært utadvendt og sosial:

Jeg synes det er en kjempefin by, men det er en traust og kjedelig by. (Informant 1)

Informantens uttalelse underbygges også av informant 5, 6 og 7 som mener det ligger sannhet bak mytene om moldenserne. Informantene klarer ikke sette fingeren på hva det er, noen sier det er sjenanse, andre sier det er arroganse. Informant 7 forteller at denne myten også er noe

lokalbefolkningen snakker om - at det er en del av mentaliteten på stedet. En kan derfor spørre seg om, at fordi det er en allment kjent oppfatning, så fungerer det på en måte som en unnskyldning for at moldenserne opptrer på denne måten.

Informantene har alle kun fått positive tilbakemeldinger på sin oppstart fra innbyggerne i regionen og det virker som at innbyggerne generelt sett er hyggelige. Det viser seg at problemet ligger i det at det er vanskelig å bli kjent og komme seg inn på innbyggerne i området og at det dermed, som nevnt i seksjon 4.2, tar lang tid å bygge nettverk. Akgün et al. (2001) fant at distriktsområder ikke kan endres uten engasjement fra den lokale befolkningen (Akgün et al., 2011). Det kan dermed tenkes at det vil være vanskeligere for innflyttere, som også er gründere, å gjøre noen forskjell i lokalsamfunnet. Dette aspektet ved tilflytting understøttes også av Ruud (2015), som forklarer at dersom man står utenfor all sosial deltakelse, vil man også miste mulighet til å medvirke i utviklingen av stedet (Ruud, 2015). Dette understreker viktigheten av det å integrere innflytterne i lokalsamfunnet.

Et sentralt aspekt ved tilflytting vil være det å få innflytterne til å bli, siden de, av ulike årsaker, har lettere for å flytte på seg igjen enn de som kommer flyttende 'hjem'. Det vil da være viktig å jobbe med å endre innbyggernes mentalitet og inkludering av innflyttere. Det argumenteres både av Ruud (2015) og Lewicka (2011) for at sosiale relasjoner er viktig for stedstilknytning og for et steds utvikling og vekst (Lewicka, 2011; Ruud, 2015).

Det er jo klart at det sitter noen høvdinger her i byen og, som har kanskje en finger med i mye, virker det som på meg da, haha.. Så du må jo på en måte prøve å komme deg litt inn i disse sirklene. (Informant 3)

Dersom det er like vanskelig å bygge sosialt nettverk som det informantene sier det er, vil det være viktig å skape en lavere inngangsbarriere ved å endre innbyggernes mentalitet. Både for at det skal være lettere for folk som kommer flyttende og, ikke minst, for at det skal være lettere å etablere virksomheter. Dette poenget kjenner vi igjen fra en studie av Akgün et al. (2011). Innflytting skaper nye sosiale nettverk. På denne måten kan innflytting føre til at lokalbefolkningens sterke tilknytning til stedet endres. Først når innflytteren er i stand til å påvirke eller til og med kontrollere lokale institusjoner kan dette være med å bryte ned defensive holdninger i samfunnet i distriktet (Akgün et al., 2011). Det vil med andre ord være viktig å skape en positiv holdning blant innbyggerne ovenfor innflytter og en følelse av at det her er

mulig å skape et liv i løpet av kort tid, hvor både arbeidsliv og privatliv står i fokus. Slik vil innflytterne raskt kunne bli akseptert inn i alle typer sosiale og økonomiske ordninger. Steder hvor alle er velkomne og passer inn med en gang har, i dagens globaliserte verden, en tendens til å blomstre (Florida, 2012). Det er altså menneskene på stedet som utgjør forskjellen mellom et sted som bare et vakkert og et sted som er vakkert og hvor folk trives og ønsker å bo. Det er lokalbefolkningen og innbyggerne som gjør stedet til noe spesielt utover det naturskjønne, og det er nettopp her det er mye å hente for å få innflytterne til å trives og ønske å bosette seg i Molderegionen for godt.

Informant 3 og 4 forteller at de hadde bekjenskaper i området fra før, noe som førte til at det ble lettere å bli kjent med flere, både på jobb og privat. Disse informantene forteller videre om fordeler ved å etablere virksomhet på et lite sted. Til tross for at det eksisterer et stort innovasjonsmiljø i regionen blir man her lettere og tidligere synlig, og vil dermed kunne være enklere å få bedriften sin opp og frem:

Det er det som er så fint med Molde. Til tross for et rikt næringsliv er det en såpass liten by at du kan bli lagt merke til uten at de går så mange år. Du kan både på godt og vondt relativt raskt bygge deg opp en eller annen form for omdømme. (Informant 4)

Å bli fort lagt merke til som en oppstartsbedrift er svært verdifullt, både med tanke på ressurser, nettverk og utvikling. Videre forteller informant 3 at vedkommende ble mer og lettere knyttet til regionen og på denne måten opplever et annerledes forhold til nærsamfunnet enn hva hun hadde opplevd tidligere:

Det er noe helt annet enn i [storby i Norge]. Der er det mye kniving og alle sitter på hver sin lille tue og er sjefer og ingen samarbeider. Her er man bare stolte av de lokale gründerne. (Informant 3)

Siden det i denne sammenheng er snakk om en liten region, ligger det mer ansvar på den enkelte innbygger. Man kan på denne måten si at utformingen av entreprenørskapet vil henge sammen med hva entreprenøren mener er best for stedet (Berg, 2002). Ved en sterk stedstilknytning vil etablereren kunne ta ansvar for den regionale utviklingen og slik vil regionen aktivt være med på å påvirke valg av type virksomhet (Berg, 2002):

Man får kanskje mer stolthet av å bo og være herifra, mer enn på andre steder kanskje.
(Informant 2)

Det understøttes også av Bolkesjø og Brun (2006) som fant at ansvaret for lokalsamfunnet var viktig for etablerere i rurale strøk (Bolkesjø & Brun, 2006).

Markeson og Deller (2015) fant at samspillet mellom menneskelig- og sosial kapital og entreprenøriell aktivitet skaper et innovativt miljø som fremmer bærekraftig økonomisk vekst og utvikling innen landlige samfunn (Markeson og Deller (2019) i: Deller et al., 2019). I denne sammenhengen er det er bare to av informantene kan fortelle om sin tilhørighet til stedet. Det viser seg derfor gjennom dette studiet at Molde har et stort potensial i det å få innflytterne til å trives og ønske å bosette seg i regionen for godt. Innflyttere vil altså på et lite sted kunne føle sterkere tilknytning, noe regionen kan dra stor nytte av for lokal og regional utvikling.

Dersom Molde som region kunne skape en sterk stedstilknytning blant sine tilflyttere, vil det kunne føre til svært positive ringvirkninger både for næringslivet, men også for Molde som bosted.

4.3.3 Oppsummering

I dagens globaliserte verden, hvor avstandene bare blir kortere og man kan gjøre hva som helst hvor som helst, vil det være enda viktigere å skape en sterk merkevare for regionen. Sammen med økende globaliseringen, vil det være viktig å oppnå stedstilknytning blant innflyttere for å få de til å ønske å bli boende i området. I dag eksisterer det dermed færre hindringer for å flytte til mindre utkantsteder, til tross for at mange av ressursene ligger på Østlandet.

Informantene i studien forteller at de fint kunne drevet med det de gjør et annet sted og at det ville være lettere med tanke på tilgang på infrastruktur, kompetent kapital, arbeidskraft og kunnskap. I dag er det mulig å gjøre alt overalt. Molde som region må bruke globaliseringen til sin fordel. De må vise hvilke muligheter som finnes i området i form av natur og kultur og tiltrekke seg mennesker som verdsetter tiden etter jobb. Ved å skape en sterkere merkevare vil flere kunne få øynene opp for hva som foregår i regionen av næringsliv og hvor fint det er å bo i området. Å få kommunisert ut alle ressursene regionen sitter på og hvor mye som foregår av

næringsaktivitet i området vil også være viktig for regionens næringsliv og vekst. Slik vil Molderegionen kunne tiltrekke seg flere tilflyttere.

Videre kommer det frem at informantene, med tanke på omgivelsene, liker å bo i regionen. Skjønt dette utrykte fire av informantene, uoppfordret, at de gjerne ville flytte fra området. Dette tolker jeg er en følge av manglende sosial tilhørighet til stedet. Som mytene om Moldes innbyggere også sier, kommer det frem at det er vanskelig å bli kjent med lokalbefolkningen og at det uten sosial tilknytning til stedet er vanskelig for mennesker å oppnå tilhørighet. For at de som faktisk kommer flyttende til regionen skal trives og ønske å bli boende vil det være avgjørende å endre mentaliteten til innbyggerne og inntrykket den generelle befolkningen i Norge har ovenfor moldenserne. Molderegionen må dermed forsøke å skape et miljø som er tolerant, mangfoldig og åpent for alle mennesker, og slik på en bedre måte integrere innflytterne i samfunnet. Tilhørighet til et sted vil igjen gjøre at de som kommer flyttende vil føle mer eierskap og ansvar for stedet og kunne føre til positive ringvirkninger for regionens utvikling og vekst. Etablererne er helt klart viktige bidragsytere både med tanke på sysselsetting og økonomisk vekst, og det vil derfor være viktig at Molderegionen klarer å skape et miljø hvor de med en entreprenørielle egenskaper ønsker å bosette seg.

Samlet sett viser denne seksjonen hva som vil være viktig i tilflyttingsarbeid for å få andre til å oppdage de mange mulighetene som finnes i regionen og at det vil være avgjørende å få innflytterne til å trives og ønske å bli boende. I denne sammenhengen vil det med andre ord være spesielt viktig å se på hvordan tilhørighet til regionen skapes, noe som i dette tilfellet kan se ut til å henge sammen med muligheten til å være en del samfunnet. Om regionen tiltrekker seg og evner å beholde innflyttere vil man kunne stå igjen som vinner i kampen om arbeidskraft og utvikling. Her finnes det ingen beste praksis, men det vil altså være viktig å ta hensyn til åpenhet og mangfold, og ikke minst skape lave barrierer for å få folk til å ønske å komme flyttende.

5. Avsluttende refleksjoner

Hensikten med denne studien har vært å belyse gründere som også er innflyttere sine erfaringer med innovasjonssystemet i Molderegionen og deres forhold til Molde som bosted. Basert på de teoretiske betraktningene, empiriske funn og analysen kan man trekke linjer til faktorer som kan øke virksomhetsopprettelsen i Molderegionen.

Dette avsluttende kapittelet vil oppsummere funnene som er belyst i kapittel 4, og på bakgrunn av analysen presentere anbefalinger til tilretteleggings- og virkemiddelapparatet for å kunne øke virksomhetsopprettelsen i området (5.1). Til sist vil jeg legge frem mulige områder for videre forskning som kan være nødvendig for å bedre kunne forstå innovasjonsmiljøet i regionen (5.2).

5.1 Hvordan har gründere, som også er innflyttere, opplevd Molderegionen som etableringssted?

Anbefalingene i denne seksjonen kommer som følge av svar på oppgavens underproblemstillinger som er presentert i 1.2:

- 1. Hvordan opplever gründerne næringslivet og tilretteleggings- og virkemiddelapparatet i regionen?*
- 2. Hvordan opplever potensielle gründerne det å flytte til Molde og å bo i regionen som innflytter?*

Den første underproblemstillingen har som formål å forklare hvordan eksisterende næringsliv og tilretteleggings- og virkemiddelapparatet støtter opp rundt etablererne. Den andre fokuserer på stedets rolle i etableringen. Videre følger en kort konklusjon for å belyse problemstillingen; *Hvordan har gründere, som også er innflyttere, opplevd Molderegionen som etableringssted?*

Samlet sett kan man si at studien fremmer den positive sammenhengen mellom innflytting og entreprenørskap i distriktet. Studien finner at tilretteleggings- og virkemiddelapparatets jobb er svært nyttig og verdifull for økt virksomhetsopprettelse i regionen, men at det likevel vil være viktig å ta regionens forbedringspotensial i betraktning med tanke på åpenhet og tilstedeværelse

i etableringsprosesser. Regionen har også en jobb i det å skape en sterk stedsidentitet for å gjennom denne kunne fremme de mange mulighetene som finnes i regionen. I tillegg viser studien behovet for å skape en tilhørighet blant de som faktisk kommer flyttende slik at de skal ønske å bli boende og tilføre verdi til stedet.

Gjennom godt samarbeid mellom aktørene i innovasjonssystemet, vil aktørene sammen kunne utnytte mulighetene som eksisterer i regionen. Det vil igjen kunne ha positiv effekt på sysselsetting, redusert fraflytting, næringsutvikling og verdiskapning. Basert på funnene som er lagt frem i oppsummeringene i avsnitt 4.1.3, 4.2.4 og 4.3.3, følger åtte anbefalinger til tilretteleggings- og virkemiddelapparatet i Molderegionen som fokuserer på utvikling av næringslivet og innovasjonssystemet for økt virksomhetsopprettelse og tilflytting.

1. Skape et åpnere næringsliv. Spesielt gjennom at ProtoMore kobler sine gründere enda mer opp mot næringslivet i regionen. For å skape en følelse av et åpent og inkluderende næringsliv er det viktig at alle, uansett nettverk, føler at de tas godt imot i næringslivet.
2. Kommunen burde innta en tydeligere rolle, både som kunde og aktør, i innovasjonssystemet.
3. Skape en god oversikt over næringsliv og gründerskap i regionen. Denne oversikten vil gjøre det lettere for etablerere å navigere seg frem for ressurser og samarbeidspartnere. I tillegg til å gjøre oppstarten enklere vil det også kunne skape en lavere terskel for folk med en idé å ta kontakt.
4. Investere i ressurser som skaper muligheter etter oljen ved å satse mer på bransjer og innenfor felt som er dagsaktuelle og som engasjerer den yngre generasjonene. Slik vil regionen også kunne tiltrekke seg mer og muligens også yngre arbeidskraft.
5. Få til et samarbeid mellom Romsdalen, Sunnmøre og Nordmøre, og gjennom samarbeidet skape en felles merkevare for Nord-Vestlandet. På denne måten vil man kunne se på de tre regionene som et felles arbeidsmarked. Samarbeidet vil igjen kunne gi positive ringvirkninger for alle de tre regionene og som en region vil de sammen kunne konkurrere med de større regionene i landet.
6. Dra mer nytte av høgskolen og koble skolen enda bedre opp mot næringslivet. Dersom man får til et regionalt samarbeid vil næringslivet i Molderegionen også kunne dra nytte av omkringliggende høyskoler og universitet.
7. Skape en sterk og kjent merkevare for Molderegionen og gjennom merkevaren formidle hvilke muligheter som ligger i regionen både med tanke på jobb og fritid. Her vil

regionen kunne bruke globaliseringen til sin fordel da man i dag kan gjøre hva som helst, hvor som helst.

8. Gjøre Molderegionen til et attraktivt bosted og jobbe med å integrere innflyttere i samfunnet og få de til å føle seg velkomne - for å kunne skape mer verdi og for å få folk som kommer flyttende til å ønske å bosette seg for godt og tilføre verdi til stedet.

Med disse anbefalingene bidrar studien til en forståelse av regional utvikling, både med tanke på økt virksomhetsopprettelse og tilflytting. Formålet med denne studien er å få bedre innsikt i egenskaper ved næringslivet i Molde og i regionen som etableringssted. Det har jeg gjort gjennom å kartlegge positive og negative sider ved tilretteleggings- og virkemiddelapparatet i regionen, i tillegg til å se på de positive sammenhengene mellom tilflytting og gründerskap. Det har gitt innsikt i de positive sammenhengene mellom innflytting og entreprenørskap, forbedringsområder innenfor virkemiddelapparatet med tanke på å få flere til å ønske å starte opp, samt hva som må til for å få tilflyttere til å ønske å bli boende på et sted og tilføre verdi til stedet. Gjennom at jeg har benyttet meg av eksisterende teori som dreier seg om lokal og regional utvikling, sted og samarbeid, har det teoretiske rammeverket støttet opp under de ulike områdene av problemstillingen.

5.2 Refleksjoner rundt forskningsprosessen og videre forskning

I denne studien har jeg sett nærmere på gründerskap i Molderegionen, med utgangspunkt i tilretteleggings- og virkemiddelapparatet og stedsidentitet og stedstilknytning. Dette er interessant siden en kvalitativ analyse av disse forholdene i regionen tidligere ikke har blitt gjennomført. Det kan diskuteres hvorvidt oppgavens funn og anbefalinger kan anvendes på lignende steder, siden studiens konklusjoner på mange måter kan bidra med innsikt og vurderinger for lignende steder.

På grunn av studiens omfang var jeg nødt til å begrense oppgaven en del med tanke på hva som var aktuelt å inkludere. På bakgrunn av min undersøkelse har jeg derfor identifisert et par områder som kunne behøve videre forskning. I denne studien har jeg valgt å fokusere på innflyttede og aktive gründere. Det er usikkert hvorvidt det å inkludere flere informanter i studien ville tilført noe nytt med bakgrunn i den begrensede tilgangen på innflyttere som også er gründere. Det er flere teoretiske innfallsvinkler på dette temaet, som alder og livsløp, men det som virkelig ville vært interessant hadde vært å også inkludere gründere som ikke nødvendigvis har lyktes med sin virksomhet. Det er tett knyttet opp mot tilgangsavhengigheten

som er presentert i 3.1.1. Som nevnt i 3.5, kunne jeg, ved å også inkludere etablerere som ikke har lyktes fått frem flere synspunkter og avdekket problemer med innovasjonssystemet som gründerne i denne studien kanskje ikke har møtt på. Det ville også være nyttig å ta utgangspunkt i regionens eksisterende næringsliv for å belyse deres tanker og holdninger rundt hvorvidt næringslivet er åpent og deres syn på samarbeid med entreprenører. Slik ville man, som jeg diskuterte i 4.2, kunne sagt noe mer om ordførerens oppfatning av regionens næringsliv. Det kunne også vært et grunnlag for å finne ut hvordan man kunne legge til rette for et åpent næringsliv som ønsker å støtte og hjelpe frem de lokale entreprenørene.

Litteratur

Agnew, John. (1987). *Place and politics: the geographical mediation of state and society*. London: Allen & Unwin.

Aitken, Stuart. (2010). A Taut Rubber Band: Theory and Empirics in Qualitative Geographic Research. I Dydia DeLyser, Steve Herbert, Stuart Aitken, Mike Crang & Linda McDowell (red.), *The SAGE Handbook of Qualitative Geography*. Thousand Oaks, California: Sage Publications.

Akgün, Ali'ye A., Baycan-Levent, Tüzi'n, Nijkamp, Peter & Poot, Jacques (2011). Roles of Local and Newcomer Entrepreneurs in Rural Development: A Comparative Meta-analytic Study. *Regional Studies*, 45.9, 1207-1223. doi:10.1080/00343401003792500

Alsos, Gry Agnete & Ljunggren, Elisabet. (2018). Betydningen av innovasjon og entreprenørskap i norsk arbeidsliv – kunnskapsstatus og veien videre. *Søkelys på arbeidslivet*, 35(3).

Antonsen, Karin Marie. (2011). *Å velge bosted i Lofoten. En diskursanalyse av fortellinger om bostedsvalg og hverdagsliv*. (Doktoravhandling), NTNU, Trondheim.

Asheim, Bjørn. (2011). Strong Research and Innovation Milieus - A New Regional Innovation Policy? I Hans Chr. Garmann Johnsen & Øyvind Pålshaugen (red.), *Hva er innovasjon? Perspektiver i norsk innovasjonsforskning* (s. 97-126). Kristiansand: Høyskoleforlaget.

Aslesen, Sigmund. (2002). Forskning om entreprenørskap og kjønn - en litteraturgjennomgang. I Nina Gunnerud Berg & Lene Foss (red.), *Entreprenørskap: Kjønn, livsløp og sted*. Oslo: Abstrakt Forlag.

Baker, Ted, Powell, Erin & Fultz, Andrew E.F. (2018). Whatdya know? Qualitative Methods in Entrepreneurship. I Raza Mir & Sanjay Jain (red.), *The Routledge Companion to Qualitative Research in Organization Studies*. New York: Routledge.

Bakken, Per Christian. (2016). Nettverk hjelper deg i karriere og jobb. Hentet 13.05.2019, fra <https://studenttorget.no/index.php?show=4516&expand=4516,4631&artikkelid=6092>

Baxter, Jamie. (2016). Case Studies in Qualitative Research. I Iain Hay (red.), *Qualitative Research Methods in Human Geography* (s. 130-146). Canada: Oxford University Press.

Berg, Nina Gunnerud. (2002). Kjønn, livsløp, sted og entreprenørskap - en teoretisk diskusjon. I Nina Gunnerud Berg & Lene Foss (red.), *Entreprenørskap: Kjønn, livsløp og sted* (s. 26-54). Oslo: Abstrakt Forlag.

Berg, Nina Gunnerud. (2009). Bostedsvalg - et spørsmål om sted, mobilitet, bygd og by og hjem(me). I Nina Gunnerud Berg, Stig H. Jørgensen, Asbjørn Karlsen & Asbjørn Aase (red.), *Mennesker og steder i samspill* (s. 119-134). Trondheim: Tapir Akademisk Forlag.

Berg, Nina Gunnerud. (2016). Lokalsamfunn som sted - hvordan forstå tilknytning til bosted? I Mariann Villa & Marit S. Haugen (red.), *Lokalsamfunn* (s. 34-52). Oslo: Cappelen Damm.

Berg, Nina Gunnerud & Dale, Britt. (2004). Sted - begreper og teorier. I Nina Gunnerud Berg, Britt Dale, Hans Kjetil Lysgård & Anders Løfgren (red.), *Mennesker, steder og regionale endringer* (2 utg., s. 39-60). Trondheim: Tapir Akademisk Forlag.

Berg, Nina Gunnerud & Dale, Britt. (2015). Sted - noen nyere teoretiske tilnærminger og debatter. I Marit Aure, Nina Gunnerud Berg, Jørn Cruickshank & Britt Dale (red.), *Med sans for sted: Nyere teorier* (s. 31-46). Bergen: Fagbokforlaget.

Berg, Nina Gunnerud, Dale, Britt, Førde, Anniken & Kramvig, Britt. (2013). Introduksjon: Metodologiske utfordringer i stedsanalyse. I Anniken Førde, Britt Kramvig, Nina Gunnerud Berg & Britt Dale (red.), *Å finne sted: Metodologiske perspektver i stedsanalyse*. Oslo: Akademika Forlag.

Birkeland, Erik. (2018, 31.05.18). Over 200 nye bedrifter etablert i Møre og Romsdal i 2017. *Romsdals Budstikke*. Hentet fra <https://www.rbnett.no/nyheter/2018/05/31/Over-2000-nye-bedrifter-etablert-i-M%C3%B8re-og-Romsdal-i-2017-16805195.ece>

Bolkesjø, Torjus & Brun, Cathrine. (2006). Entreprenørskap i ulike regionale kontekster. I Olav R. Spilling (red.), *Entreprenørskap på norsk* (Vol. 2, s. 122-146). Bergen: Fagbokforlaget.

Borch, Odd Jarl & Førde, Anniken. (2011). Innovative bygder - en introduksjon. I Odd Jarl Borch & Anniken Førde (red.), *Innovative bygdemiljø. Ildsjeler og nyskappingsarbeid*. (Vol. 2, s. 13-26). Bergen: Fagbokforlaget.

Braunerhjelm, Pontus. (2011). Entrepreneurship, Innovation and Economic growth: Interdependencies, irregularities and regularities. I David B. Audretsch, Stephan Heblich, Oliver Flack & Adam Lederer (red.), *Handbook of Research on Innovation and Entrepreneurship* (s. 161-213). United Kingdom: Edward Elgar Publishing.

Bruvoll, Annegrete, Espelien, Anne & Dombu, Siri Voll. (2018). *NHOs Kommune-NM 2018* (59). Hentet fra <https://www.nho.no/contentassets/6827e43f7ede42b3aac5e3a3b223550d/kommunenm-2018.pdf>

Cook, Ian & Crang, Mike. (2007). *Doing Ethnographies*. London: SAGE Publications Ltd.

Cooke, Philip. (2001). Regional Innovation Systems, Clusters, and the Knowledge Economy. *Industrial And Corporate Change*, 10(4), 945-974. doi:<https://doi.org/10.1093/icc/10.4.945>

Cope, Meghan. (2016). Organizing and Analyzing Qualitative Data. I Iain Hay (red.), *Qualitative Research Methods in Human Geography* (Vol. 4, s. 373-392). Canada: Oxford University Press.

Deller, Steven, Kures, Matt & Conroy, Tessa. (2019). Rural entrepreneurship and migration. *Journal of Rural Studies*, 66, 30-42. doi:10.1016/j.jrurstud.2019.01.026

Dicken, Peter. (2015). *Global Shift: Mapping the changing contours of the world economy* (7 utg.). London: Sage.

Dowling, Robyn. (2016). Power, Subjectivity, and Ethics in Qualitative Research. I Iain Hay (red.), *Qualitative Research Methods in Human Geography* (Vol. 4, s. 29-44). Canada: Oxford University Press.

Dunn, Kevin. (2016). Interviewing. I Iain Hay (red.), *Qualitative Research Methods in Human Geography* (Vol. 4, s. 149-188). Canada: Oxford University Press.

Edquist, Charles & Johnson, Björn. (1997). Systems of innovation: Overview and Basic Concepts. I Charles Edquist (red.), *Systems of Innovation: Technologies, Institutions and Organizations*. London: Routledge.

Fagerberg, Jan. (2003). Schumpeter and the revival of evolutionary economics: an appraisal of the literature. *Journal Of Evolutionary Economics*(13), 125-159. doi: <http://dx.doi.org/10.1007/s00191-003-0144-1>

Fallov, Mia Arp, Jørgensen, Anja & Knudsen, Lisbeth B. (2013). Mobile forms of belonging. *Mobilities*, 8(4), 467-486. doi:<https://doi.org/10.1080/17450101.2013.769722>

Florida, Richard. (2012). *The Rise of the Creative Class: Revisited*. New York: Basic Books.

Foss, Lene. (2004). 'Going against the grain...Construction of entrepreneurial identity through narratives. I Daniel Hjorth & Chris Steyaert (red.), *Narrative and Discursive Approaches in Entrepreneurship* (s. 80-104). Northampton, Massachusetts: Edward Elgar Publishing.

Fosso, Eli Janette. (2007). Bygda som bosted - hvorfor flytte til eller derifra? I Grete Rusten, Nina M. Iversen & Leif E. Hem (red.), *Vårinn med nye muligheter* (s. 35-59). Bergen: Fagbokforlaget.

Gausdal, Anne Haugen. (2008). Hvordan skape innovative nettverk? *Magma*, 11(5), 53-63. <https://www.forskningsradet.no/servlet/Satellite?blobcol=urldata&blobheader=application%2Fpdf&blobheadername1=Content-Disposition%3A&blobheadervalue1=+attachment%3B+filename%3DHvordanskapeinnovativennettverkMAGMA52008.pdf&blobkey=id&blobtable=MungoBlobs&blobwhere=1274462115039&ssbinary=true>

Greenberg, Zeevik, Farja, Yanay & Gimmon, Eli. (2018). Embeddedness and growth of small businesses in rural regions. *Journal of Rural Studies*, 62, 174-182. doi:10.1016/j.jrurstud.2018.07.016

Hassink, Robert & Klaerding, Claudia. (2009). Relational and evolutionary economic geography: competing or complementary paradigms? *Papers In Evolutionary Economic Geography (PEEG)*.

Hayek, Friedrich August. (1978). *The Constitution of Liberty*. Chicago: The University of Chicago Press.

Hindle, Kevin. (2004). Choosing Qualitative Methods for Entrepreneurial Cognition Research: A Canonical Development Approach. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 28(6), 575-607. doi:<https://doi.org/10.1111/j.1540-6520.2004.00065.x>

hoppid.no. Om hoppid.no. fra <https://mrfylke.no/Tenestoomraade/Regional-og-naeringsutvikling/hoppid.no/Om-hoppid.no>

Hovland, Nils Per. (2018). *Entreprenørskap og innovasjonsledelse* (3 utg.). Oslo: Cappelen Damm

iKuben. (2017). iKuben tildelt NCE-status. Hentet fra <http://ikuben.no/nyhet/ikuben-tildelt-nce-status/>

Isaksen, Arne. (2013). Regional Innovasjon. I Birgit Abelsen, Arne Isaksen & Stig-Erik Jakobsen (red.), *Innovasjon - organisasjon, region, politikk*. Oslo: Cappelen Damm.

Isaksen, Arne. (2016). Omstilling til et mindre oljeavhengig næringsliv. *Plan: Tidsskrift for samfunnsplanlegging, bolig og byplan og regional utvikling*, 48, 16-21.
https://www.idunn.no/plan/2016/01/omstilling_til_et_mindre_oljeavhengig_naeringsliv

Isaksen, Arne & Asheim, Bjørn. (2008). Den regionale dimensjonen ved innovasjoner. I Arne Isaksen, Asbjørn Karlsen & Bjørnar Sæther (red.), *Innovasjoner i norske næringer. Et geografisk perspektiv*. (s. 19-40). Bergen: Fagbokforlaget.

Isaksen, Arne & Jakobsen, Stig-Erik. (2016). New path development between innovation systems and individual actors. *European Planning Studies*(25:3), 355-370.
doi:10.1080/09654313.2016.1268570

Isenberg, Daniel J. (2010). How to Start an Entrepreneurial Revolution. *Harvard Business Review*. <https://institute.coop/sites/default/files/resources/Isenberg%20-%20How%20to%20Start%20an%20Entrepreneurial%20Revolution.pdf>

Iversen, Nina M. & Hem, Leif E. (2007). Stedsmerker som kilde til merkeverdi. I Grete Rusten, Nina M. Iversen & Leif E. Hem (red.), *Vårann med nye muligheter* (s. 65-102). Bergen: Fagbokforlaget.

Jackson, Peter & Russell, Polly. (2010). Life History Interviewing. I Dydia DeLyser, Steve Herbert, Stuart Aitken, Mike Crang & Linda McDowell (red.), *The SAGE Handbook of Qualitative Geography*. Thousand Oaks, California: Sage Publications.

Johannessen, Jon-Arild, Olsen, Bjørn & Stokvik, Hanne. (2013). *Innovative organisasjoner*. Bergen: Fagbokforlaget.

Johnstone, Bruce A. (2007). Ethnographic methods in entrepreneurship research. I Helle Neergaard & John Parm Ulhøi (red.), *Handbook of Qualitative Research Methods in Entrepreneurship*. Northampton: Edward Elgar Publishing.

Karlsen, James. (2008). Læring, kunnskap og innovasjon fra et organisatorisk ståsted. I Arne Isaksen, Asbjørn Karlsen & Bjørnar Sæther (red.), *Innovasjoner i norske næringer - et geografisk perspektiv* (s. 81-98). Bergen: Fagbokforlaget.

Karlsen, James & Isaksen, Arne. (2011). Det systemiske forskningsperspektivet på regionale innovasjonsprosesser: utfordringer for regionale forskningsfond. I Hans Chr. Garmann Johnsen & Øyvind Pålshaugen (red.), *Hva er innovasjon? Perspektiver i norsk innovasjonsforskning* (s. 196-218). Kristiansand: Høyskoleforlaget.

Klein, Peter G. (2005). The make-or-buy decision: lessons from empirical studies. I Claude Menard & Mary M. Shirley (red.), *Handbook of new institutional economics* (s. 435-464). Dordrecht: Springer.

- Knudsen, Jon P. (2011). Innovation, culture and politics - An outline for investigating criss-crossing Nordic cleavages. I Hans Chr. Garmann Johnsen & Øyvind Pålshaugen (red.), *Hva er innovasjon? Perspektiver i norsk innovasjonsforskning*. (s. 314—342). Kristiansand: Høgskoleforlaget.
- Kommunal- og moderniseringsdepartementet. (2017). *Berekraftige byar og sterke distrikt (Meld.St. 18 (2016-2017))*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/d15e0f19e7d9439ea5c1b08ba888bdd1/nm-no/pdfs/stm201620170018000dddpdfs.pdf>.
- Koschatzky, Knut. (1999). Innovation networks of industry and business-related seservicesrelations between innovation intesity of firms and regional inter-firm cooperation. *European Planning Studies*, 7(6), 737-757. doi:<https://doi.org/10.1080/09654319908720551>
- Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend. (2012). *Det kvalitative forskningsintervju* (2 utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Lechner, Christian & Dowling, Michael. (2003). Firm networks: external relationships as sources for the growth and competitiveness of entrepreneurial firms. *Entrepreneurship & Regional Development*, 15(1), 1-26. doi:<https://doi.org/10.1080/08985620210159220>
- Lewicka, Maria. (2011). Place attachment: How far have we come in the last 40 years? *Journal of Environmental Psychology*, 31(3), 207-230. doi:<https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2010.10.001>
- Lundvall, Bengt-Åke. (2010). *National Systems of Innovation: Toward a Theory of Innovation and Interactive Learning*. London: Anthem Press.
- Martin, Ron. (2015). Roepke Lecture in Economic Geography – Rethinking Regional Path Dependence: Beyond Lock-in to Evolution. *Economic Geography*, 86(1). doi:<https://doi.org/10.1111/j.1944-8287.2009.01056.x>
- McDowell, Linda. (2010). Interviewing: Fear and Liking in the Field. I Dydia DeLyser, Steve Herbert, Stuart Aitken, Mike Crang & Linda McDowell (red.), *The SAGE Handbook Of Qualitative Geography*. Thousand Oaks, California: Sage Publications.
- Mitra, Jay. (2012). *Entrepreneurship, Innovation and Regional Development*. London: Routledge.
- Molde kommune. (2018). Budsjett 2019 og økonomiplan 2019-2022. fra <http://budsjett.molde.kommune.no/2019/sammendrag>
- Møre og Romsdal fylkeskommune. (2018a). *Fylkesstatistikk*. Hentet fra [https://mrfylke.no/Media/Files/Filer-plan-og-analyse/Statistikk-og-analyse/Fylkesstatistikk-2018/\(language\)/nno-NO](https://mrfylke.no/Media/Files/Filer-plan-og-analyse/Statistikk-og-analyse/Fylkesstatistikk-2018/(language)/nno-NO)
- Møre og Romsdal fylkeskommune. (2018b). *Kommunestatistikk* Hentet fra https://mrfylke.no/Media/Files/Filer-plan-og-analyse/Statistikk-og-analyse/Kommunestatistikk/PDF-vaar-2018/1502-Molde_april
- Naldi, Lucia, Nilsson, Pia, Westlund, Hans & Wixe, Sofia. (2015). What is smart rural development? *Journal of Rural Studies*, 40, 90-101. doi:10.1016/j.jrurstud.2015.06.006

Nicolaou, Nicos & Shane, Scott. (2011). The genetics of entrepreneurship. I David B. Audretsch, Stephan Heblich, Oliver Flack & Adam Lederer (red.), *Handbook of Research on Innovation and Entrepreneurship* (s. 471-485). United Kingdom: Edward Elgar Publishing.

Normann, Roger & Isaksen, Arne. (2011). Klyngegovernance - perspektiver på styrt utvikling av klyngeprosjekter. I Hans Chr. Garmann Johnsen & Øyvind Pålshaugen (red.), *Hva er innovasjon? Perspektiver på norsk innovasjonsforskning* (s. 63-96). Kristiansand: Høyskoleforlaget.

Nærings- og fiskeridepartementet. (2015). *Gode ideer - fremtidens arbeidsplasser*. Oslo
Hentet fra https://www.regjeringen.no/contentassets/05f1305cb2a94a379ff48c2f2c60d688/grunderplan_2015.pdf.

Pike, Andy, Rodríguez-Pose, Andrés & Tomaney, John. (2017). *Local and regional development*. London: Routledge.

Porter, Michael. (1998). Clusters and the new economics of competition. *Harvard Business Review*, 77-90.

Ruud, Marit Ekne. (2015). Stedskonstruksjoner og stedstilknytning i boligområder under endring. I Marit Aure, Nina Gunnerud Berg, Jørn Cruickshank & Britt Dale (red.), *Med sans for sted: Nyere teorier* (s. 179-194). Bergen: Fagbokforlaget.

Rønning, Lars. (2011). Samfunnsentreprenørskap som initiering av lokal næringsutvikling. I Odd Jarl Borch & Anniken Førde (red.), *Innovative Bygdemiljø. Ildsjeleer og nyskappingsarbeid* (2 utg., s. 53-68). Bergen: Fagbokforlaget.

Schiefløe, Per Morten. (1993). Sosiale nettverk. I Live Fyrand (red.), *Perspektiver på sosiale nettverk* (2 utg.). Oslo: Universitetsforlaget AS.

Short, Jeremy C., J., Ketchen Jr. David, Combs, James G. & Ireland, R. Duane. (2010). Research Methods in Entrepreneurship: Opportunities and Challenges. *Organizational Research Methods*, 13(1), 6-15. doi:<https://doi.org/10.1177/1094428109342448>

Siva. (2018). Om oss. fra <https://siva.no/om-oss/>

Skjegstad, Olav. (2018, 27.09.18). Med fokus på bærekraft og omstilling. *Romsdals Budstikke*. Hentet fra <https://www.rbnett.no/nyheter/2018/09/27/Med-fokus-p%C3%A5-b%C3%A6rekraft-og-omstilling-17593344.ece>

Solberg, Erna. (2018). Statsministerens nyttårstale 2018. fra <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/statsministerens-nyttarstale-2018/id2583070/>

Spilling, Olav R. (2006a). Entreprenørskap i et systemperspektiv. I Olav R. Spilling (red.), *Entreprenørskap på norsk* (2 utg., s. 48-70). Bergen: Fagbokforlaget.

Spilling, Olav R. (2006b). Entreprenørskap, etablerere og nye foretak. I Olav R. Spilling (red.), *Entreprenørskap på norsk* (2 utg., s. 97-121). Bergen: Fagbokforlaget.

Stam, Erik & Nooteboom, Bart. (2011). Entrepreneurship, innovation and institutions. I David B. Audretsch, Stephan Heblich, Oliver Flack & Adam Lederer (red.), *Handbook of Research on Innovation and Entrepreneurship*. United Kingdom: Edward Elgar Publishing.

Statistisk sentralbyrå. (2018, 3. desember). Tettsteders befolkning og areal. fra <https://www.ssb.no/befolkning/statistikker/befsett>

Stokkan, John & Thorsnæs, Geir. (2018, 26. september). Molde. fra <https://snl.no/Molde>

Stratford, Elaine & Bradshaw, Matt. (2016). Qualitative Research Design og Rigour. I Iain Hay (red.), *Qualitative Research Methods in Human Geography* (4 utg., s. 117-129). Canada: Oxford University Press.

Thagaard, Tove. (2018). *Systematikk og innlevelse: En innføring i kvalitativ metode* (4 utg.). Bergen: Fagbokforlaget.

Tjora, Aksel. (2017). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis* (3 utg.). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.

Tödting, Franz & Trippel, Michaela. (2005). One size fits all? Towards a differentiated regional innovation policy approach. 34(8), 1203-1219.
doi:<https://doi.org/10.1016/j.respol.2005.01.018>

Aasen, Tone Merethe & Amundsen, Oscar. (2015). *Innovasjonsarbeid: organisasjon, kultur og ledelse*. Oslo: Gyldendal akademisk.

Vedlegg A: Forespørsel om deltakelse

Hei,

Mitt navn er Astrid Kirkaune og jeg er student ved NTNU på masterstudiet Entreprenørskap, innovasjon og samfunn. I den forbindelse skal jeg skrive masteroppgave i samarbeid med Protomore, Kunnskapsparken i Molde. Formålet med denne studien er å få bedre innsikt i egenskaper ved næringslivet i Molde og i regionen som etableringssted.

Studien baseres på datainnsamling gjennom intervjuer. Spørsmålene vil omhandle informasjon om næringslivet og næringsutvikling i regionen, samt arbeid med nyetableringer. I den forbindelse ønsker jeg å komme i kontakt med personer med tilknytning til næringslivet i Molde, både offentlig eller privat. Jørn Heggertveit (v/Protomore) har gitt meg kontaktinformasjonen din og jeg håper dermed at du ønsker å møte meg for et intervju.

Intervjuet vil vare i omtrent 1 til 1,5 time og vil foregå hvor det skulle passe deg. Jeg vil være i Molde i uke 39 og håper dette ikke er for kort varsel for deg. Gi meg beskjed på mail hvis du har mulighet til å stille opp og hvilken dag og tidspunkt som passer best for deg.

På forhånd tusen takk for hjelpen.

Med vennlig hilsen,

Astrid Kirkaune

Vedlegg B: Informasjonsskriv og samtykke

Informasjonsskriv

«Åpent næringsliv, en faktor for økt gründerskap? Fra gründernes perspektiv»

Bakgrunn og formål

Formålet med denne studien er å få bedre innsikt i egenskaper ved næringslivet i Molde og i regionen som etableringssted. Studien har fokus på tilflyttede som har valgt å starte opp egen bedrift i Molderegionen.

Studien er en del av masterprogrammet entreprenørskap, innovasjon og samfunn, ved NTNU Trondheim. Arbeidet er et samarbeid med Protomore, Kunnskapsparken i Molde. Utvalget av deltakere i studien er basert på gründere uten direkte tilknytning til Molde som sted.

Hva innebærer deltakelse i forskningsprosjektet?

Deltakelse i studien innebærer et intervju på 1-1,5 timer og vil tatt opp på lydbånd. Jeg vil intervju tilflyttede gründere i Molderegionen. Spørsmålene vil omhandle din bedrifts utvikling, tilknytning til Molderegionen og dine tanker rundt dette.

Konfidensialitet

All personopplysning vil behandles konfidensielt. Kun jeg vil ha tilgang på lydopptakene. Prosjektet skal etter planen avsluttes i juni 2019, og personopplysninger og opptak vil da slettes.

Frivillig deltakelse

Deltakelsen i prosjektet er frivillig. Det vil si at du når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi grunn. Du har til en hver tid rett til å ikke svare på et spørsmål eller trekke deg fra intervjuet. Trekker du deg vil alle opplysninger om deg bli slettet.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- få slettet personopplysninger om deg,
- få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Jeg behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

Ønsker du å bidra til min masteravhandling må du signere samtykkeerklæringen nedenfor. Dersom du har spørsmål knyttet til dette, ta kontakt med meg, Astrid Kirkaune (45000289) eller med min veileder ved Institutt for geografi, Professor Nina Gunnerud Berg (73591796/91535526).

Studiet er meldt til Personvernombudet for forskning, NSB (Norsk senter for forskningsdata AS).

Samtykke til deltakelse i studien

Jeg har lest informasjonen om studiet og er villig til å delta.

Jeg er villig til å bli kontaktet i ettertid for oppfølgingsspørsmål og evt. sitatsjekk.

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg C: Intervjuguide nøkkelinformanter

Introduksjon

1. Informasjon om prosjektet og problemstillingen
 - Oppgavens tematikk og omfang
 - Informere om anonymitet, angrerett, lydopptak og forespørsel om deltakelse.

Bakgrunn

2. Utdanning og erfaring
 - a) Kan du fortelle om din bakgrunn?
3. Arbeidsoppgaver
 - a) Hvilken stilling har du?
 - b) Hva er dine arbeidsoppgaver?

Regional utvikling

På grunn av globaliseringen er det nå viktigere en noen gang å tiltrekke seg og beholde mobil kapital og arbeidskraft. Hver region er mer ansvarlig for egen utvikling.

4. Hvor aktiv er dere i [arbeidssted] når det kommer til utvikling av regionen?

Næringsutvikling

5. Kan du fortelle litt om [arbeidssted] rolle i Molderegionens utvikling mtp entreprenørskap og innovasjon? Hvordan jobber [arbeidssted] med næringsutvikling?
 - a) Hvilke ambisjoner har dere om å fremme entreprenørskap i fylket?
6. Hva tenker du er de viktigste faktorene for å lykkes med næringsutvikling?
7. Opplever dere at næringslivet i fylket preges av innovasjon og bærekraft?
8. Hvilket syn tror du innbyggerne i regionen har på gründerskap?
9. Hvordan legger dere til rette for at gründere skal ha gode vekstvilkår?

Triple Helix

10. Har videregående skole undervisning i entreprenørskap?
11. Hvilken rolle mener du Høgskolen har i Molde?
12. Er det noe samarbeid mellom HiM, næringsliv og FoU?

Fremtidsbetraktninger

13. Hvilke utfordringer/muligheter ser du fremover for utvikling av regionens næringsliv?
14. Hvilke næringer bør man satse på for å oppnå økt sysselsetting, mindre fraflytting, stabilisering av folketall?

Avslutning

- Oppklaring og gjennomgang av hovedpoeng.
- Noe du ønsker å legge til?

Vedlegg D: Intervjuguide gründere

Introduksjon

1. Informasjon om prosjektet og problemstillingen
 - Oppgavens tematikk og omfang
 - Informere om angrerett, lydopptak og forespørsel om deltakelse.

Bakgrunn

2. Utdanning og erfaring
 - b) Kan du fortelle om din bakgrunn? Alder, fritid/interesser?
3. Foretak
 - c) Kan du fortelle meg litt om bedriften deres?
 - Dagens status? Antall ansatte? Etableringsår?
 - Hva er dine arbeidsoppgaver?
 - d) Kan du forklare kort hvordan det hele startet? Hva var motivasjonen din/deres til å starte opp?
 - Personlige egenskaper? Starte selv vs. ansatt?

Bosted

4. Hva var din oppfatning av Molde regionen før du flyttet hit?
 - a) Positive/negative
5. Kan du fortelle litt om hvordan det er å bo her?
 - a) Positive/negative sider
6. Hva er ditt ideelle bosted?
 - a) Preferanser, boligsituasjon, urbant/ruralt?

Tilknytning til sted

7. Hvorfor startet du/dere med dette akkurat i Molde regionen?
 - a) Flyttemotiv, arbeidsmuligheter, omprioriteringer?
 - b) Vurderte du/dere flere steder?
 - c) Har beliggenhet i Molde regionen mye å si for deg og bedriften din?
8. Hvilke ressurser knyttet til Molderegionen har vært viktige for deg/dere?
9. Hadde du/dere kunnet drevet med det samme et annet sted?
10. Hvordan var reaksjonene blant innbyggere på etableringen?

a) Positive/negative

11. Har du gjort deg noen tanker om hvorvidt det er 'lettere' for en innflytter å starte opp egen bedrift i en region som Molde?

a) Lokal kjennskap, nettverk, samfunnets sosiale kontroll, unngår jantelovsmentalitet? Akseptert?

Innovasjonsstrukturen og nettverk

12. Hva karakteriserer Molde regionens næringsliv?

13. Hvem har vært de viktigste aktørene/støttespillerne?

a) Kunnskapsparken, IN osv. Næringslivet?

b) Hvordan gått frem for å opparbeide nettverk/skaffet kapital?

14. Hvordan opplever du samarbeidet mellom næringsliv, akademia og forvaltningen her i byen?

15. Hvilken rolle har næringslivet i byen spilt ift valg av sted og etablering og utvikling av bedriften?

a) Bransje?

16. Hvilke faktorer har påvirket dine/deres ambisjoner i bedriften?

a) Hvordan? Endret seg over tid?

17. Opplever du noen hindringer for at bedriften skal kunne nå sine mål?

Fremtidsbetraktninger

18. Hvilke utfordringer/muligheter ser du fremover for utvikling av nyetableringer i byen?

19. Hva mener du Molde må ha å tilby for at flere skal ønske å flytte hit og starte noe selv?

Avslutning

- Oppklaring og gjennomgang av hovedpoeng.

- Noe du ønsker å legge til?

